

La protecció del patrimoni cultural immoble

Guia per a l'elaboració
dels catàlegs municipals
de béns protegits

Col·lecció_ **Documents de Treball**

FE D'ERRADES.

ACTUALITZACIONS DE LA PUBLICACIÓ:

La protecció del patrimoni cultural immoble. Guia per a l'elaboració dels catàlegs municipals de béns protegits

Col·lecció **Documents de Treball**. Sèrie Recursos culturals, 10. Diputació de Barcelona, 2009

En el moment de publicació del manual la legislació urbanística vigent era la següent:

- Decret legislatiu 1/2005 del Text refós de la Llei d'urbanisme.
- Decret 305/2006, de 18 de juliol, pel qual s'aprova el Reglament de la Llei d'urbanisme.
- Decret llei 1/2007, de 16 d'octubre, de mesures urgents en matèria urbanística. Posteriorment ratificat a través de la resolució 85/VIII del Parlament de Catalunya, per la qual es convalida el Decret llei 1/2007, del 16 d'octubre, de mesures urgents en matèria urbanística. (DOGC núm. 5017 de 27.11.07)

Després de la publicació s'ha aprovat nova legislació urbanística que afecta a alguns punts que apareixen a la publicació:

- Decret Legislatiu 1/2010, de 3 d'agost, pel qual s'aprova el Text refós de la Llei d'urbanisme (DOGC núm. 5686 - 05/08/2010).
- Llei 3/2012, del 22 de febrer, de modificació del text refós de la Llei d'urbanisme, aprovat pel Decret legislatiu 1/2010, del 3 d'agost (DOGC núm. 6077 – 29/2/2012)

El canvi rellevant que afecta el patrimoni cultural és l'addició de dos nous articles, el 68 i el 69, al nou Text refós. Aquests nous articles desenvolupen amb major detall la figura dels Plans Especials. L'article del TR 2005, dedicat als Plans Especials Urbanístics (PEU), s'escurça, i part del seu contingut, més altres de nous, passen als dos nous articles 68 i 69 del TR 2010.

Els nous articles permeten formular plans especials urbanístics, estiguin o no previstos pel planejament urbanístic general, i per tant de forma independent d'aquest. Es pot fer en els següents casos: PEU autònoms per desenvolupar les determinacions del planejament urbanístic general; PEU autònoms per completar aquestes determinacions; o PEU autònoms per implantar nous sistemes urbanístics o per modificar els previstos al planejament. Això vol dir que es dota els PEU d'agilitat per modificar aspectes concrets del POUM, per la qual cosa la llei es dota d'un mecanisme més ràpid i eficient, per exemple, per modificar un catàleg de patrimoni immoble protegit o de masies, amb la incorporació de nous elements o de noves esferes de protecció. Això sí, els PEU no poden substituir el POUM (no poden fer ordenació integral o general) ni alterar la classificació del sòl, però sí la qualificació. El nou articulat també reitera els tipus dels PEU que són autònoms i compatibles amb el planejament urbanístic general (no requereixen la modificació prèvia del POUM), entre els que es citen els que estableixen restriccions per tal d'impedir la desaparició o l'alteració dels béns que integren el patrimoni cultural (art. 68.4.a TR 2010).

Llei 2/2012	TR 2010 Decret legislatiu 1/2010	Variacions constatades
Art. 15	Modifica l'art. 50	Afecta el punt 50.3 que parla de patrimoni. La nova llei afegeix un paràgraf (veure més avall)
Art. 24	Modifica l'art. 67	Es torna a modificar la figura dels Plans Especials Urbanístics i s'especifiquen els de patrimoni (art 67 1 b) (veure més avall)
Art. 73	Modifica l'art. 213	S'afegeix un nova lletra e) a l'art. 213 que tracta de patrimoni (veure més avall)

Amb la nova llei s'afegeix a l'art. 50.3 un nou paràgraf al final:

3. La reconstrucció i la rehabilitació del patrimoni arquitectònic rural han de respectar el volum edificat preexistent i la composició volumètrica original prèviament determinats. Si no s'alteren les característiques originals de l'edificació, se'n pot admetre la divisió horitzontal, amb les limitacions que estableixi el planejament urbanístic i d'acord amb la normativa reguladora de les condicions objectives d'habitabilitat. En el supòsit de l'article 47.3.c, la rehabilitació de la construcció afectada pot comportar la reducció del volum preexistent si això és necessari per a corregir-ne l'impacte ambiental o paisatgístic negatiu.

Amb la nova llei es modifica l'art. 67, i també la totalitat de l'art. 68 i part del 69 (que s'havien introduït en el TR 2010):

Ara els Plans Especials Urbanístics (PEU) es passen a denominar Plans Especials Urbanístics de Desenvolupament.

Es torna a modificar tot el paquet dels PEU; ara encara es simplifica més la seva regulació i es fa més autònoma i àgil la seva realització respecte el POUM.

D'una manera més explícita es tipifica les finalitats dels PEU, dues de les quals són:

b) La protecció de béns catalogats.

g) La identificació i la regulació de les masies, cases rurals i altres edificacions a què es refereixen els articles 47.3 i 50.

Amb la nova llei es modifica l'art. 213 i s'afegeix una nova lletra e)

Són infraccions urbanístiques molt greus:

e) La vulneració del règim d'usos i obres dels béns que el planejament urbanístic inclou en els catàlegs de béns protegits.

Aquesta és una novetat important i molt positiva, per que la vulneració del catàleg de patrimoni en obres i també en usos passa a ser tipificada com a infracció de la màxima gravetat. Però no afecta el contingut del Manual de protecció de patrimoni immoble de la OPC.

Conclusions

Són pocs els canvis que afecten la edició actual de la publicació, que resumim en el següent quadre:

Pagina	On diu	Ha de dir
37	On s'explica el TR 2005	La llei vigent és el decret legislatiu 1/2010, de 3 d'agost (text refós de la Llei d'urbanisme) i la nova Llei 3/2012, de 22 de febrer, que el modifica.
37, penúltim paràgraf	Art. 55-70	Art. 55-72
39, antepenúltim paràgraf	Art. 69.1 TR	Art. 71.1 TR
40, 3er. paràgraf	Art. 83 TR	Art. 85 TR
44		El capítol queda modificat segons la reorientació de la figura del PEU, tal i com s'ha explicat més amunt.

Juny de 2012. Actualitzat el març de 2014.

La protecció del patrimoni cultural immoble

Guia per a l'elaboració
dels catàlegs municipals
de béns protegits

La protecció del patrimoni cultural immoble

Guia per a l'elaboració
dels catàlegs municipals
de béns protegits

Col·lecció_ **Documents de Treball**

Sèrie_Recursos culturals, 10

**Diputació
Barcelona**

Equip redactor:

Margarita Costa Trost, doctora arquitecta
Manuel Julià i Macias, arquitecte i arqueòleg
Teresa Reyes i Bellmunt, cap de la Secció Tècnica de l'OPC
Xavier Menéndez Pablo, tècnic de l'OPC
Pere Izquierdo i Tugas, tècnic de l'OPC
Daniel Solé Lladós, tècnic de l'OPC
María del Agua Cortés Elía, tècnic de l'OPC

Assessorament jurídic:

Susana Sánchez Pérez, cap del Servei d'Assessoria Jurídica de la Diputació de Barcelona
Anna Arís Perelló, tècnic del Servei d'Assessoria Jurídica

Coordinació:

Carme Rius Font, cap de l'OPC
Cales Vicente Guitart, gerent de Serveis de Cultura

Edició: Àrea de Cultura. Oficina de Patrimoni Cultural (OPC) de la Diputació de Barcelona

© de l'edició: Diputació de Barcelona
Setembre, 2009

Producció: Direcció de Comunicació
de la Diputació de Barcelona
Composició: Fotoletra, S.A.
Impressió: RGM
ISBN: 978-84-9803-347-2
Dipòsit legal: B-38055-2009

Sumari

Presentació	9
Objectius d'aquesta guia	11
1. Marc competencial general	
1.1. La Constitució espanyola (1978) i l'Estatut de Catalunya (2006)	15
1.2. La legislació sectorial. La Llei del patrimoni històric espanyol (1985) i la Llei del patrimoni cultural català (1993)	16
1.3. Legislació de règim local i urbanística	
2. Els nivells de protecció legal	
2.1. El concepte de patrimoni cultural	21
2.2. Les categories de protecció segons la legislació sectorial catalana	22
2.3. Les figures de protecció del patrimoni natural	24
2.4. Els catàlegs i inventaris existents	27
3. Els instruments municipals de protecció	
3.1. La via sectorial. La declaració de béns culturals d'interès local (BCIL)	32
3.2. La via urbanística. El planejament i el tractament del patrimoni arran de la nova legislació urbanística	36
4. El Catàleg municipal de béns protegits	
4.1. Definició	47
4.2. Coneixement de la morfologia urbana i el territori	48
4.3. Els béns protegits	50
4.4. Naturalesa dels béns protegits	51
4.5. Tipus de protecció	53
4.6. Estructura del document	68
4.7. Procediment de tramitació	69

5. Bibliografia i documentació

5.1. Legislació	71
5.2. Bibliografia	73
5.3. Webs	76
5.4. Acrònims citats en el text	77

ANNEXOS

Annex 1. Proposta de Catàleg tipus	81
Annex 2. Proposta de camps per a la fitxa base	93
Annex 3. Textos legislatius	95
Annex 4. Els béns culturals d'interès nacional (BCIN)	101
Annex 5. Els Mapes de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona	113

Presentació

El patrimoni cultural és allò que dóna identitat a un municipi, que el personalitza i el fa únic i interessant. Dins d'aquest concepte ampli de patrimoni, hi entren tota mena d'elements materials i immaterials, des dels costums o les llegendes fins als arbres monumentals o els arxius de les masies, passant evidentment pel patrimoni arquitectònic i arqueològic, el patrimoni immoble, que defineix els nostres paisatges urbans i rurals.

La continuïtat de bona part del patrimoni, la seva reelaboració i transmissió a les generacions futures, és una tasca que queda gairebé exclusivament en mans de la gent que l'ha heretat. Les administracions hi poden ajudar, i ho han de fer, però la part més viva del patrimoni és sempre en mans de les ciutadanes i els ciutadans.

Hi ha, però, una excepció clara en la qual l'acció –o la inacció– de l'administració local és absolutament determinant: es tracta justament de la conservació del patrimoni immoble, ja que aquest és un patrimoni fortament afectat per les disposicions i reglamentacions urbanístiques.

Diffícilment es pot protegir, difondre, investigar o potenciar un patrimoni si no se'n coneix l'existència ni les potencialitats. I el fet és que la majoria d'ajuntaments no disposa de cap instrument de coneixement de la informació que, sobre el seu patrimoni, hi ha distribuïda per organismes oficials i publicacions. És per això que, des de 1998, la Diputació de Barcelona, mitjançant l'Oficina de Patrimoni Cultural, ha anat desenvolupant el seu programa de Mapes del Patrimoni Cultural, en els quals es reuneix tota aquesta informació dispersa, referent a totes les tipologies del patrimoni, i en facilita la consulta amb un sistema d'informació geogràfica.

Enguany aquest programa arribarà a la fita d'haver cobert una quarta part dels municipis de la província de Barcelona, i hem considerat que calia facilitar-ne la utilització com a base per a la protecció d'aquells elements més significatius del patrimoni immoble.

La legislació vigent, de la Constitució fins a les lleis sectorials, encomana a totes les administracions la conservació, protecció i promoció del patrimoni cultural. La principal figura de protecció, que és la declaració com a Bé Cultural d'Interès Nacional, queda reservada a l'administració autonòmica.

L'administració local disposa de dues vies per a la protecció d'aquest patrimoni. D'una banda, la declaració individualitzada d'elements com a Bé Cultural d'Interès Local; de l'altra, la protecció col·lectiva mitjançant un instrument de planejament urbanístic, el Pla Especial i Catàleg de Patrimoni.

És sobre aquesta darrera via de protecció del patrimoni que tracta el llibre que teniu a les mans.

La protecció d'un element patrimonial, sempre sobre un interès científic objectiu, és una decisió política. Atès que molts ajuntaments de la província, gràcies als Mapes de Patrimoni Cultural Local, ja disposen de la informació necessària per a prendre aquestes decisions, i que molts altres en disposaran aviat, hem considerat oportú facilitar l'eina necessària per tal que les dades i les recomanacions dels Mapes sobre protecció de béns immobles puguin ser transformades amb facilitat en un Pla Especial urbanístic, sense necessitat d'encarregar grans treballs complementaris, que acostumen a encarir aquest tipus d'instruments de planejament.

Esperem que aquest manual sigui útil per als responsables tècnics i polítics que es preocupen pel patrimoni des dels ajuntaments, i que ajudi a preservar aquest llegat per a les generacions futures en les millors condicions possibles.

José Manuel González Labrador

President delegat de l'Àrea de Cultura de la Diputació de Barcelona

Objectius d'aquesta guia

Des de la Constitució i l'Estatut de Catalunya fins a les lleis de règim local, tot el cos legislatiu vigent sobre el patrimoni cultural, tant a nivell català com estatal, estableix, **per part dels poders públics, el deure genèric de protecció dels béns** que hi pertanyen, encara que no estiguin protegits específicament amb cap figura legal. Les lleis obliguen també tots els nivells de l'administració a conservar i posar a l'abast dels ciutadans aquest **patrimoni cultural, entès com aquell conjunt de béns que reuneixen determinats valors històrics, artístics, arquitectònics, etnogràfics, tècnics, etc.**, i tant si són de titularitat pública com privada.

Efectivament, segons la Constitució espanyola de 1978, els poders públics garantiran la conservació del patrimoni cultural, i segons l'Estatut de Catalunya de 2006, els poders públics en facilitaran l'accés. I tot i que l'Estatut atorga a la Generalitat la competència exclusiva en matèria de protecció del patrimoni cultural de Catalunya, i que la Llei de patrimoni cultural de Catalunya (1993) regula aquesta competència autonòmica, els ajuntaments tenen el deure de cooperar amb l'Estat i les comunitats autònomes en la conservació del patrimoni del seu terme, segons estableix la Llei del patrimoni històric espanyol de 1985, i poden protegir béns immobles declarant-los béns culturals d'interès local (BCIL), segons l'esmentada llei de 1993. Finalment, les lleis de règim local (espanyola de 1985 i catalana de 1987) inclouen el patrimoni històric i artístic dins les competències pròpies o generals dels municipis (no obligatòries), i la cultura dins de les complementàries, mentre que les lleis urbanístiques regulen el deure dels ajuntaments de redactar el catàleg de béns culturals a protegir en el marc del planejament urbanístic.

Les lleis, per tant, atorguen competències concurrents i complementàries en la matèria a totes les administracions, incloses les locals. Per definició, tots els béns del patrimoni cultural, al marge de la seva transcendència, **són locals**, perquè formen part d'un territori concret, i administrativament, d'un terme municipal. Això significa que el patrimoni, pel fet de ser local, és competència de tots i cadascun dels ajuntaments, que són l'administració local per excel·lència i la més propera al ciutadà. En qualsevol cas, per tant, **els ajuntaments tenen, per llei i per vocació, un paper actiu en la conservació, protecció i difusió del patrimoni cultural local.** L'objecte d'aquesta publicació és, justament, **assessorar els ajuntaments per a l'exercici de les seves competències en la protecció del patrimoni cultural local.**

En aquest sentit, l'Àrea de Cultura de la Diputació de Barcelona, en ús de les seves atribucions en el camp de la cooperació municipal, ha decidit editar el manual que teniu a les mans per **proporcionar als ajuntaments, als seus electes i als seus tècnics, una eina pràctica de gestió per tal d'abordar la protecció del seu patrimoni cultural local des de la perspectiva de les competències locals i urbanístiques.**

Amb aquest manual, des de la Diputació ens proposem els següents **objectius específics**:

- Subministrar els procediments i recursos necessaris als ajuntaments per tal que puguin establir una **estratègia adequada de coneixement i protecció** del patrimoni cultural local.
- Promoure la **redacció de catàlegs de protecció del patrimoni cultural** en el marc del planejament urbanístic, com a instrument de protecció més efectiu des dels ajuntaments.
- Establir les bases per a la **posterior dinamització i gestió del patrimoni cultural** local com a recurs de desenvolupament cultural, social i econòmic, un cop assolits els nivells adequats de coneixement i protecció.

Per fer-ho possible, aquesta guia pretén:

- Informar breument del **marc legislatiu global**, esmentant el marc competencial general que es dedueix de la legislació sectorial i local, així com alguns conceptes i definicions bàsiques.
- Exposar els diversos **nivells de protecció** existents dels béns del patrimoni cultural, fonamentalment immobles, segons la normativa vigent, així com els drets i deures que, pel que fa a la seva protecció, afecten els ajuntaments.
- Definir els **diversos instruments de protecció a l'abast dels ajuntaments**: la declaració de BCIL i el planejament urbanístic.
- Proporcionar **recursos per tal d'ampliar informació i documentació i obtenir assessorament** sobre la matèria.

I de manera molt principal:

- **Recomanar** als ajuntaments, com a estratègia global de protecció, la redacció del **catàleg de protecció del patrimoni cultural**, en el marc del planejament urbanístic, tot aportant com a materials orientatius pautes d'actuació, així com un model o **proposta articulada** i un catàleg tipus.

La necessitat de dotar d'instruments els municipis per tal de protegir i dinamitzar el patrimoni local ha estat un dels objectius de l'**Àrea de Cultura de la Diputació de Barcelona**, que des de l'any 1998 està duent a terme el **Programa d'Inventaris del Patrimoni Local** –actualment Mapes de Patrimoni Cultural–, que ha comportat la realització i posada en marxa de més de 80 inventaris, la qual cosa suposa que ja hem intervingut en la quarta part dels municipis de la província. Aquest programa pretén subministrar als ajuntaments una **eina de coneixement del seu patrimoni local**, consistent en una base de dades detallada que conté la descripció acurada de tots els béns immobles, mobles, documentals, immaterials i naturals detectats al terme i que reuneixin uns determinats valors, perfectament ubicats en un mapa. L'**objecte de l'Inventari**, que en aquest sentit és un instrument de coneixement i no de protecció, és precisament facilitar totes les dades del patrimoni local perquè l'ajuntament pugui prendre posteriorment les mesures adients per a la seva conservació, protecció, gestió i difusió.

L'experiència adquirida per l'OPC en aquest programa justifica l'aprofundiment de la seva acció estratègica cap a la protecció efectiva del patrimoni cultural local, prèviament inven-

tariat, mitjançant els instruments legals que disposen els ajuntaments, principalment els de caire urbanístic. La nostra experiència ha palesat la gran utilitat dels inventaris, com a eina de coneixement, i com a primer pas per a la posterior protecció i dinamització d'aquest patrimoni. Però també hem fet evident el desconeixement per part de molts ajuntaments dels instruments administratius i normatius de protecció del patrimoni, que són els que fefaentment han d'assegurar la protecció efectiva dels béns. Per exemple, la figura del Bé Cultural d'Interès Local no s'aprofita prou. D'altra banda, són encara escassos els instruments urbanístics amb catàlegs de béns protegits incorporats. És per això que des de la Diputació de Barcelona volem fer un nou pas, coincidint amb el desenvolupament de la nova legislació urbanística de Catalunya, per **oferir als agents locals, i principalment als ajuntaments, aquest nou instrument de suport que els permeti abordar la protecció real i efectiva del seu patrimoni cultural local.**

1. Marc competencial general

1.1. La Constitució espanyola (1978) i l'Estatut de Catalunya (2006)

La Constitució espanyola de 1978 (CE), tot i que dissenya un Estat clarament descentralitzat, que atorga les competències en cultura a les comunitats autònomes (art. 148 CE), atribueix als poders públics en general, i a l'Estat en concret, competències genèriques en cultura. La CE atorga als poders públics (la qual cosa inclou els ajuntaments) la promoció de l'accés dels ciutadans a la cultura (art. 44.1 CE) –ho qualifica com un dret– i la garantia de la conservació del patrimoni cultural (art. 46 CE). També atorga a l'Estat la competència exclusiva (art. 149.1. 28è CE) en la defensa del patrimoni cultural contra l'exportació i l'espoliació, i considera que la cultura és un deure i una atribució essencial de l'Estat (art. 149.2 CE) (vegeu la literalitat dels articles en l'annex 3).

El nou Estatut de Catalunya (2006) situa la cultura en el marc dels drets i deures dels ciutadans, reconeix l'accés a la cultura com un dret i estableix el deure de preservar el patrimoni cultural (art. 22 EAC). També situa la cultura en el marc dels principis rectors que han d'orientar les polítiques dels poders públics en l'exercici de llurs competències. Obliga els poders públics a la conservació i difusió del patrimoni cultural (art. 44.4 EAC), i a facilitar l'accés als béns i serveis culturals i al patrimoni cultural (art. 44.5 EAC). Igualment, obliga la Generalitat i els altres poders públics a vetllar pel coneixement i el manteniment de la memòria històrica de Catalunya (art. 54 EAC) i atorga també a la Generalitat la competència executiva en matèria de propietat intel·lectual (art. 155.1 EAC). També reconeix a l'Arxiu de la Corona d'Aragó l'existència de fons propis, a més dels comuns amb altres territoris (Disp. Add. 13 EAC).

Pel que fa al títol competencial, l'Estatut estableix que la competència exclusiva en matèria de cultura correspon a la Generalitat, tot detallant les diverses competències (art. 127 EAC). L'enumeració és molt més completa i detallada que la contemplada en l'Estatut de 1979. Pel que fa al patrimoni cultural, a la Generalitat li correspon la regulació de les mesures de difusió i accés; la inspecció, l'inventari i la restauració; l'establiment del règim jurídic de les actuacions sobre béns mobles i immobles i la determinació del règim jurídic dels béns immobles, així com també la declaració i la gestió d'aquests béns (excepte els que siguin de titularitat de l'Estat); la protecció, que inclou la conservació i el règim de vigilància; els arxius, les biblioteques i els museus; així com, dins l'apartat del foment de la cultura, la promoció i la difusió del patrimoni cultural.

En l'annex 1 oferim íntegrament la major part dels articles esmentats.

1.2. La legislació sectorial. La Llei del patrimoni històric espanyol (1985) i la Llei del patrimoni cultural català (1993)

La Llei de 13 de maig de 1933, de defensa, conservació i acreixement del patrimoni històricoartístic nacional –amb modificacions posteriors–, una llei molt avançada en la seva època, va ser fins al 1985 el marc legal que regulava la protecció del patrimoni cultural a nivell estatal. Amb l'arribada de la democràcia, l'Estat va elaborar una nova i més àmplia resposta legal a les exigències de protecció del patrimoni cultural, emmarcada en la nova realitat autonòmica, que comportava una nova distribució de competències entre l'Estat i les comunitats autònomes.

La Llei 16/1985, de 25 de juny, del patrimoni històric espanyol, té com a objecte la protecció i transmissió al futur del patrimoni històric espanyol (art. 1.1), que està integrat pels immobles i objectes mobles d'interès artístic, històric, paleontològic, arqueològic, etnogràfic, científic o tècnic, així com el patrimoni documental i bibliogràfic, els jaciments arqueològics i els llocs naturals, jardins i parcs, que tinguin valor històric, artístic o antropològic (art. 1.2).

Segons la llei, els organismes competents per aplicar la llei són, indistintament, les comunitats autònomes i l'Estat, de forma concurrent (art. 6), i es reserva un paper de simples cooperadors als ajuntaments (art. 7). Però la sentència (interpretativa) del Tribunal Constitucional de 1991 i la pràctica institucional de tots aquests anys ha consolidat l'atribució global de la gestió del patrimoni cultural a les comunitats autònomes (regulada per les corresponents lleis autonòmiques), i que es concreta en la potestat autonòmica de declarar els béns d'interès cultural. Pel que fa als ajuntaments, la llei els atribueix altres drets i deures: reconeix les competències municipals de catalogació de béns immobles en el marc de la legislació urbanística i obliga els ajuntaments a redactar un Pla especial de protecció en determinats béns d'interès cultural. En l'annex 3 reproduïm complets els articles 6 i 7 de la llei.

La Generalitat de Catalunya, després de l'esmentada sentència, i d'acord amb les competències reconegudes per l'anterior Estatut d'Autonomia (art. 9) i sens perjudici de les competències que l'article 149.1.28 de la Constitució assigna a l'Estat, va elaborar i promulgar el 1993 una llei pròpia per abordar la protecció del patrimoni cultural català, que seguia en part les orientacions de la llei espanyola de 1985.

La Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català, té com a objecte la protecció, la conservació, l'acreixement, la investigació, la difusió i el foment del patrimoni cultural català (art. 1.1). La llei defineix com a patrimoni cultural català «tots els béns mobles o immobles relacionats amb la història i la cultura de Catalunya que per llur valor històric, artístic, arquitectònic, arqueològic, paleontològic, etnològic, documental, bibliogràfic, científic o tècnic mereixen una protecció i una defensa especials, de manera que puguin ésser gaudits pels ciutadans i puguin ésser transmesos en les millors condicions a les generacions futures» (art. 1.2). També en formen part els béns immaterials integrants de la cultura popular i tradicional i les particularitats lingüístiques (art. 1.3).

La llei obliga totes les administracions públiques (Administració de la Generalitat, ajuntaments i consells comarcals), en l'exercici de llurs competències respectives, a col·laborar

entre elles, i a vetllar per la integritat del patrimoni cultural català, així com per a la seva protecció, acreixement, conservació, difusió i foment (art. 3). Al llarg de l'articulat es van definint els diferents drets i deures que obliguen la Generalitat i l'Administració local, i que més tard analitzarem.

La llei estableix un seguit de categories i nivells de protecció de béns que comentarem en els capítols 2 i 3 d'aquesta guia.

En qualsevol cas, la llei de 1993 reconeix clarament la competència de la Generalitat de declarar, com veurem, els béns culturals. I com hem vist més amunt, el nou Estatut de 2006 també reconeix explícitament aquesta potestat.

1.3. Legislació de règim local i urbanística

El patrimoni, com a sector, està regulat per la legislació sectorial, que acabem d'analitzar. S'hi esmenten les competències que corresponen a les administracions, inclosos els ajuntaments.

Però és la legislació de règim local la que regula les competències municipals en general, i s'hi inclouen també les de cultura. Repassarem breument les que corresponen a patrimoni cultural, i que estan reflectides en la llei estatal (Llei 7/1985, de 2 d'abril, reguladora de les bases de règim local) i catalana (Llei 8/1987, de 15 d'abril, municipal i de règim local de Catalunya, que posteriorment fou repetidament modificada i ampliada, i convertida en un text refós: el Decret legislatiu 2/2003, de 28 d'abril, pel qual s'aprova el text refós de la llei municipal i de règim local de Catalunya).

La legislació local estableix diversos nivells competencials per als ajuntaments:

- En primer lloc tenim les competències obligatòries (anomenats serveis mínims en la llei catalana –article 67 del Decret 2/2003–, i competències mínimes en la llei espanyola). Dins d'aquestes s'esmenten, entre d'altres, l'obligatorietat, per als municipis de més de 5.000 habitants, de mantenir una biblioteca pública. El Decret 2/2003 afegeix una novetat respecte de les lleis: la necessitat de bastir un Servei de lectura pública de manera descentralitzada, d'acord amb el mapa de lectura pública, als municipis de més de 30.000 habitants.
- En segon lloc tenim les competències pròpies (anomenades generals en la llei espanyola). Dins d'aquestes, que no comporten un compromís concret, s'esmenten, entre d'altres, les activitats i instal·lacions culturals, i se cita específicament el patrimoni històricoartístic.
- I finalment es contemplen les competències voluntàries (complementàries, segons la llei catalana –article 71 del Decret 2/2003–, i també segons la llei espanyola, anomenades així perquè són pròpies d'altres administracions, i per tant les poden complementar). En aquest apartat, s'esmenten les competències de «cultura» (en genèric), tant en la llei espanyola com en la catalana. La norma catalana (article 71 del Decret 2/2003) hi afegeix específicament una nova atribució: els arxius, les biblioteques, els museus, els conservatoris de música i els centres de belles arts.

Una altra manera d'exercir, per part dels municipis, competències pròpies de les CCAA és mitjançant la delegació de competències de la Generalitat als ajuntaments, mecanisme previst en l'article 70 del Decret 2/2003.

En l'annex 3 reproduïm íntegrament els articles citats del Decret legislatiu 2/2003, de 28 d'abril, pel qual s'aprova el text refós de la Llei municipal i de règim local de Catalunya.

Una de les normes que desenvolupen la Llei municipal catalana és el Decret 336/1988, de 17 d'octubre, pel qual s'aprova el reglament del patrimoni dels ens locals. Aquesta norma regula els béns i drets que constitueixen el patrimoni local. En aquest marc, defineix en què consisteix el patrimoni històric i artístic dels ens locals, que inclou els immobles i objectes mobles d'interès artístic, històric, paleontològic, arqueològic, etnològic, científic o tècnic; el patrimoni documental i bibliogràfic; els jaciments arqueològics, i els jardins i parcs amb valor històric, artístic o antropològic (article 17). Els ens locals estan obligats a promoure la tutela específica dels béns esmentats perquè siguin objecte de fruïció col·lectiva, sigui quina sigui la seva titularitat; en el cas dels béns privats, a fer compatible els interessos de la propietat amb l'interès cultural mitjançant convenis amb els titulars; i en general, a respectar la legislació sectorial en la matèria (article 18). Aquesta legislació sectorial és al·ludida específicament en quant a adquisicions (article 39) o conservació (article 93). Pel que fa a la seva conservació i protecció, l'obligació de conservació recau en els titulars, i se'n permet l'assegurança (article 93). La norma obliga els ens locals a portar un inventari general consolidat del patrimoni local, que ha de contenir un seguit d'inventaris parcials, mitjançant els corresponents epígrafs i subepígrafs que el mateix decret detalla. Un d'aquests inventaris parcials ha de ser el de béns afectes al patrimoni historicoartístic, si escau (article 100). L'inventari de béns de caràcter historicoartístic ha de contenir un conjunt de dades específiques (que detalla l'article 113), com la descripció del bé, dels seus valors, la seva ubicació i el servei responsable, sens perjudici de les normes que estableixi el Departament de Cultura de la Generalitat.

Pel que fa als consells comarcals, només especificarem que el Decret legislatiu 4/2003, de 4 de novembre, pel qual s'aprova el text refós de la Llei de l'organització comarcal de Catalunya, seguint el model de l'anterior Llei 6/1987, de 4 d'abril, sobre l'organització comarcal de Catalunya, estableix un marc competencial derivat de la legislació sectorial. Són les lleis sectorials (de patrimoni, de museus, d'arxius...) les que atribueixen competències a les comarques, en cada cas, però la Llei comarcal també relaciona, en l'article 25, un conjunt de matèries genèriques entre les quals s'esmenta «cultura» (vegeu l'article 25 de la Llei en l'annex 3).

Les diputacions, tal com diu la Llei 7/1985, reguladora de les bases de règim local, en l'art. 26.3 i 4, podran cooperar amb els municipis per tal d'ajudar-los a garantir la prestació dels serveis mínims i els que considerin oportuns en cada lloc.

Finalment, hi ha tota una altra branca del dret que regula les actuacions administratives en el territori: es tracta de la legislació urbanística i del sòl, tant a nivell estatal com autonòmic.

La normativa més recent en matèria urbanística a Catalunya és el text refós de la Llei d'urbanisme de Catalunya, regulat pel Decret legislatiu 1/2005 (que refon les lleis 2/2002 i 10/2004, d'urbanisme de Catalunya), així com el reglament que el desenvolupa, el Decret 305/2006, de 18 de juliol.

Aquesta normativa actualitza i regula les diferents figures de planejament urbanístic que poden emprar els ajuntaments per ordenar el seu territori. En aquest marc els ajuntaments poden elaborar catàlegs de béns protegits per tal de protegir el seu patrimoni cultural immoble. Aquesta és la via que recomanem, i que detallarem en el capítol 4 d'aquesta guia.

2. Els nivells de protecció legal

2.1. El concepte de patrimoni cultural

El concepte de patrimoni cultural és evidentment subjectiu. La definició mateixa de la llei catalana –no gaire diferent de l'espanyola–, que més amunt hem reproduït, estableix els dos axiomes que nodreixen la definició: el concepte «béns» i el concepte «valors». Com hem dit, segons l'article 1.2. de la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català, «El patrimoni cultural català és integrat per tots els béns mobles o immobles relacionats amb la història i la cultura de Catalunya que per llur valor històric, artístic, arquitectònic, arqueològic, paleontològic, etnològic, documental, bibliogràfic, científic o tècnic mereixen una protecció i una defensa especials...» Per tant, és un conjunt de béns que mereixen una protecció (que és el que regula la present llei) perquè tenen uns determinats valors: històrics, artístics, arquitectònics, arqueològics, paleontològics, etnològics, documentals, bibliogràfics, científics o tècnics.

És evident que l'adjudicació d'aquests valors, tot i que estigui fonamentada en criteris tècnics i científics, quan s'aplica a un bé a efectes d'inventari o de protecció (en qualsevol dels nivells legalment previstos), esdevé una decisió administrativa que es pren de forma subjectiva, ja que és impossible aplicar els valors esmentats de manera automàtica. Tampoc els criteris cronològics són suficients. D'altra banda, poden aparèixer altres criteris que justifiquin la consideració d'un bé com a patrimoni cultural: la seva singularitat, el seu caràcter simbòlic, la seva significació identitària, etc.

Des del punt de vista de la propietat, tal com es desprèn de l'articulat, el concepte de patrimoni cultural s'aplica a tots els béns, siguin de titularitat pública o privada (inclosa l'eclesiàstica).

Des del punt de vista material, la Llei engloba totes les possibilitats. En la definició de l'article 1.2 esmenta el patrimoni immoble i el patrimoni moble, i posteriorment hi afegeix el patrimoni immaterial, corresponent a la cultura tradicional i popular. I tot i que sigui matèria d'altres lleis, també convé afegir-hi el patrimoni natural, ja que en el sector de la gestió del patrimoni considerem tant el patrimoni cultural com el natural les dues cares d'una mateixa política integral de protecció i gestió del paisatge. A més, tots els paisatges de Catalunya han estat fortament modificats per la pressió humana des de la prehistòria, i poden ser considerats paisatges culturals o humanitzats.

Conceptualment, el patrimoni immoble pot ser arquitectònic, arqueològic, industrial, etnològic, etc., i el patrimoni moble pot ser artístic, arqueològic, etnològic, documental, bibliogràfic, tècnic, científic... Els fons dels arxius i dels museus formen part del patrimoni moble

(museístic, arxivístic). També el patrimoni natural pot ser immoble o moble, comprèn des dels parcs naturals als zoològics, i inclou els exemplars de fauna i flora (és a dir, els espècimens botànics i zoològics) –vius o no–, així com els conjunts i elements geològics i paleontològics. Insistim en tot aquest ventall de possibilitats i conceptes per il·lustrar la varietat, la complexitat i la subjectivitat del patrimoni cultural.

2.2. Les categories de protecció segons la legislació sectorial catalana

Hem constatat en l'apartat anterior la gran diversitat i varietat del patrimoni cultural, però no tot el que la llei considera patrimoni cultural i, per tant, mereixedor de protecció, està efectivament protegit.

Què entenem aquí per protecció del patrimoni cultural? No ens referim al concepte real i tangible de protecció física (per exemple, rehabilitar i facilitar l'accés als béns culturals, o limitar o evitar l'accés amb mesures de seguretat, humanes –vigilants–, físiques –tanques– o electròniques –alarmes–). Ens referim a tot un altre procés (que hauria de ser previ), de gran importància, i que és el que abordem en aquesta guia: la seva protecció jurídica. Es tracta d'un mecanisme legal, emparat per la legislació sectorial (i també per la urbanística, com veurem després), que permet establir una esfera de protecció concreta sobre determinats béns (mobles i immobles) des del punt de vista preventiu, no físic. Tant les lleis sectorials, com els mateixos procediments de protecció que s'hi preveuen, com les ordenances urbanístiques, estableixen un conjunt de mesures concretes (prohibició d'enderrocar, condicions per alienar, criteris per rehabilitar, garanties per a l'accés públic, etc.) que després són aplicables a aquells béns que han estat inclosos en una llista de béns protegits a partir d'un procediment administratiu establert. Estem parlant, si ho voleu, d'una protecció virtual, perquè és un mecanisme jurídic, no real. Però la protecció jurídica, és a dir, establir quins béns concrets estan subjectes a protecció legal, tot i constituir un conjunt de simples actes administratius, esdevé la pedra angular de tota política de protecció del patrimoni cultural. Perquè qualsevol política activa en la protecció del patrimoni requereix, prèviament i paral·lela, una política preventiva. Com que la llei estableix diversos nivells de protecció, són diverses les esferes administratives que tenen drets i deures en la matèria. I això afecta, per tant, totes les administracions i, principalment, la Generalitat i els ajuntaments.

La Llei 9/1993, del patrimoni cultural català, estableix tres nivells de protecció per als béns (tant mobles com immobles) que formen part del patrimoni cultural de Catalunya:

- *Els béns culturals d'interès nacional (BCIN)*. És la categoria de protecció de major rang, reservada als «béns més rellevants del patrimoni cultural català, tant mobles com immobles», segons l'article 7 de la Llei. La seva declaració és reservada al Govern de la Generalitat. Es correspon amb la categoria de rang superior establerta per la Llei espanyola del patrimoni històric de 1985, el Bé d'Interès Cultural (BIC). En conseqüència, els BCIN, un cop inscrits pel Govern de la Generalitat en el Registre de BCIN, es comuniquen al Registre General de BIC de l'Estat, per a la seva anotació. En l'annex 4 exposem amb detall les tipologies de BCIN i el procediment de declaració.

- *Els béns catalogats.* La llei catalana introdueix una segona categoria de protecció, que la llei espanyola no contempla. Es tracta dels béns catalogats, que són, segons l'article 15 de la Llei, aquells béns integrants del patrimoni cultural català que, tot i llur significació i importància, no compleixin les condicions pròpies dels BCIN, i que han d'ésser inclosos en el Catàleg del Patrimoni Cultural Català. És a dir, són aquells béns que no reuneixen prou «mèrits» per ser declarats BCIN. La Llei distingeix clarament, aquest cop sí, entre béns mobles i immobles. Els mobles (objectes singulars o col·leccions) són catalogats pel Govern de la Generalitat (art. 16). En canvi, els béns immobles –i aquí rau la novetat de la llei catalana– són catalogats per l'administració local, mitjançant la seva declaració com a béns culturals d'interès local (BCIL). Com veurem més endavant, els ajuntaments poden catalogar béns immobles no únicament a través del procediment de declaració de BCIL en el marc d'aquesta llei, sinó que també ho poden fer mitjançant la legislació urbanística.
- *La resta de béns integrants del patrimoni cultural català.* Segons la llei, també estan protegits la resta de béns del patrimoni cultural no declarats ni catalogats, i que per tant no pertanyen a les dues categories anteriors, BCIN i catalogats. Per aquest motiu podem considerar que formen un tercer nivell o categoria de protecció, encara que sigui de forma genèrica. L'article 18.1 de la Llei estableix literalment que, a més dels béns culturals d'interès nacional i dels béns catalogats, «formen part també del patrimoni cultural català els béns mobles i immobles que, tot i no haver estat objecte de declaració ni de catalogació, reuneixen els valors descrits en l'article 1», valors subjectius que abans hem comentat. Això significa que la llei contempla l'existència d'una àmplia categoria de protecció que engloba tots els béns que s'ajusten a la definició en l'article 1.2. de la Llei, però que no gaudeixen de cap tipus de protecció legal específica establerta, com la que tenen els BCIN i els béns catalogats. També significa que les administracions han d'anar declarant o catalogant béns de forma específica a partir de l'ampli ventall de béns integrants del patrimoni cultural inclosos en aquest tercer rang, siguin coneguts o estiguin descoberts, o estiguin per descobrir (aquest concepte és el que permet considerar també jurídicament com a patrimoni cultural aquell patrimoni desconegut, com els futurs descobriments arqueològics). Normalment, molts d'aquests béns, ja coneguts i detectats, no estan declarats com a BCIN ni catalogats, però sí que estan inventariats. Però el fet que estiguin inclosos en diferents inventaris (que després analitzarem) no significa que gaudeixin de cap nivell jurídic de protecció.

La Llei detalla (en l'art. 18.2) alguns conjunts de béns mobles que, en tot cas, formen part del patrimoni cultural català: a) Les col·leccions i els exemplars singulars de zoologia, botànica, mineralogia i anatomia i els objectes d'interès paleontològic; b) els béns que constitueixen punts de referència importants de la història; c) el producte de les intervencions arqueològiques; d) els béns d'interès artístic; e) el mobiliari, els instruments musicals, les inscripcions, les monedes i els segells gravats de més de cent anys d'antiguitat; f) el patrimoni etnològic moble; g) el patrimoni científic, tècnic i industrial moble; h) el patrimoni documental i el patrimoni bibliogràfic. Aquests dos darrers tipus de patrimoni es detallen en els dos articles següents (19 i 20).

És important valorar aquest tercer bloc de béns, que la Llei mateixa reconeix com a patrimoni cultural que ha de ser protegit. Aquests béns configuren un conjunt patrimonial només

protegit genèricament del qual s'han d'anar singularitzant béns per ser protegits específicament. La llei obliga els propietaris a conservar el patrimoni cultural (article 21), i en general insta les administracions a vetllar per la seva integritat i protecció (article 3), però també insta a fer-ho a l'Església (article 4) i als particulars (article 5), la qual cosa pot concretar-se en processos de catalogació per assegurar-ne la protecció legal, la preservació i la transmissió a les generacions futures. El reconeixement i la inscripció d'aquests béns en els inventaris configuren la primera aproximació a una possible futura catalogació. Per tant, la societat –i els ajuntaments– ha de ser conscient que existeixen béns culturals que (encara) no estan catalogats ni protegits oficialment però que també són patrimoni i que cal preservar; la seva perdurabilitat depèn de la sensibilitat de la societat que els envolta.

D'altra banda, la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català, crea una altra categoria de protecció, els Espais de protecció arqueològica (EPA).

Segons l'article 49.1, es consideren espais de protecció arqueològica els llocs que no han estat declarats d'interès nacional on, per evidències materials, per antecedents històrics o per altres indicis, es presumeix l'existència de restes arqueològiques o paleontològiques. Els EPA són declarats per la Generalitat, que n'ha d'informar l'Ajuntament (article 49.2).

Efectivament, la Llei crea una nova figura que pot originar confusió i que complica les tipologies de protecció. Aquesta figura només afecta els jaciments arqueològics. S'emmarca en el capítol sencer que la Llei dedica al patrimoni arqueològic («Normes específiques de protecció del patrimoni arqueològic»; cap. IV del títol III, articles 46–53, de la Llei). Recordem que un jaciment arqueològic pot ser declarat BCIN (Zona Arqueològica). Com a bé immoble que és, també pot ser declarat BCIL per un ajuntament. Ara s'introdueix aquesta tercera modalitat, en principi només aplicable a llocs on «es presumeix», per un conjunt d'evidències (materials o no), l'existència de restes arqueològiques. És evident que la llei fa referència al subsòl, i el legislador atorga la seva protecció a la Generalitat i no als ajuntaments, sense perjudici que els ajuntaments puguin declarar aquests jaciments BCIL o els incorporin al planejament urbanístic (de fet, l'article 17.5 obliga els ajuntaments a incloure els EPA en els catàlegs municipals). Només una mínima quantitat de jaciments inventariats per la Generalitat en les cartes arqueològiques (més de 12.000) han estat declarats EPA (48 el 2009).

2.3. Les figures de protecció del patrimoni natural

Fins ara hem exposat les figures de protecció del patrimoni cultural previstes en la legislació sectorial. Però hi ha altres tipologies de patrimoni que també gaudeixen de categories específiques de protecció, regulades per altres lleis i decrets. En aquest apartat analitzarem només el patrimoni natural, atès que també forma part del patrimoni immoble susceptible de ser protegit mitjançant la normativa urbanística.

El patrimoni natural està regulat per diverses normatives legals dictades des d'àmbits tan diversos com les polítiques forestals, de l'aigua, de residus, de caça i pesca, de flora i fauna, de protecció dels animals, de prevenció d'incendis o d'espais naturals, fonamentalment impulsades des dels departaments de Política Territorial i Medi Ambient. En aquesta guia ens centrarem únicament en quatre aspectes: els espais naturals, els espècimens

singulars (com els arbres monumentals), l'impacte ambiental i els paisatges. Són els espais, béns o declaracions que s'han de tenir en compte o que han de formar part també dels catàlegs municipals urbanístics de béns protegits, perquè patrimoni cultural i patrimoni natural formen part de la mateixa política de protecció del paisatge.

En primer lloc, esmentarem la legislació que declara i protegeix els espais naturals. La principal norma és la Llei 12/1985, de 13 de juny, d'espais naturals, que posteriorment ha estat desplegada i modificada per nombrosos decrets i altres lleis.

Segons l'art. 2.2 de la Llei, són espais naturals «els que presenten un o diversos ecosistemes, no essencialment transformats per l'explotació i l'ocupació humanes, amb espècies vegetals o animals d'interès científic o educatiu, i els que presenten paisatges naturals de valor estètic». Els que mereixen especial protecció reben el nom d'espais naturals de protecció especial, i es divideixen en quatre grans tipus o figures, segons la modalitat de protecció (art. 2.3). Correspon a les administracions públiques (i, per tant, també als ajuntaments) la protecció dels espais naturals (art. 3), i en conseqüència tant la Generalitat com les entitats locals han d'adequar les seves disposicions per tal d'assolir els objectius de la Llei (art. 4). Però l'administració que a tal fi pot formular i tramitar plans especials per a la protecció del medi natural i el paisatge, d'acord amb la legislació urbanística, és la Generalitat (escoltats els ajuntaments afectats), tot i que a continuació la Llei estableix que aquests plans especials poden ser tramitats «també» per les entitats locals, sempre d'acord amb la legislació urbanística (art. 5).

El capítol IV estableix les 4 modalitats de protecció i gestió d'espais naturals de protecció especial, segons els seus valors científics, ecològics, culturals, educatius, paisatgístics i recreatius: a) Parcs Nacionals; b) Paratges Naturals d'Interès Nacional; c) Reserves Naturals (poden ser de reserva integral o parcial); i d) Parcs Naturals. Els parcs són espais extensos, que gaudeixen de preservació total (parcs nacionals) o en els quals es permet l'aprofitament ordenat de recursos i les activitats antròpiques tradicionals (parcs naturals). Els paratges són espais més reduïts, o elements naturals singulars, en els quals també es poden compatibilitzar determinades activitats humanes, mentre que les reserves són espais reduïts de gran interès científic, on només es permeten les activitats científiques.

Tots aquests espais poden ser declarats per la Generalitat, escoltats els ajuntaments afectats, per llei (és el cas dels parcs nacionals, els paratges naturals d'interès nacional i les reserves naturals integrals) o per decret (en el cas de les reserves naturals parcials i dels parcs naturals). Per fer-ho han d'instrumentar-se plans especials, que poden ser promoguts també per les entitats locals en el cas de les reserves naturals i els parcs naturals.

El cap. III de la Llei crea i regula la figura del Pla d'Espais d'Interès Natural (PEIN), desenvolupat posteriorment pel Decret 328/1992, de 14 de novembre, pel qual s'aprova el Pla d'espais naturals. El PEIN «té per objecte la delimitació i l'establiment de les determinacions necessàries per a la protecció bàsica dels espais naturals la conservació dels quals es considera necessari d'assegurar, d'acord amb els valors científics, ecològics, paisatgístics, culturals, socials, didàctics i recreatius que posseeixen» (article 15.1 de la Llei). Es tracta, per tant, d'un instrument urbanístic que formula, redacta, tramita i aprova la Generalitat –amb audiència dels ajuntaments afectats–, en el marc de la planificació territorial

de Catalunya, i amb caràcter de pla territorial sectorial. La delimitació definitiva dels espais inclosos en el PEIN s'ha de fer segons alguna de les quatre modalitats d'espais naturals de protecció especial esmentats més amunt o bé mitjançant el planejament especial (plans especials) de què hem fet esment també més amunt. Per tant, tots els espais naturals anteriorment declarats de protecció especial estan inclosos en el PEIN (article 16 de la Llei). El decret 328/1992 inclou un annex amb un llistat d'espais d'interès natural, pendents de classificació i de delimitació, en els quals són aplicables de forma immediata les disposicions del PEIN, amb un conjunt de criteris. A través d'una munió de lleis i de decrets s'han anat tramitant els plans especials corresponents a cada espai natural, fins al punt que el 2007 el Pla (PEIN) està definit per una xarxa de 145 espais naturals, que equival al 21% del territori català.

Menció a part mereixen els espècimens botànics que, com els arbres, tenen un caràcter immoble molt evident, i que per la seva monumentalitat i per altres valors històrics, naturals o paisatgístics, estan protegits a través d'unes determinades figures de protecció. Aquestes modalitats estan regulades per tres decrets: el 214/1987, de 9 de juny, sobre declaració d'arbres monumentals a Catalunya; el 47/1988, d'11 de gener, sobre la declaració d'arbres d'interès comarcal i local de la Generalitat de Catalunya; i el 120/1989, de 17 d'abril, sobre declaració d'arbredes monumentals, d'interès comarcal i d'interès local. Aquests decrets estableixen que determinats exemplars d'espècies arbòries són mereixedors de protecció i conservació per raons de monumentalitat (mides excepcionals) o per la seva edat, història o particularitat científica (i podríem afegir-hi també raons estètiques, identitàries o per la seva relació amb llegendes i tradicions), i determinen que formen part del patrimoni cultural de Catalunya. Primerament es van definir els arbres monumentals (els de primera categoria); posteriorment els d'interès local i comarcal (amb menys grau de notorietat que els anteriors), i finalment es va publicar un tercer decret que permetia la declaració per conjunts (arbredes, a partir de sis arbres) i no només d'exemplars isolats. El resultat es concreta, per tant, en sis figures de protecció: arbres monumentals, arbredes monumentals, arbres d'interès comarcal, arbredes d'interès comarcal, arbres d'interès local i arbredes d'interès local. Els decrets estableixen els mecanismes de protecció i de declaració corresponents; bàsicament, és la Generalitat la que declara els exemplars monumentals (i també pot declarar els locals i comarcals), però correspon al Consell Comarcal la declaració dels comarcals i a l'ajuntament del municipi on se situï l'arbre la declaració dels locals. En qualsevol cas, és la Generalitat (el Departament de Medi Ambient) la que declara els arbres i arbredes, i la que actualitza i manté el catàleg, i ho fa mitjançant ordres publicades en el DOGC. Fins al 2007 se n'han publicat nou (la darrera, el 2005). El 2003, any de la darrera actualització, hi havia declarats un total de 197 arbres i arbredes monumentals i 201 arbres i arbredes d'interès local i comarcal.

Una altra de les normatives ambientalistes que afecta el patrimoni cultural és l'avaluació d'impacte ambiental, regulada pel Decret 114/1988, de 7 d'abril, d'avaluació d'impacte ambiental, i derivada de directives europees. El Decret estableix que tots els grans projectes d'obres i d'instal·lacions públiques i privades (que es detallen en un annex) subjectes a autorització de la Generalitat han de contenir un document o estudi previ que n'avalui l'impacte ambiental. Entre altres prescripcions, s'hi indica que l'estudi ha d'avaluar els efectes previsibles sobre la població, la geologia, la flora, la fauna, el clima, l'aigua, l'aire, el paisatge, i «els béns materials, inclòs el patrimoni historicoartístic i arqueològic».

lògic». El Decret 78/2002, de 5 de març, del reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic, que reglamenta la Llei 9/1993, del patrimoni cultural català en matèria d'arqueologia, regula –en el seu article 36– els estudis d'impacte ambiental de les obres públiques en àrees no declarades BCIN ni EPA. El Decret obliga el Departament de Cultura a evacuar un informe de declaració d'impacte ambiental que avaluï l'afectació sobre restes arqueològiques o paleontològiques i que contingui les mesures correctores que cal aplicar per minimitzar o evitar aquesta afectació (des d'excavacions a desviaments de traçats).

Finalment, hem d'esmentar la Llei 8/2005, de 8 de juny, de protecció, gestió i ordenació del paisatge, la llei catalana que, tot desenvolupant les directrius del Conveni Europeu del Paisatge de 2000, té per objecte «el reconeixement, la protecció, la gestió i l'ordenació del paisatge, a fi de preservar els seus valors naturals, patrimonials, culturals, socials i econòmics en un marc de desenvolupament sostenible» (art. 1 de la Llei). La Llei impulsa la plena integració del paisatge en el planejament territorial i urbanístic, i obliga totes les administracions a incorporar els seus principis. S'entén per paisatge, als efectes de la Llei, i segons l'article 3, «qualsevol part del territori, tal com la col·lectivitat la percep, el caràcter de la qual resulta de l'acció de factors naturals o humans i de llurs interrelacions». Com a instruments per protegir, gestionar i ordenar el paisatge, la Llei crea els catàlegs del paisatge i les directrius del paisatge (articles 9-12). Els catàlegs del paisatge són «els documents de caràcter descriptiu i prospectiu que determinen la tipologia dels paisatges de Catalunya, identifiquen llurs valors i llur estat de conservació i proposen els objectius de qualitat que han de complir». La seva aprovació correspon a la Generalitat (al Departament de Política Territorial), consultades les entitats locals. L'abast territorial dels catàlegs es correspon amb els plans territorials parcials. Les directrius del paisatge són «les determinacions que, basant-se en els catàlegs del paisatge, precisen i incorporen normativament les propostes d'objectius de qualitat paisatgística en els plans territorials parcials o en els plans directors territorials». La Generalitat (el Departament de Política Territorial) les ha d'incorporar al planejament supramunicipal (plans territorials parcials i plans directors territorials), i les entitats locals participen en la seva tramitació.

En un altre ordre de coses, cal fer referència també a un altre nivell de declaració, en aquest cas de dimensió internacional. Es tracta de la controvertida llista de béns del patrimoni mundial «de la humanitat», que estableix la UNESCO, i que a Catalunya beneficia diversos béns immobles (tots ells declarats prèviament BCIN) i immaterials.

2.4. Els catàlegs i inventaris existents

Hem exposat totes les tipologies i els diversos nivells de protecció legal del patrimoni immoble que la legislació sectorial posa a la nostra disposició.

Totes les figures de protecció es registren i s'anoten en uns repertoris oficials, que gestiona la Generalitat de Catalunya. Fem-ne un breu repàs, d'acord amb la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català:

- *Els BCIN.* Segons l'article 13, els béns culturals d'interès nacional han d'ésser inscrits en el Registre de Béns Culturals d'Interès Nacional, que gestiona el Departament

de Cultura. Aquest ha de donar compte de les inscripcions al Registre General de Béns d'Interès Cultural de l'Administració de l'Estat. D'aquesta manera, el Registre estatal de BIC, pel que fa a Catalunya, i el Registre català de BCIN, han de coincidir i tenir les mateixes dades i els mateixos béns consignats (tant mobles com immobles).

- *Els béns catalogats.* Segons l'article 15, aquells béns integrants del patrimoni cultural català que, tot i la seva significació, no compleixin les condicions pròpies dels BCIN (i que, per tant, pertanyen a una segona categoria), han d'ésser inclosos en el Catàleg del Patrimoni Cultural Català, que també gestiona el Departament de Cultura. Com que la catalogació de béns mobles la fa la Generalitat, és el Departament de Cultura qui hi inscriu els béns, i en dóna compte a l'Inventari General de Béns Mobles de l'Administració de l'Estat. Però, com que la catalogació dels béns immobles correspon als ajuntaments (mitjançant la seva declaració com a Béns Culturals d'Interès Local –BCIL–), és l'administració local la que ha de comunicar l'acord de declaració de BCIL al Departament de Cultura, perquè aquest en faci la inscripció al Catàleg del Patrimoni Cultural Català. La disposició addicional 1a de la Llei estableix que els béns immobles catalogats pels ajuntaments mitjançant el planejament urbanístic abans de 1993 (abans de la vigència de la llei) passen a ser considerats BCIL i també queden inclosos en el Catàleg del Patrimoni Cultural Català.

També hem esmentat l'existència de les diverses figures de protecció del patrimoni natural. Hem esmentat el PEIN (Pla d'Espais d'Interès Natural), que es regula per la legislació pròpia d'Espais Naturals i per la legislació urbanística, on s'hi inclouen tots els espais naturals de Protecció Especial. Hem esmentat el Repertori d'arbres monumentals, que manté el Departament de Medi Ambient, on s'hi inclouen els arbres i les arbredes monumentals i d'interès local i comarcal; i hem esmentat els catàlegs i les directrius del paisatge, creats per la legislació del paisatge, que elabora el Departament de Política Territorial.

Tot i que aparentment no ens afecta, perquè es tracta de patrimoni immaterial i no de patrimoni immoble (i per tant, lògicament, no pot formar part dels catàlegs municipals urbanístics de béns protegits), hem d'esmentar el Catàleg del Patrimoni Festiu de Catalunya, on la Generalitat anota les festes i tradicions declarades d'interès nacional. La cultura popular i tradicional, i més concretament, el patrimoni festiu, està regulat per la Llei 2/1993, de 5 de març, de foment i protecció de la cultura popular i tradicional i de l'associacionisme cultural, que, a més de declarar d'interès cultural determinades associacions culturals (article 11), regula la declaració de festes d'interès nacional per a aquelles celebracions de la cultura tradicional catalana d'especial arrelament i rellevància, per acord del Govern, escoltats l'ajuntament i el consell comarcal corresponents (article 6). El Decret 389/2006, de 17 d'octubre, del patrimoni festiu de Catalunya, regula i desenvolupa aquesta protecció, amb la creació del Catàleg del Patrimoni Festiu de Catalunya, que depèn del Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana (CPCPTC) (Departament de Cultura). En aquest Catàleg, la Generalitat hi ha d'inscriure les festes i elements festius que declara d'interès nacional a partir de cinc figures o categories: a) Festa popular d'interès cultural; b) Festa tradicional d'interès nacional; c) Element festiu tradicional d'interès nacional; d) Festa patrimonial d'interès nacional; e) Element festiu patrimonial d'interès nacional (article 3.1). Tot i que qualsevol persona o entitat ho pot proposar, correspon d'ofici al Departament de Cultura incoar el procediment de declaració (a iniciativa del CPCPTC i per resolució del conseller, en el primer cas, i per decret del Govern, a iniciativa del conseller i a proposta del

CPCPTC, en els restants), i inscriure posteriorment la festa o element festiu en el Catàleg, escoltats prèviament l'ajuntament i el consell comarcal corresponents, així com també les persones o entitats responsables de la seva organització. Els ens locals, però, sí que tenen obligacions en matèria de protecció i promoció. Segons l'article 18, «els ajuntaments i altres ens locals, en l'àmbit de les seves competències i d'acord amb les disponibilitats pressupostàries, han de vetllar pel manteniment de les festes i dels elements festius declarats, dictant les normes necessàries per a la protecció dels marcs espacials propis de cada festa i adoptant, si escau, les garanties físiques de preservació de l'element festiu, així com per la divulgació de llur coneixement, i han de potenciar-ne la documentació».

Hem enumerat els registres oficials dels béns protegits del patrimoni cultural: el Registre de BCIN (els de primera categoria) i el Catàleg (els de segona categoria). També hem citat els del patrimoni natural: el PEIN, els arbres monumentals, i els catàlegs i directrius del paisatge. Fins i tot, hem esmentat el catàleg del patrimoni festiu. Tots els elements que s'hi inclouen gaudeixen d'una protecció legal.

Però recordem que els béns no protegits específicament, tot allò que forma part del patrimoni cultural, també gaudeix d'una protecció genèrica, segons la llei. Es tracta d'aquell tercer nivell de protecció que s'anomena «la resta de béns integrants del patrimoni cultural català». Com hem dit, són aquells béns que han d'anar sent gradualment protegits, declarats o catalogats. Per seleccionar quins d'aquests béns mereixen protecció jurídica específica, o amb quina prioritat, cal conèixer prèviament la globalitat d'aquest patrimoni. El repertori més o menys complet o detallat de béns del patrimoni cultural, de qualsevol tipologia o territori, fet amb voluntat de coneixement, rep el nom d'inventari. Els inventaris, per tant, són instruments de coneixement, que no tenen cap validesa com a eina o catàleg de protecció, perquè no tenen reconeguda una determinada categoria que comporti l'aplicació de les corresponents mesures jurídiques de protecció previstes en les lleis, d'acord amb els procediments que hem exposat. Però l'Inventari es configura com una eina imprescindible, prèvia a la protecció jurídica, prèvia al planejament urbanístic, per tal de definir i dissenyar una política de patrimoni, no tan sols des del punt de vista de la protecció, sinó també des del punt de vista de la difusió, de la recerca i de la gestió. En qualsevol cas, amb l'Inventari global del patrimoni prèviament elaborat, un cop es coneix allò que hi ha, ja es poden determinar quins béns singulars mereixen especial protecció jurídica i quins altres no.

Ara exposarem quins són els principals Inventaris de Patrimoni Cultural existents a Catalunya, tot insistint novament en el fet que són, precisament, això, simples inventaris, instruments de coneixement i no de protecció:

- Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya (IPAC) (Base de dades Gaudí), amb més de 34.000 registres.
- Inventari del Patrimoni Arqueològic de Catalunya (Cartes arqueològiques) (Base de dades Arqueodada), amb més de 12.000 registres. Inclou els jaciments arqueològics i també els paleontològics.

Aquestes dues bases de dades les gestiona la Secció d'Inventari del Patrimoni Cultural Immobile del Servei d'Arqueologia i Paleontologia de la Direcció General del Patrimoni Cultural del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya, segons el Decret 136/2008, d'1 de juliol.

Per la seva banda, i també en el marc del Departament de Cultura, hi ha:

- L’Inventari del Patrimoni Etnològic de Catalunya (IPEC), que gestiona el Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana (CPCPTC).
- L’Inventari del Patrimoni Industrial de Catalunya (IPIIC), que gestiona el Museu de la Ciència i la Tècnica de Catalunya (mNACTEC).

I sense sortir del Departament de Cultura de la Generalitat, hi hauríem d’afegir, en matèria de museus, el Registre de Museus i el Cens de Col·leccions Obertes al Públic; i en matèria d’arxius, el Registre d’Arxius i el Cens del Patrimoni Documental de Catalunya. Per la seva banda, es troben informatitzats gran part dels fons dels respectius museus i arxius.

En el capítol 5, de bibliografia i documentació, hi oferim les adreces de les pàgines web corresponents.

Tots aquests inventaris formen part de l’Inventari del Patrimoni Cultural Català, que regula l’article 60 de la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català. La llei estableix que el Departament de Cultura ha d’elaborar i mantenir l’Inventari del Patrimoni Cultural Català, el qual té com a finalitat permetre la documentació i la recopilació sistemàtiques, la investigació i la difusió de tots els béns que l’integren. Les seves dades són públiques, i l’Administració de la Generalitat ha de garantir-ne l’accessibilitat als ciutadans. D’aquest Inventari n’han de formar part les dades documentals informatitzades dels fons dels museus, les biblioteques i els arxius.

Fora de l’estricta marc del patrimoni cultural, també hi ha un cas paral·lelitzable en l’àmbit del patrimoni natural: l’Inventari dels espais del patrimoni geològic de Catalunya. Es tracta d’un repertori que manté el Departament de Medi Ambient de la Generalitat, i que, al contrari dels espais naturals inclosos en el PEIN o els arbres monumentals, que sí que estan protegits, es limita a inventariar el patrimoni geològic sense cap cobertura normativa o legal específica i sense cap efecte de protecció, més enllà dels espais geològics que estiguin inclosos en espais naturals protegits.

Finalment, hem d’esmentar el Programa d’Inventaris del Patrimoni Cultural Local que impulsa, des de l’any 1998, l’Àrea de Cultura de la Diputació de Barcelona. La realització d’Inventaris o Mapes de Patrimoni Cultural té per objecte la recollida exhaustiva i la sistematització de dades sobre el patrimoni cultural i natural d’un municipi concret i la seva valoració, perquè l’ajuntament pugui prendre posteriorment les mesures adients per a la seva conservació, protecció, gestió i difusió, així com la planificació de la seva rendibilització social. Aquest programa ofereix als ajuntaments una eina de coneixement de la globalitat del seu patrimoni cultural, mitjançant una base de dades detallada que conté la descripció acurada de tots els béns immobles, mobles, documentals, immaterials i naturals que han estat detectats al terme municipal i que reuneixin uns determinats valors, perfectament ubicats en un mapa digital. Es tracta d’uns inventaris que, tal com estan confeccionats, poden derivar fàcilment cap a un catàleg municipal urbanístic de protecció. En l’annex 5 d’aquesta guia n’informem detalladament.

3. Els instruments municipals de protecció

Com hem exposat en la presentació, aquesta publicació pretén orientar els ajuntaments sobre la protecció legal del seu patrimoni cultural immoble.

En aquest tercer capítol s'aborden **les dues vies de protecció (sectorial i urbanística)** que poden impulsar o generar directament els ajuntaments per vetllar d'una manera operativa per la salvaguarda legal del seu patrimoni local.

Els ajuntaments, a l'hora de planificar i executar la protecció jurídica del seu patrimoni cultural immoble, disposen de dues vies:

- *La via sectorial*, definida per l'article 17 de la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català, que permet a l'administració local la declaració de béns culturals d'interès local (BCIL). Aquest és un procediment singular, específic i àgil, que permet la catalogació individual de béns de manera fàcil, ràpida i urgent. És un procediment parcial, que permet protegir determinats béns prèviament o al marge de la confecció general del catàleg urbanístic; també és una manera d'abordar provisionalment les necessitats urgents de protecció mentre no està elaborat o aprovat el catàleg.

Si l'ajuntament considera que el bé, pels seus valors i interès, té dimensió nacional i mereix pertànyer a la primera categoria de protecció de la legislació sectorial, pot instar la Generalitat a declarar-lo bé cultural d'interès nacional (BCIN) (article 8.1 de la Llei).

- *La via urbanística*, darrerament regulada pel Decret legislatiu 1/2005, de 26 de juliol, pel qual s'aprova el text refós de la Llei d'urbanisme, que permet als ajuntaments l'elaboració dels catàlegs de béns protegits. Aquest és el procediment adient per tal de protegir la globalitat del patrimoni immoble, amb un instrument que, si bé és administrativament complex i llarg, permet la protecció integral i completa de tot el patrimoni significatiu del terme municipal.

És per això que, mitjançant aquesta guia, ens centrem de forma clara en aquesta darrera via, la urbanística, per abordar la catalogació i protecció global del patrimoni cultural immoble dels municipis (amb el procediment que detallarem en el capítol 4), tot i que la via de la declaració de BCIL –una eina molt poc emprada pels ajuntaments– també es revela útil per a casos singulars i urgents, mitjançant el procediment que exposem més endavant. La declaració de BCIL no va en perjudici dels mecanismes tradicionals de catalogar immobles en el marc de la legislació urbanística; simplement permet dur a terme, en casos singulars, un procés més simple i ràpid que els procediments, més encarrarats, del planejament urbanístic.

El grau de protecció d'un bé immoble protegit per un ajuntament a través del segon rang de protecció de la Llei del patrimoni cultural català –el BCIL– i el d'un bé immoble protegit a través del planejament urbanístic són equivalents, tot i que els dos procediments són diferents. L'abast de la protecció estarà determinat per les prescripcions establertes en la documentació que acompanya el procés, un informe en el cas del BCIL, una fitxa en el cas del catàleg urbanístic. A efectes de nomenclatura, considerem com a BCIL els béns inscrits al Catàleg del Patrimoni Cultural Català que han estat declarats mitjançant el procediment establert a partir de 1993 per l'article 17 de la Llei del patrimoni cultural català, així com els béns immobles catalogats pels ajuntaments mitjançant el planejament urbanístic abans de 1993, d'acord amb la disposició addicional 1a de la mateixa llei.

3.1. La via sectorial. La declaració de béns culturals d'interès local

Els béns culturals d'interès local (BCIL) són una figura de protecció de nova creació, reservada a l'administració local i aplicable únicament als béns immobles, que introdueix l'article 17 de la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català, i que equival a la segona categoria de protecció del patrimoni cultural de la llei, anomenada *béns catalogats*. Recordem que, segons l'article 15 de la Llei, els béns catalogats són aquells béns integrants del patrimoni cultural català que, tot i llur significació i importància, no compleixen les condicions pròpies dels béns culturals d'interès nacional, i que han d'ésser inclosos en el Catàleg del Patrimoni Cultural Català. Mentre la Generalitat es reserva la potestat de catalogar els béns mobles d'aquesta categoria (art. 16.1), la llei adjudica a l'administració local la catalogació dels béns immobles, mitjançant la seva declaració com a BCIL.

Segons la Llei 9/1993, del patrimoni cultural català, gaudeixen de la categoria de BCIL i estan inclosos en el Catàleg del Patrimoni Cultural Català:

- Tots els béns que hagin estat declarats BCIL a partir de l'aprovació de la Llei 9/1993 (art. 17).
- Tots els béns radicats a Catalunya que estiguin inclosos en catàlegs de patrimoni cultural incorporats en plans urbanístics en el moment de l'entrada en vigor de la Llei 9/1993 (disposició addicional 1a).

Procediment de declaració

La figura del BCIL permet als ajuntaments catalogar béns immobles –de rellevància local– mitjançant un procediment de declaració singular. El procediment de declaració de BCIL és senzill i està regulat per l'article 17 de la Llei 9/1993, del patrimoni cultural català.

La competència per declarar BCIL recau en els ajuntaments (de municipis de més de 5.000 habitants) o en els consells comarcals (quan es tracti de municipis de menys de 5.000 habitants). El procediment consisteix en un expedient administratiu, acompanyat de l'informe favorable d'un tècnic en patrimoni cultural. L'acord l'ha d'aprovar el plenari de la corpora-

ció, i aquesta ho ha de comunicar al Departament de Cultura perquè s'inscrigui el bé en el Catàleg del Patrimoni Cultural Català com a bé catalogat.

Desenvolupament del procés de declaració

La llei no diu absolutament res més de com s'han de tramitar els BCIL. L'articulat no preveu tampoc cap reglament que desenvolupi aquesta figura, ni s'esmenta en cap dels decrets publicats que desenvolupen reglamentàriament la llei. Per exemple, no es regula com ha de ser l'expedient de declaració, ni es defineix què és un tècnic en patrimoni cultural, ni se sap en què consisteix l'informe que ha de fer el tècnic.

En aquest sentit, recomanem:

- L'expedient administratiu de declaració d'un bé com a BCIL ha de consistir, principalment, en l'informe favorable redactat per un tècnic, que ha d'acreditar formació i experiència professional en l'àmbit del patrimoni cultural (pot ser un arquitecte, un arqueòleg, un historiador, un historiador de l'art, etc.).
- Aquest informe ha de contenir una descripció acurada del bé, amb el seu context històric, i una justificació dels valors (artístics, històrics, etnològics, simbòlics, etc.) que s'al·leguen per justificar la catalogació o protecció del bé. Igualment és necessari concretar el nivell de protecció de l'immoble, si és total o parcial, i les condicions de rehabilitació, i concretar quines parts no es poden alterar. En els BCIL, la catalogació proposada es pot concretar sobre diverses parts del bé immoble: per exemple, la declaració total del bé (un edifici); la declaració parcial del bé (una part d'un edifici), o la declaració d'un element singular del bé (la façana d'un edifici). En qualsevol cas, si per exemple algunes parts del bé es consideren susceptibles de ser rehabilitades o enderrocades, s'ha de detallar l'abast de les obres que s'hi poden realitzar, per tal que es pugui fonamentar una possible autorització o denegació d'una sol·licitud de llicència municipal d'obres. També s'hi han d'incorporar els criteris de manteniment i de conservació (per exemple, cromatismes), que afectin les façanes i la fesomia exterior del bé. Totes aquestes condicions hauran de ser d'obligat compliment per part de la propietat.
- L'informe i l'expedient han d'anar acompanyats de documentació complementària, gràfica, bibliogràfica i cartogràfica: plànols de situació; planimetria arquitectònica del bé, si és possible –plantes i seccions–; fotografies antigues i actuals; documentació cadastral i urbanística, i dades en relació amb la propietat; documentació històrica; etc.

Qualsevol persona física o jurídica pot impulsar la catalogació d'un bé per tal d'assolir el nivell de protecció propi dels béns catalogats, tot proposant a l'ajuntament la seva catalogació urbanística o la seva declaració com a BCIL. La iniciativa pot partir d'una persona a nivell particular o d'una associació, o del mateix ajuntament o del Consell Comarcal, o fins i tot del propietari mateix.

En els municipis de més de 5.000 habitants, és l'ajuntament qui ha de preparar l'expedient i l'informe. La proposta de declaració serà debatuda i –si s'escau– aprovada pel ple de l'ajuntament, que la pot tramitar com un punt ordinari.

En els municipis menors de 5.000 habitants, la proposta de declaració ha de ser elevada pel ple municipal al Consell Comarcal. El ple del Consell debatrà i –si s’escau– aprovarà la proposta, que podrà ser tramitada com un punt ordinari.

Si la corporació ho desitja, pot obrir prèviament un període d’informació pública.

La corporació corresponent ha de trametre l’acord del ple al Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, per tal que doni d’alta el BCIL en el Catàleg del Patrimoni Cultural Català.

Tot i que la Llei 9/1993, del patrimoni cultural català, ja preveu un mecanisme específic de protecció dels jaciments arqueològics reservat exclusivament a la Generalitat (els Espais de Protecció Arqueològica-EPA), els ajuntaments poden declarar perfectament jaciments arqueològics com a BCIL, com a béns immobles pertanyents al patrimoni cultural que són.

Procediment de descatalogació

Pel que fa a la descatalogació de béns, la llei preveu el mateix procediment, però amb una diferència substancial: cal l’informe favorable del Departament de Cultura. És a dir, l’ajuntament pot catalogar immobles, pot declarar BCIL, però no els pot descatalogar. Aquesta decisió és competència de la Generalitat. Per tant, per tal que l’ajuntament deixi sense efecte una declaració de BCIL, li cal l’autorització prèvia de la Generalitat (que és l’única que en pot tramitar la baixa al Catàleg del Patrimoni Cultural Català).

Com que el procediment ha de ser el mateix que el necessari per a la seva declaració, cal un nou informe redactat per un tècnic competent on s’haurà d’especificar i justificar la pèrdua dels valors pels quals el bé havia estat catalogat. Cal destacar que, en aquest cas, no és argument acceptat la declaració d’estat de ruïna, ni tècnica ni econòmica.

L’organisme encarregat d’autoritzar la descatalogació és la Comissió Territorial corresponent del Patrimoni Cultural, un organisme col·legiat adscrit al Departament de Cultura, que haurà d’estimar un informe previ del Departament de Cultura, que podrà ser favorable –si accepta i assumeix els criteris de l’informe municipal– o denegatori –si no els accepta.

Efectes de la catalogació

La declaració d’un bé com a BCIL comporta l’aplicació immediata del règim de protecció que la Llei 9/1993, del patrimoni cultural català, estableix per als béns catalogats immobles, i que hauria d’estar complementat i detallat en l’expedient de declaració aprovat. En qualsevol cas, la llei prohibeix expressament la destrucció d’un BCIL (article 25.2). Qualsevol norma addicional de protecció d’aquests béns s’ha d’establir mitjançant els instruments determinats per la legislació urbanística (article 39). L’administració competent per a l’autorització d’obres en un BCIL –i per a la concessió de la llicència d’obres corresponent– és l’ajuntament.

Obligacions i drets dels ajuntaments respecte dels BCIL

En qualsevol cas, la Llei 9/1993, del patrimoni cultural català, estableix per als ajuntaments altres drets i deures en relació amb BCIL, més enllà del dret a la declaració (article 17), que ja hem desenvolupat, o del deure de comunicar-la a la Generalitat (article 17.3).

L'ajuntament, en cas d'incompliment del deure de conservació dels BCIL, pot prendre mesures per obligar la propietat a fer les obres necessàries de conservació (o executar-les subsidiàriament, a càrrec dels obligats) (article 67), o de reparació dels danys causats per obres il·lícites (article 68), i també pot suspendre les obres, si aquestes incompleixen la llei, així com prendre altres mesures cautelars i/o sancionadores (article 77).

La llei reconeix també als ajuntaments i consells comarcals els drets de tempteig i de retracte sobre els BCIL (article 26.5).

Els ajuntaments també tenen altres deures genèrics (que no tan sols afecten els BCIN o els BCIL sinó tot el patrimoni cultural català), com el deure de col·laboració (de totes les administracions públiques) per vetllar i protegir el patrimoni (articles 3.1 3.2). Ajuntaments i consells comarcals estan obligats a comunicar a la Generalitat les situacions de perill per al patrimoni (article 3.3). També són competents per procedir a l'expropiació per l'incompliment del deure de conservació (articles 64 i 67.4).

Els ajuntaments també tenen capacitat sancionadora en aquesta matèria, d'acord amb els procediments administratius que estableix la mateixa llei en el títol IV (articles 67-79). La llei contempla multes coercitives; sancions (a infraccions que es classifiquen com a lleus, greus i molt greus); decomís de materials, i mesures cautelars (com la suspensió d'obres).

En matèria de subvencions, la llei no contempla un dret específic dels ajuntaments a ser-ne beneficiaris (articles 54 i 55).

Pel que fa als drets genèrics dels ajuntaments i consells comarcals (és a dir, que afecten tot el patrimoni cultural català, més enllà dels BCIL), hem d'esmentar el dret de ser informats per la Generalitat de les actuacions que es duguin a terme en el marc de la llei (article 3.4).

Obligacions i drets dels propietaris de BCIL

La Llei 9/1993, del patrimoni cultural català, estableix un conjunt d'obligacions per als titulars dels BCIL (que també afecten els ajuntaments quan en són els propietaris). Atès que un dels propietaris més notables és l'Església catòlica, la llei li dedica un article, el 4, per subratllar l'obligació de l'Església de vetllar pel patrimoni eclesiàstic i de col·laborar amb les diverses administracions amb aquesta finalitat.

Aquestes obligacions dels propietaris, promotors i posseïdors respecte dels BCIL, a part de respectar els criteris de protecció de la declaració en les intervencions que impulsi, són, entre d'altres, preservar i mantenir el bé per assegurar-ne els valors, i garantir que el seu ús sigui compatible amb la seva conservació (article 25.1); permetre l'accés dels especialistes a efectes d'estudi (article 25.3) i comunicar a l'ajuntament i al consell comarcal la intenció de transmetre o alienar el bé, a fi que el consistori pugui exercir els drets de tempteig i retracte (article 26.5).

Pel que fa als béns catalogats mobles, els propietaris han de comunicar al Catàleg del Patrimoni Cultural Català tots els actes tècnics o jurídics que afectin el bé (article 16.3), així com notificar-ne el trasllat a la Generalitat (article 44).

Els propietaris també tenen altres deures genèrics, que no tan sols afecten els BCIL sinó tot el patrimoni cultural català, com el deure de conservació (article 21.1), el d'informació sobre l'ús i l'estat de conservació dels béns a les administracions (article 21.2), o el de comunicació a la Generalitat de la seva possessió (article 40). També han de comunicar les transmissions dels béns a la Generalitat, per tal que pugui exercir els drets de tempteig i retracte (article 22), i permetre'n la inspecció a les administracions (article 70.1). Les persones i les entitats que es dediquen habitualment al comerç de béns integrants del patrimoni cultural català han de portar un llibre-registre de les seves transaccions (article 41.1).

Finalment, els particulars també tenen els deures genèrics d'exigir a les administracions el compliment de la llei, i de comunicar-hi les situacions de perill que afectin el patrimoni cultural (article 5).

Les infraccions a aquestes obligacions estan sancionades pels procediments administratius que estableix la mateixa llei en el títol IV (articles 67-79), que poden impulsar tant la Generalitat com l'administració local. La llei contempla multes coercitives; sancions (a infraccions que es classifiquen com a lleus, greus i molt greus); decomís de materials; mesures cautelars (com la suspensió d'obres), o ordenar la reparació de danys causats.

La llei també estableix per als propietaris de BCIL una sèrie de drets o de garanties, com el de gaudir de beneficis fiscals (article 59.1). Pel que fa al procés de declaració, tot i que la llei no ho contempla específicament, cal deduir que la propietat té dret a ser escoltada i informada. Qualsevol afectació d'una propietat, sigui en sòl urbà, no urbanitzable o urbanitzable, ha de ser notificada a la propietat per tal que pugui ajustar-se a les condicions de protecció que marca la llei, sense caure en cap possible infracció.

En relació amb el patrimoni cultural en general (inclosos els BCIL), els propietaris també tenen dret a rebre subvencions i ajuts (article 54) i a eixugar deutes a l'administració mitjançant pagaments amb béns culturals (article 58).

3.2. La via urbanística. El planejament i el tractament del patrimoni arran de la nova legislació urbanística

El marc legal. El text refós de la Llei d'urbanisme (Decret legislatiu 1/2005)

Qualsevol bé amb valors patrimonials reconeguts pot assolir la declaració de bé catalogat mitjançant, com hem vist, dues vies que són competència dels municipis: la sectorial, amb el procediment que estableix la Llei 9/1993, del patrimoni cultural català (declaració de BCIL), i la urbanística, a través del planejament, que ara examinarem. La via sectorial és totalment independent del planejament urbanístic existent o previst al municipi on radica el bé.

Les competències en matèria d'urbanisme van ser assumides per la Generalitat el 2 d'octubre de 1978, amb el Reial Decret 1385/1978, de 23 de juny, de traspàs de les competències de l'Administració de l'Estat, en el marc d'una legislació urbanística pre-constitucional. L'Estatut d'Autonomia de 1979, en l'article 9, de conformitat amb el disposat en l'article 148 de la Constitució, ja atorgava a la Generalitat la competència exclusiva en matèria d'urbanisme. L'Estatut d'Autonomia de 2006 confereix competències pròpies sobre urbanisme a les corporacions locals, a partir de les directrius que, segons l'article 149, marcarà la Generalitat en exercici de les seves competències exclusives en la matèria.

En el desenvolupament d'aquest marc de competències, s'han anat aprovant al llarg dels anys un conjunt de lleis que configuren una ordenació juridicourbanística pròpia de Catalunya. Aquesta nova ordenació ha culminat en dues lleis (Llei 2/2002, de 14 de març, d'urbanisme, i Llei 10/2004, de 24 de desembre, de modificació de la Llei 2/2002, d'urbanisme, per al foment de l'habitatge assequible, de la sostenibilitat territorial i de l'autonomia local) que finalment han estat refoses en el Decret legislatiu 1/2005, del text refós de la Llei d'urbanisme (d'ara endavant, text refós o TR). Amb posterioritat, la norma ha estat desenvolupada pel Decret 305/2006, de 18 de juliol, pel qual s'aprova el Reglament de la Llei d'urbanisme. L'última contribució legal del Govern ha estat el Decret Llei 1/2007, de 16 d'octubre, de mesures urgents en matèria urbanística, posteriorment ratificat pel Parlament de Catalunya.

Les figures del planejament urbanístic segons el text refós de la Llei d'urbanisme

El text refós de la Llei d'urbanisme, en l'article 9.3, quan defineix les directrius establertes pel planejament urbanístic, determina:

«El planejament urbanístic ha de preservar els valors paisatgístics d'especial interès, el sòl d'alt valor agrícola, el patrimoni cultural i la identitat dels municipis, i ha d'incorporar les prescripcions adequades perquè les construccions i instal·lacions s'adaptin a l'ambient on estiguin situades o bé en el qual s'hagin de construir i no comportin un demèrit per als edificis o les restes de caràcter històric, artístic, tradicional o arqueològic existents a l'entorn.»

El planejament urbanístic és una eina fonamental i bàsica per col·laborar a salvaguardar i potenciar el patrimoni urbà i rural d'un municipi. L'ajuntament, els habitants del municipi i l'equip redactor del planejament n'han de ser conscients i aplicar-hi tot l'esforç per aconseguir un correcte equilibri entre les necessitats de desenvolupament i la preservació del medi que configura la identitat del poble o la ciutat.

La planificació urbanística del territori es porta a terme mitjançant un conjunt de figures de planejament urbanístic. El capítol I del Títol Tercer del text refós de la Llei (art. 55-70) i el capítol I del Títol Quart del Reglament de la Llei (articles 63-98) en fan una descripció ordenada, quant a la seva finalitat i al seu contingut documental.

Les figures de planejament urbanístic es componen de dos grups operatius: el planejament urbanístic general i el planejament urbanístic derivat.

Quadre 1. Figures del planejament urbanístic

<i>Planejament urbanístic general</i>	<i>Planejament urbanístic derivat</i>
Plans directors urbanístics	Plans parcials urbanístics (PPU)
Plans d'ordenació urbanística municipal (POUM)	Plans parcials urbanístics de delimitació
Programes d'actuació urbanística municipal (PAUM)	Plans de millora urbana (PMU)
Normes de planejament urbanístic (NPU)	Plans especials urbanístics (PEU)

El planejament urbanístic general és integrat pels Plans directors urbanístics –que tenen un abast regional i supramunicipal–, pels Plans d'ordenació urbanística municipal (POUM) –que conformen el principal instrument d'ordenació territorial integral d'un municipi–, pels Programes d'actuació urbanística municipal (PAUM) –que determinen les polítiques de sòl i habitatge desenvolupant aspectes concrets dels POUM pel que fa a la reforma i millora urbanes, als equipaments i a l'activitat econòmica–, i per les Normes de planejament urbanístic (NPU), que complementen o supleixen els POUM, mentre aquests estan suspesos o en revisió.

El planejament urbanístic general es desenvolupa mitjançant el planejament derivat, que és integrat pels Plans parcials urbanístics (PPU) i pels Plans parcials urbanístics de delimitació –que desenvolupen el planejament urbanístic general de sectors concrets en sòl urbanitzable delimitat i en sòl urbanitzable no delimitat, respectivament–, pels Plans de millora urbana (PMU) –que completen, remodelen, transformen o reurbanitzen el sol urbà, consolidat o no consolidat– i pels Plans especials urbanístics (PEU) –que desenvolupen o completen les determinacions del planejament urbanístic general en qualsevol classe de sòl o en diverses classes i categories de sòl simultàniament, tot possibilitant la protecció segons la naturalesa dels béns o en relació amb un sector determinat (pels seus valors naturals, artístics, turístics, agrícoles, forestals, paisatgístics, etc, o pels seus usos).

El Catàleg de béns protegits, les ordenances municipals i els projectes d'urbanització són unes altres tres figures de planejament que fan efectives, concreten i materialitzen les finalitats establertes en les figures del planejament urbanístic.

A continuació presentem les figures de planejament urbanístic actualment existents en el text refós de la Llei d'urbanisme que tenen incidència directa sobre la protecció del patrimoni immoble.

La protecció del patrimoni immoble en el Pla d'ordenació urbanística municipal (POUM)

El Pla d'ordenació urbanística municipal (POUM) és l'instrument d'ordenació urbanística integral del territori, i pot comprendre un o més municipis, segons l'article 57 del Decret legislatiu 1/2005, del text refós de la Llei d'urbanisme.

El POUM, que és el principal instrument urbanístic municipal, té com a finalitat, entre d'altres, classificar el sòl, qualificar-lo amb usos i models d'implantació urbana i definir l'estructura general del territori, incloent-hi la determinació d'indicadors de creixement poblacional i de desenvolupament econòmic. En aquest sentit, la normativa subsegüent ha de

regular detalladament els paràmetres urbanístics d'edificació, que condicionaran l'atorgament de llicències.

El POUM es formalitza (article 59.1 TR) amb un seguit de documents: la memòria descriptiva, les normes urbanístiques, l'estudi mediambiental, la planimetria, així com el Catàleg del béns protegits, d'acord amb l'article 69 TR. Aquest no formarà part de la documentació exigida, si el POUM no disposa de proposta de sòl urbanitzable (article 59.2 TR).

En sòl urbà, el POUM ha de determinar quins valors arquitectònics, arqueològics, paisatgístics i mediambientals han de ser protegits (article 58.2.d TR).

La redacció de l'articulat de les normes urbanístiques que formen part de la documentació imperativa del POUM, assegurarà el correcte funcionament espacial del municipi, així com la protecció dels trets bàsics i genuïns del mateix, tot convertint-se també en una veritable eina de preservació del patrimoni municipal.

D'una banda, la planimetria continguda en el POUM determinarà la classificació del sòl, establint el règim jurídic corresponent de sòl urbà (SU), sòl urbanitzable (SUrb.) i sòl no urbanitzable (SNUrb). L'establiment del règim jurídic del sòl determinarà l'extensió i forma de creixement del nucli, quedant clarament establert el territori que restarà lliure d'urbanització, i configurant el territori no urbanitzable del municipi. D'altra banda, el planejament determinarà la qualificació del sòl i definirà el model d'implantació urbana i les determinacions per al desenvolupament urbanístic sostenible. La qualificació vetllarà per la utilització racional del territori conjuminant les necessitats de creixement amb la preservació dels recursos naturals i dels valors paisatgístics, arqueològics, històrics i culturals, a fi de garantir la qualitat de vida de les generacions presents i futures. Atès que el sòl és un recurs limitat, el desenvolupament sostenible comporta també la configuració de models d'ocupació del sòl que evitin la dispersió en el territori, afavoreixin la cohesió social, considerin la rehabilitació i la renovació en sòl urbà, atenguin la preservació i la millora dels sistemes de vida tradicionals a les àrees rurals i consolidin un model de territori globalment eficient.

En el marc del POUM i d'altres instruments de planejament, la figura fonamental per tal de protegir el patrimoni cultural i mediambiental immoble és el Catàleg de béns protegits.

El Catàleg de béns protegits

Aquest instrument, esmentat com hem vist en l'article 59.1.d TR, està desenvolupat en l'article 69.1 TR, que textualment estableix:

«1. Per a aconseguir l'efectivitat de les mesures urbanístiques de protecció de monuments, edificis, jardins, paisatges o béns culturals, les administracions competents han d'incloure en un catàleg els béns que calgui protegir. Els catàlegs, juntament amb les normes específiques, i d'acord amb les categories establertes per la legislació sectorial aplicable, són part integrant de la documentació imperativa del pla urbanístic corresponent.»

Aquest Catàleg de béns protegits inclòs en la redacció del POUM –o en una altra figura de planejament– té com a finalitat protegir els béns culturals immobles del municipi per raó de llurs valors culturals, paisatgístics o ambientals.

En els catàlegs s'estableixen uns criteris de conservació i de protecció que seran de compliment obligatori. Els Catàlegs de béns protegits identifiquen els béns objecte de protecció, contenen la informació física i jurídica necessària en relació amb aquests béns i estableixen el grau de protecció al qual estan subjectes, i els tipus d'intervenció o les actuacions possibles, d'acord amb les determinacions establertes pel pla urbanístic del qual formin part. Els béns culturals protegits amb la legislació sectorial –per exemple, els BCIN– s'han d'incloure en aquests catàlegs, i el grau de protecció previst i la regulació de les actuacions permeses sobre aquests béns han de ser conformes amb la protecció derivada d'aquesta legislació.

Per tant, el Catàleg de béns a protegir contindrà:

- Tots els BCIN, BCIL i EPA declarats dins el municipi a través de la legislació sectorial, és a dir, d'acord amb la Llei del patrimoni cultural català.
- Els béns i espais protegits a través de la legislació d'espais naturals i del paisatge (PEIN, arbres monumentals, etc.).
- I tots aquells nous béns catalogats que es proposin, inclosos aquells –no necessàriament tots– que ja estan prèviament recollits en inventaris (de la Generalitat, de la Diputació, o del mateix ajuntament).

Tots ells restaran protegits *de facto* amb l'aprovació del POUM i del corresponent Catàleg. En aquest cas, com hem dit, el Catàleg de béns protegits forma part de la documentació gràfica i escrita del POUM i es tramitarà segons el que estableix l'article 83 TR.

El POUM ha d'incloure sempre el Catàleg, llevat dels casos eximits en l'article 59.2. Però també es pot fer el Catàleg al marge del POUM. En cas que el municipi disposi de catàleg i el vulgui revisar sense haver de fer un nou planejament urbanístic general, o que no disposi de catàleg i el vulgui tenir, però sense abordar l'actualització del seu planejament amb la redacció d'un POUM, l'ajuntament pot recórrer a una figura més lleugera del planejament urbanístic derivat: el Pla especial. Per tant, l'ajuntament pot confeccionar el Catàleg de béns protegits a través del planejament derivat amb la redacció d'un Pla especial urbanístic, segons el que determina l'article 67.1 del text refós.

Els criteris de protecció establerts en el Catàleg de béns protegits depenen de l'equip redactor del document, el qual determinarà els diferents graus de protecció i les especificacions de la possible intervenció en relació amb cada tipus de protecció assignat. La normativa no concreta com s'han de classificar els béns ni especifica els diferents nivells de protecció que han de tenir, ni els graus d'intervenció que els poden afectar. D'altra banda, i com hem establert més amunt, els valors que comporten la protecció de determinats béns sempre seran notablement subjectius, i dependran no tan sols de la sensibilitat dels tècnics redactors i dels electes municipals, sinó també de la realitat històrica, social i territorial de cada municipi. Això genera una diversitat de propostes i de metodologies que donen com a resultat una gran varietat de catàlegs municipals de patrimoni cultural.

És per això que, per tal d'homogeneïtzar criteris, l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona, essent conscient d'aquesta realitat, ofereix aquest manual, que inclou, en el seu últim apartat, una guia o pauta per a la configuració de Catàlegs de béns

protegits, facilitant-ne la redacció als municipis que ho desitgin. En el proper capítol detallarem els continguts del Catàleg de béns protegits.

Pel que fa l'equip redactor del Catàleg, tampoc no hi ha pautes reglamentades, però recomanem equips interdisciplinaris, en què la figura ja habitual de l'arquitecte estigui acompanyada per altres professionals del patrimoni cultural, com arqueòlegs, historiadors o historiadors de l'art.

Catàleg de masies i cases rurals

Paral·lelament al Catàleg de béns protegits, el text refós de la Llei d'urbanisme determina un altre tipus de catàleg que cal no confondre amb el Catàleg de béns protegits: el Catàleg de masies i cases rurals.

La Llei permet, en sòl no urbanitzable, reconstruir i rehabilitar les masies i cases rurals que calgui preservar i recuperar per raons arquitectòniques, històriques, mediambientals, paisatgístiques o socials (article 47.3.TR). Per fer-ho possible, i per tal de preservar aquests valors, la llei (articles 50.2 TR i 55 del Reglament) obliga l'ajuntament a redactar un nou instrument urbanístic específic, el Catàleg de masies i cases rurals, en el marc del planejament urbanístic general o especial.

Les construccions edificades en sòl no urbanitzable que, en concordança amb la seva qualificació urbanística (clau), formen part d'una determinada explotació rústica o les instal·lacions d'activitats o equipaments públics que el municipi reconeix o estableix com a necessàries en el seu territori, es regiran pels paràmetres propis establerts per la llei i recollits en la normativa del POUM. Les construccions en sòl no urbanitzable que no s'adaptin a l'ús del sòl abans esmentat, hauran de ser identificades com a masies o cases rurals en el catàleg específic abans esmentat, si es vol proposar qualsevol intervenció que les afecti.

Aquestes masies o cases rurals, definides així per la llei, poden ser destinades a habitatge familiar, a establiment de turisme rural, a activitats d'educació en el lleure, a restauració, o a establiment hotel·ler, amb exclusió de la modalitat d'hotel apartament, si no és que el catàleg ho contempli expressament; i en aquest cas hi pot establir un límit del nombre de places (articles 47 TR i 55.1 del Reglament). La norma admet la reconstrucció i rehabilitació d'aquests immobles, amb aquestes finalitats, sempre que sigui contemplat pel planejament urbanístic mitjançant l'aprovació del Catàleg de masies i cases rurals, i sempre que es justifiquin les raons arquitectòniques, paisatgístiques i socials que en fonamenten la preservació o recuperació (article 55.2 del Reglament). La reconstrucció i la rehabilitació del patrimoni arquitectònic rural han de respectar el volum edificat preexistent i la composició volumètrica original. Això significa que no és permès l'augment de l'edificabilitat d'aquests immobles. Les possibles ampliacions o noves construccions auxiliars que admeti el planejament no poden afectar els valors arquitectònics i paisatgístics i hauran d'estar justificades en funció dels usos admesos (article 55.3 del Reglament). Dintre d'aquestes limitacions, i d'acord amb el planejament aprovat, s'admet la divisió horitzontal dels immobles (article 55.4 del Reglament).

Per tant, les intervencions a les masies i cases rurals en sòl no urbanitzable han de seguir les directrius establertes pel planejament urbanístic aprovat –concretat en el Catàleg

de masies i cases rurals– a partir de les prescripcions contemplades en la llei i en el seu Reglament, que han de respectar i preservar els valors dels immobles inclosos en el catàleg.

És evident que l'equip redactor ha de decidir quines construccions rurals inclou en el catàleg en el moment de la seva redacció; és a dir, ha de decidir quines masies i cases rurals – les susceptibles de rehabilitació d'acord amb el que estableix la llei– han de formar part d'aquest catàleg, partint de criteris no prèviament establerts, gens homogenis, i tinguin o no valor històric o arquitectònic. Per tant, les construccions aptes per ser incloses en aquest catàleg, d'acord amb la legislació d'urbanisme, no es limiten a les edificacions de tipologia tradicional que pels diferents valors acumulats al llarg del temps siguin mereixedores del privilegi de la permanència en el territori. La llei (article 47.3 TR) no determina com a criteri l'antiguitat de les construccions, sinó que n'amplia els valors de protecció: a més de les raons arquitectòniques i històriques, prescriu les raons mediambientals, paisatgístiques i socials, consideracions que fan extensible la protecció d'aquests immobles a moltes altres realitats, més enllà del patrimoni cultural. Aquest catàleg, per tant, pot incloure cases rurals amb un interès arquitectònic nul. Per això cal no confondre aquest instrument amb el Catàleg de béns protegits. El Catàleg de béns protegits inclou immobles amb valors històrics i arquitectònics, de tot el terme municipal, urbans i rurals. El Catàleg de masies i cases rurals inclou els immobles amb valors històrics i arquitectònics, però també amb valors mediambientals, paisatgístics o socials, que es vulguin preservar. Els que es trobin construïts sobre sòl no urbanitzable podran ser conservats. La funció del Catàleg de masies i cases rurals no és la protecció del patrimoni, sinó la regulació de la intervenció en els immobles rurals. L'instrument global de protecció del patrimoni cultural és el Catàleg de béns protegits.

Per mostrar els possibles criteris selectius dels edificis que hi poden ser inclosos, transcrivim el paràgraf del Catàleg de masies i cases rurals d'Olèrdola, aprovat l'any 2007, que indica els criteris de les cases a preservar. Aquesta descripció exemplifica d'una manera molt clara fins a quin punt pot ser extensiu el resultat de la protecció:

«4.2. Edificis a preservar. Tema diferent és el de la preservació (enfrent de la recuperació): en principi s'ha considerat que totes les cases existents al sòl no urbanitzable, amb ús passat i/o actual d'habitatge, són mereixedores del dret a la pròpia preservació: si eren masies, en reconeixement al paper que han jugat –i sovint juguen, i poden jugar en el futur– en quant a l'equilibri del territori i la seva sostenibilitat i explotació racional, i ben sovint, a més, pels seus valors arquitectònics i /o paisatgístics; si es tracta d'edificis d'origen no rural, en atenció al fet que en el seu moment tingueren llicència edificatòria (tot i que, en cas contrari, tampoc infreqüent, l'eventual infracció normalment ha caducat), però, sobretot, perquè tenir-les catalogades permet el seu control de manera que no creixin més, evitant majors distorsions sobre el sòl protegit, i no se'n construeixin més, en tant que aquelles que existeixen estan catalogades.

»Tanmateix, cal entendre que hi ha raons socials per preservar aquests edificis, en tant que de vegades són primera residència, o d'altres es tracta d'un dels pocs patrimonis dels seus propietaris, ja que el seu valor resideix en el fet de ser sostre d'alguna activitat vigent.

»Finalment, i en qualsevol cas, la seva ubicació rural fa que no quedin despoblades importants àrees del territori, col·laborant en la detecció de focs, per exemple, i al manteniment

dels camins rurals del territori on s'ubiquen. Aquestes són raons mediambientals que cal no obviar.»

(Pla especial urbanístic del catàleg de masies i cases rurals. Terme municipal d'Olèrdola. Març 2007. Apartat 4.2 de la Memòria).

Si el municipi disposa de Catàleg de béns protegits, s'adjuntarà al Catàleg de masies i cases rurals la fitxa dels edificis del primer catàleg que s'hi hagin d'incloure.

El Catàleg de masies i cases rurals afecta únicament el sòl no urbanitzable, i la seva redacció i aprovació solen ser prioritàries pels ajuntaments perquè amb la nova Llei d'urbanisme, si no es redacta aquest document, moltes de les construccions bastides en aquest tipus de sòl resten fora de la normativa vigent i no poden ser rehabilitades ni reconstruïdes. Ara bé, també hi ha municipis que opten per fer un Catàleg de masies i cases rurals en sòl urbà, o de tot el terme en general, per identificar i protegir d'una manera definitiva el conjunt de construccions singulars que no estiguin protegides a través d'alguna altra figura vigent. En qualsevol cas, insistim que la via per protegir globalment el patrimoni immoble (masies incloses) és el Catàleg de béns protegits.

En el moment de la redacció del POUM, és convenient i molt sovint indispensable la confecció del Catàleg de masies i cases rurals, encara que no formi part del conjunt de documentació exigida –article 59 TR– per aprovar-lo.

En cas que el planejament urbanístic vigent al municipi no disposi de Catàleg de masies i cases rurals i el municipi no tingui la previsió de la redacció d'un POUM per adaptar el seu planejament a la nova llei vigent, els ajuntaments poden promoure la redacció del Catàleg de masies i cases rurals a través de la figura d'un Pla especial urbanístic (PEU).

Mentre el planejament general o un pla especial d'iniciativa pública no contingui la catalogació de les masies i cases rurals del terme municipal per regular-ne la reconstrucció i rehabilitació, aquestes actuacions poden ser autoritzades mitjançant un procediment més abreujat, que estableixen l'article 48 i la disposició transitòria Dotzena.1 del TR, a través de l'aprovació de projectes d'actuacions específiques d'interès públic en sòl no urbanitzable. Les possibles actuacions d'interès públic que la llei contempla queden definides en l'article 47.4 de la mateixa llei.

Les raons d'inclusió d'un immoble en el Catàleg de masies i cases rurals són molt diverses, ja que aquesta figura urbanística té una doble finalitat de protecció: d'una banda, permet la preservació o reconstrucció de les edificacions rurals que la societat vulgui conservar per transmetre-les a les generacions futures, i de l'altra és un mecanisme de control del sòl protegit no urbanitzable, fonamentat en la identificació i seguiment de les construccions ja existents, encara que la seva preservació no constitueixi cap aportació a la col·lectivitat del municipi des del punt de vista del patrimoni cultural, tot evitant el sorgiment de noves edificacions.

La salvaguarda del patrimoni construït o dels béns immobles no resideix tan sols en les figures establertes del Catàleg de béns protegits i el Catàleg de masies i cases rurals, sinó també en una raonada redacció de l'articulat de les Normes urbanístiques, així com també en una correcta distribució del règim jurídic del sòl i en la seva equilibrada qualificació urbanística, que asseguri un creixement del nucli i un ús del sòl que no atemp-

tin contra l'antiga forma genuïna del nucli urbà, ni alterin la idiosincràsia del territori que l'empara.

La protecció del patrimoni cultural a través del Pla especial urbanístic (PEU)

Els Plans especials urbanístics (PEU) són instruments de planejament derivat que desenvolupen o complementen les determinacions del planejament urbanístic general, en qualsevol classe o categoria de sòl, si s'escau, o en diverses classes i categories de sòl simultàniament, amb l'objectiu de preveure la implantació de sistemes generals i locals o d'assolir alguna o algunes de les finalitats previstes en l'article 67.1 del TR.

La figura del Pla especial urbanístic (PEU) representa una de les eines de planejament derivat més operatives per protegir el patrimoni municipal, i com que es desenvolupa sobre tots i cadascun dels règims de sòl establerts, resulta útil per preservar els béns immobles, independentment del sòl on estiguin construïts. El que el PEU no pot fer és alterar la classificació del sòl (article 92.3 del Reglament).

L'article 67.1.a del TR enumera un conjunt de supòsits que poden derivar en la redacció d'un PEU, sempre que sigui necessari en desenvolupament del planejament urbanístic general, parcial o sectorial. Entre aquests supòsits cal destacar-hi aquells que estan clarament relacionats amb la protecció del patrimoni cultural immoble del municipi:

- L'ordenació de recintes i conjunts artístics.
- La recuperació i millora del paisatge urbà.
- La millora d'àmbits rurals.
- La identificació i regulació de les masies i cases rurals.
- La protecció i millora dels espais fluvials.
- La protecció i millora del medi natural i del paisatge.

La flexibilitat i operativitat del PEU rau en el fet que no tan sols es pot impulsar com a desenvolupament del planejament general existent, sinó també al marge d'aquest, sempre que estigui justificada la seva necessitat i sigui compatible amb el planejament urbanístic general (article 92.2 del Reglament). Per tant, els articles 67.1 TR i 92.2 del seu Reglament possibiliten que els ajuntaments puguin dictar Plans especials per a la preservació de determinats valors urbanístics que es desprenguin d'edificacions i conjunts arquitectònics situats en el seu territori, sense haver de redactar un POUM. L'article 92.2 a) del Reglament cita textualment com a objecte de PEU la protecció del patrimoni cultural, del paisatge i dels valors ambientals concurrents.

Els Plans especials urbanístics (PEU) són integrats per la documentació escrita i gràfica, adequada a llur naturalesa i finalitat. En qualsevol cas, hauran de contenir una memòria descriptiva justificativa de la necessitat o conveniència del Pla i de l'ordenació que aquest preveu i els plànols que corresponguin (art. 94.1 del Reglament), incloent-hi les determinacions que l'article 93.2 del Reglament reserva als PEU de protecció de valors ambientals, paisatgístics i del patrimoni arquitectònic o cultural. Aquestes determinacions són:

- La justificació i identificació dels elements a protegir i dels seus valors.

- La definició i regulació de categories diferenciades de protecció.
- L'establiment de mesures de protecció (regulació d'usos, d'obres permeses i prohibides o la regulació dels paràmetres edificatoris d'obligat compliment o d'altres).
- Programació d'actuacions de rehabilitació i de millora.
- Establiment dels llindars d'activitats agràries.

En els casos en què ho exigeixi la legislació sobre mobilitat, caldrà incloure un estudi d'avaluació de la mobilitat generada, amb el contingut que determini aquesta legislació (article 94.2 del Reglament).

Com s'ha especificat en l'apartat anterior, el PEU és la figura de planejament que possibilita tant la redacció del Catàleg de masies i cases rurals, que identifica i regula les construccions en sòl no urbanitzable, com la redacció del Catàleg de béns protegits, que identifica i protegeix tots els immobles del patrimoni cultural, com també la redacció d'un pla de protecció d'un conjunt històric concret (un monument, un recinte o colònia industrial, un casc antic, un barri, un nucli urbà, etc.).

Els plans especials destinats a identificar i regular les masies i cases rurals, així com els destinats a protegir els béns d'un municipi, són integrats per: la memòria justificativa, una normativa articulada amb totes les especificacions necessàries per acomplir correctament els objectius del pla, un llistat de la totalitat d'edificacions incloses en el catàleg i el catàleg pròpiament dit, configurat pel conjunt de fitxes corresponents a cadascuna de les construccions protegides.

Cada fitxa que compon el Catàleg de masies i cases rurals, i també el Catàleg de béns protegits, haurà de contenir primerament les dades bàsiques de l'immoble, com són la situació geogràfica de la finca, la seva situació en el planejament general, l'estat actual de protecció (si en disposa), la seva qualificació urbanística actual, les dades cadastrals i la seva adreça postal. A continuació haurà de contenir un primer apartat amb la descripció de l'estat actual de l'edifici, l'ús i la titularitat, l'estat de conservació, els serveis de què disposa, l'accessibilitat des dels camins públics o les possibles situacions de risc a les quals pot estar sotmès l'edifici. Un segon apartat exposarà les justificacions dels valors arquitectònics i de les raons legals que aconsellen la recuperació o preservació de l'immoble, i en un tercer apartat s'exposaran les determinacions normatives de cada edifici (volumetria i ampliacions, volums a desaparèixer, usos admesos o serveis, accessos), indicant els elements especials a preservar i altres condicions específiques.

En aquests últims anys s'han aprovat un nombre elevat de Catàlegs de masies i cases rurals, els quals poden ser consultats en els serveis territorials corresponents del Departament de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat de Catalunya.

4. El Catàleg municipal de béns protegits

4.1. Definició

En el capítol anterior, hem contextualitzat la figura del Catàleg de béns protegits en el marc del planejament urbanístic municipal. En aquest capítol aprofundirem sobre els continguts del catàleg, les tipologies de protecció que cal establir i els procediments de tramitació.

Convé que tornem a recordar, primerament, el que estableix l'article 69.1 del TR sobre el Catàleg de béns protegits:

«Per a aconseguir l'efectivitat de les mesures urbanístiques de protecció de monuments, edificis, jardins, paisatges o béns culturals, les administracions competents han d'incloure en un catàleg els béns que calgui protegir. Els catàlegs, juntament amb les normes específiques, i d'acord amb les categories establertes per la legislació sectorial aplicable, són part integrant de la documentació imperativa del pla urbanístic corresponent».

També hem constatat en el capítol anterior que el Catàleg de béns a protegir és un dels documents requerits per tramitar el POUM. Però hem constatat igualment que un ajuntament que no disposi de Catàleg de béns protegits i que no hagi redactat el POUM, d'acord amb el text refós de la nova Llei d'urbanisme està capacitat per endegar la redacció d'un Catàleg municipal de béns protegits a través d'una figura del planejament derivat. Es tracta de la figura del Pla especial urbanístic (PEU), mitjançant la qual es pot abordar no tan sols la redacció del Catàleg de béns protegits, sinó també la del Catàleg de masies i cases rurals.

Necessitat d'establiment de criteris de catalogació

Tal com s'ha indicat en el capítol anterior, a l'hora de redactar un Catàleg de béns protegits, no existeix cap pauta per establir les categories de protecció dels elements catalogats per aquesta via urbanística. L'estructura dels catàlegs resultants i els criteris de catalogació establerts en els documents fins ara aprovats poden ser tots ells vàlids, ja que cada catàleg és redactat sota el bon i honest criteri dels professionals que el realitzen. Ara bé, aquests documents, que són fets amb diferents metodologies, pateixen de manca d'homogeneïtat i de vegades són difícils d'interpretar, ja que les diferents categories de protecció reben nomenclatures diverses en cada municipi, amb diferents criteris de protecció, d'acord amb les propostes dels equips redactors.

La finalitat d'aquesta guia és precisament oferir unes directrius per a la redacció dels Catàlegs de béns protegits, tot proposant unes tipologies de protecció i uns criteris d'intervenció,

i a la vegada, amb una estructura bàsica que faciliti la redacció del catàleg. Aquestes directrius volen facilitar la selecció dels béns del patrimoni cultural que cal catalogar i protegir mitjançant la redacció del Catàleg, tant si s'inclou en el POUM com si es fa en forma d'un Pla especial de protecció del patrimoni.

4.2. Coneixement de la morfologia urbana i del territori

A Catalunya, la riquesa del patrimoni cultural no resideix, tan sols, en el conjunt de béns custodiats en el Catàleg de béns protegits de què disposi el municipi, amb diferents graus o tipus de protecció, sinó que gran part de la riquesa patrimonial està representada pel paisatge i per la morfologia dels nuclis urbans.

La morfologia urbana és difícil de protegir en la seva integritat. Són pocs els municipis que disposen d'una protecció total del perímetre del seu antic nucli. La riquesa de la forma urbana no resideix en el valor patrimonial assignat a algunes de les seves unitats constitutives, sinó que és la totalitat del conjunt, en tota la seva complexitat, allò que proporciona la riquesa cultural a preservar. La forma i complexitat dels nostres pobles i ciutats no és fruit de la improvisació i de l'acció fortuïta; l'estructura enrevessada i tortuosa de moltes morfologies no prové d'una manca de previsió i de disseny, sinó que respon a unes determinades necessitats econòmiques, de supervivència, de poder, de defensa o de representativitat. Igualment, el paisatge és el resultat de la interacció continuada de la natura amb l'activitat humana i esdevé un document viu que mostra la complexitat de l'ús del territori al llarg dels segles.

Cal entendre l'aparent complexitat dels paisatges i de les estructures urbanes per poder intervenir-hi amb un màxim de rigor i de coneixement i assolir projectes que restin integrats dins la lògica constructiva, formal i funcional del conjunt. Aquest criteri possibilitarà intervencions que permetin, al mateix temps, solucionar necessitats de la societat actual i preservar el patrimoni urbà i els trets essencials del paisatge.

Aquesta consideració fa que en la redacció d'un Catàleg de béns protegits s'estableixi la necessitat d'un plantejament previ a la seva redacció, que creiem indissoluble de l'estructuració final del document.

El plantejament es fonamenta en la necessitat prèvia de l'estudi de la morfologia del nucli urbà motiu de la protecció i de l'anàlisi de l'estructuració del territori en relació amb la seva implantació. Creiem que l'estudi de la forma urbana que conté els béns establerts en el Catàleg de béns protegits és una eina indispensable en el procés de concepció de la protecció. Aquest estudi ha de contenir el coneixement necessari per dotar el sistema de béns protegits d'una visió d'ordre superior, que emmarcarà la protecció aïllada dels elements dins la lògica històrica esdevinguda.

Aquest coneixement farà que determinades singularitats dels béns protegits puguin ser enteses globalment amb una perspectiva històrica més general, i aquest esforç també possibilitarà el descobriment de determinades especificitats urbanes que, sense aquesta voluntat prèvia d'aproximació, restarien totalment desconegudes o en l'oblit.

L'estudi de la forma urbana del municipi constituirà, d'una banda, una aportació que posarà en evidència l'interès cultural de la massa edificada que, de manera totalment anò-

nima i aparentment anodina, colmata la morfologia dels nuclis històrics dels nostres pobles i ciutats. La presa de consciència d'aquesta realitat ajudarà que els habitants del municipi sàpiguin valorar les característiques artístiques, arquitectòniques i històriques de moltes de les construccions que, encara que mai no siguin incloses en el Catàleg de béns a protegir, també formen part de la idiosincràsia del seu hàbitat.

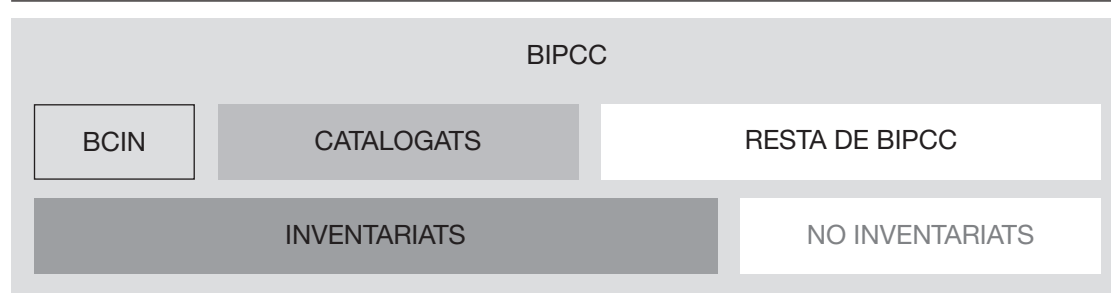
La sensibilitat i voluntat de la col·lectivitat envers la conservació del seu patrimoni cultural es convertirà en la principal garantia de la seva salvaguarda i transmissió. Aquesta predisposició a la preservació només hi serà si la col·lectivitat pren consciència del valor urbà i arquitectònic de les seves construccions, de vegades desproveïdes de protagonisme dins l'engranatge de la catalogació establerta.

D'altra banda, l'anàlisi dels traçats que estructuren el territori municipal aportarà un coneixement que ajudarà a entendre la implantació del nucli en el territori i la seva forma urbana en relació amb l'antiga lògica que el va fer sorgir. Els nuclis urbans no sorgeixen de manera aïllada i fortuïta, sinó que estan clarament ancorats a un conjunt de realitats contextuais del territori que els envolta.

És per això que aquesta guia per a la redacció del Catàleg de béns protegits planteja la necessitat d'establir un tipus d'actuació que eviti intervencions que puguin destruir veritables testimoniatges de la història del municipi, sense que a priori se'n pugui demostrar l'existència mitjançant la documentació prèvia imperativa. Aquesta necessitat ha determinat l'establiment del Tipus 6 de protecció.

Com hem vist en el capítol 2, la Llei del patrimoni cultural català estableix que el conjunt de béns que integren el patrimoni cultural català (BIPCC) es compon dels béns culturals d'interès nacional (BCIN), protegits amb el primer rang de protecció, dels béns catalogats protegits amb el segon rang de protecció (BCIL) i la resta dels béns que integren l'ampli concepte del patrimoni cultural català, que tot i que no disposen de cap tipus de protecció específica operativa, també són objecte de protecció genèrica. Alguns dels béns que configuren aquest últim grup o categoria de protecció són identificats i descrits en els inventaris de Patrimoni Cultural existents a Catalunya. Ara bé, resten molts elements susceptibles de ser protegits, i que no ho seran per manca de coneixement, identificació i estudi. Es tracta d'un conjunt de béns que no apareixen en cap catàleg, ni tan sols en els inventaris; un conjunt de patrimoni totalment desprotegit i, la majoria de vegades, ni tan sols reconegut per la societat.

Quadre 2. Patrimoni cultural

El reconeixement i sensibilitat per part de la col·lectivitat, així com l'actitud, la disponibilitat i la formació dels professionals implicats, seran essencials per assegurar la salvaguar-

da d'aquest últim conjunt de béns, que no resten inventariats ni reconeguts, tot convertint-se, molt sovint, en les úniques garanties del manteniment i la transmissió dels valors que els defineixen.

Per tant, el patrimoni arquitectònic d'un nucli urbà no es compon exclusivament dels béns o conjunts catalogats de forma singular o aïllada, sinó també del conjunt d'arquitectura que, d'una manera global, completa la seva morfologia, tot convertint la seva geometria urbana en una veritable riquesa patrimonial.

4.3. Els béns protegits

Recordem que el Catàleg de béns protegits ha d'incloure tots els immobles prèviament protegits i catalogats per altres procediments establerts.

Així, el Catàleg inclourà:

- Els Béns Culturals d'Interès Nacional (BCIN) i els Espais de protecció arqueològica (EPA) declarats per la Generalitat, d'acord amb la Llei 9/1993, del patrimoni cultural català.
- Els Béns Culturals d'Interès local (BCIL), declarats per l'ajuntament, d'acord amb la Llei 9/1993, del patrimoni cultural català, i els béns catalogats pels ajuntaments en anteriors instruments urbanístics.
- Els béns i espais protegits catalogats a través d'altres figures de protecció de la legislació sectorial d'espais naturals i del paisatge, com són els arbres monumentals, els espais naturals de protecció especial o els espais inclosos en el Pla d'Espais d'Interès Natural (PEIN).
- El conjunt de nous béns que es proposi catalogar.

Per determinar el conjunt de béns que es decideix catalogar a través del Catàleg, serà imprescindible considerar els béns inclosos en els inventaris de patrimoni que hagin inclòs el municipi (inventaris de la Generalitat, de la Diputació, o del mateix ajuntament).

S'entén que tots els béns declarats prèviament a la redacció del catàleg, d'una forma o d'una altra, s'hi han d'incorporar amb els nivells de protecció especificats en la declaració corresponent.

L'assignació del grau de protecció dels nous béns que es proposi catalogar serà la que determini l'ajuntament, en base a la proposta de l'equip redactor del treball. Per poder establir una homogeneïtat de criteri dels graus de protecció d'aquests béns, es presenta més endavant una proposta que serveixi per assignar a cada bé la protecció adequada al valor atorgat pel Catàleg.

Per fer-ho possible, és imprescindible conèixer correctament la naturalesa del bé a protegir i poder-li assignar, en conseqüència, el tipus de protecció adequada. Convé classificar els béns en diferents tipologies i graus de protecció, per poder establir futures solucions de restauració, rehabilitació o adaptació per a cada immoble que no en malmetin els trets essencials i determinatius.

En el decurs de la confecció del Catàleg, cal assignar a cada immoble proposat, per part dels tècnics redactors, un tipus de protecció específica. En aquest manual proposem una

gamma de tipus de protecció, que creiem vàlida per aplicar-la a la globalitat del patrimoni immoble.

La diversitat de característiques que presenten els béns a protegir pels municipis fan necessària la seva descripció i classificació, per poder atorgar a cada tipus de bé una pauta de protecció i d'intervenció coherents amb la seva pròpia naturalesa. El conjunt de béns protegits s'ha dividit en set grups (a, b, c, d, e, f i g), als quals es farà referència en determinar el tipus d'intervenció proposada, segons el tipus de protecció assignada a cada cas.

4.4. Naturalesa dels béns protegits

A efectes de donar-los un tipus específic de protecció, proposem incloure cada element patrimonial dins un dels grups següents:

- *Conjunt històric*: agrupament de béns immobles, continu o dispers, que constitueix una unitat coherent i delimitable amb entitat pròpia (encara que cadascun dels elements, aïlladament i individual, pugui tenir o no valors prou rellevants) i que gaudeix de valors històrics, arquitectònics, artístics, tècnics, etnològics o simbolicoidentitaris. Exemples: casc urbà o nucli antic; fortaleeses i recintes urbans emmurallats; barri; plaça; carrer; monestir; complex industrial o colònia fabril; explotació agrària complexa; torres de guaita establertes en el territori, etc.

- *Edificis i construccions*: construcció o qualsevol altra obra material produïda per l'activitat humana que configura una unitat singular i que gaudeix de valors històrics, arquitectònics, artístics, tècnics, etnològics o simbolicoidentitaris.

Exemples: edificis monumentals; masies rurals; palaus i cases urbanes; esglésies, ermites i altres edificis religiosos; fàbriques, molins, cellers i altres edificis industrials; pous de glaç i altres construccions preindustrials, construccions civils, com ponts, guals, canals, camins empedrats, túnels, torres de telègraf, mines o pedreres; castells i torres de guaita i de defensa; edificis amb valors simbòlics, com cases natal de personatges, ateneus i seus d'entitats; edificis que contenen patrimoni moble, com arxius o museus; etc.

- *Element arquitectònic*: Element constructiu rellevant, que forma part o no d'un edifici o d'un conjunt, que cal preservar en el seu lloc original o en una altra ubicació, i que gaudeix de valors històrics, arquitectònics, artístics, tècnics, etnològics o simbolicoidentitaris.

Exemples: elements rellevants d'un edifici o construcció (façana, portal, capelleta, rellotge de sol, finestral, capitell, llinda, mosaic i paviment, arcada, paret esgrafiada, escut esculpit, mènsula, reixa forjada, decoració escultòrica, etc.) i estructures arquitectòniques de menor entitat (creus de terme; oratoris; fites de terme; congestes, tines, forns, sínies, molins, sèquies, marges...; estructures domèstiques –relacionades físicament o no amb la casa– com eres, safareigs, pous, basses, abeuradors, bugaders, cisternes; fonts urbanes i rurals; fanals; trinxeres; làpides de vasos funeraris; etc.

Cal incloure-hi també els elements urbans commemoratius o ornamentals instal·lats a la via pública (que per definició són també mobles, perquè es poden traslladar), com

per exemple, escultures al carrer, monòlits i plaques, elements etnològics i industrials instal·lats en rotondes, fonts urbanes, etc.

En el cas d'un element que forma part d'un edifici o construcció i que –tan sols ell– passa a ser protegit, en permetre la protecció un canvi d'ubicació, podria considerar-se un bé moble. Només es considerarà que passa a ser un bé moble, si en aquest canvi se'l tracta com una peça desmuntada a conservar, destinada a finalitat museística, totalment descontextualitzada de la seva funció original. Tot i amb això, la inclusió en aquest catàleg de béns immobles és clara, ja que en el moment de la protecció, l'element considerat forma part constituent d'una unitat immoble i, tal vegada, el seu destí no serà traslladat sinó conservat en el seu lloc original en una possible futura rehabilitació del conjunt.

- *Jardí històric*: espai delimitat que és fruit d'un projecte arquitectònic i/o paisatgístic d'ordenació, utilitzant elements naturals, especialment vegetals, com a base fonamental del seu disseny, i que gaudeix de valors naturals, històrics, arquitectònics, artístics, o simbolicidentitaris.

Exemples: jardins de cases pairals o palaus; jardins i parcs públics urbans, etc.

- *Jaciment arqueològic o paleontològic*: El jaciment arqueològic és l'espai o paratge –sovint difícil de delimitar– amb indicis constatats de vestigis arqueològics, mitjançant restes tangibles d'estructures o evidències superficials de materials arqueològics. La llei sectorial defineix com a patrimoni arqueològic aquells béns immobles (també els mobles) de caràcter històric generats per l'home i ubicats al sòl, al subsòl o en el medi subaquàtic, que només proporcionen coneixement si s'hi aplica la metodologia arqueològica. El jaciment paleontològic és l'espai o paratge –sovint difícil de delimitar– amb indicis constatats d'elements fòssils de caràcter natural (zoològic o botànic) anteriors i, per tant, no relacionats amb l'ésser humà i ubicats al sòl, al subsòl o en el medi subaquàtic. El fet que la legislació de patrimoni cultural reguli conjuntament el patrimoni arqueològic i el paleontològic justifica la inclusió dels jaciments paleontològics en aquesta categoria i no en la de zona d'interès natural i paisatgístic.

Exemples: jaciment arqueològic de qualsevol cronologia (que no tingui suficient entitat arquitectònica per ser considerat edifici): taller paleolític d'indústria lítica a l'aire lliure; necròpoli neolítica de fosses; pintures rupestres prehistòriques en abric; hàbitat del bronze final en cova; poblat ibèric; vil·la romana; necròpoli medieval; despoblat medieval; etc.: jaciments paleontològics, com niu d'ous de dinosaure; icnites o petjades de dinosaure; jaciments amb restes de vertebrats o de fauna marina; esculls coral·lins; jaciments amb flora fòssil; etc.

- *Lloc històric i zona d'interès etnològic*: paratge o espai obert –amb construccions arquitectòniques o no– que, per raons històriques o culturals, configura una unitat coherent vinculada a un fet històric o a una activitat industrial o etnogràfica passada o present, i que per tant gaudeix de valors naturals, històrics, arquitectònics, etnològics, o simbolicidentitaris.

Pot ser un indret vinculat a esdeveniments, records o manifestacions folklòriques que no hagi estat transformat per la mà de l'home, però pot també contenir intervencions o vestigis d'intervencions que siguin testimoniatge d'una determinada cultura del treball, de la festa, de les creences i de la vida quotidiana.

No es tracta de catalogar la toponímia ni les manifestacions festives, les tècniques artesanals, la tradició oral, la gastronomia, el costumari o la música i dansa, que són manifestacions de caire immaterial que no es poden traslladar a un catàleg urbanístic (la qual cosa no significa que no hagin de ser també objecte de protecció per part del municipi), sinó d'incloure i preservar els espais físics on es produeixen.

Exemples: espais on es fan aplecs o mercats, peces de terra cultivada, carrerades, camins, zones de culte, indrets de batalles i fets històrics, plaça carbonera, espais de concentració d'obradors artesanals o d'activitats econòmiques tradicionals, llocs vinculats a una llegenda, tradició o aparició religiosa, etc. Els camins –sempre difícils de classificar– podrien encabir-se en aquesta categoria.

- *Zona d'interès natural i paisatgístic*: espai o zona oberta o element natural concret, que per la seva pròpia naturalesa original –no manipulada per la mà de l'home– gaudeix de valors científics, paisatgístics, ecològics, naturals (botànics, zoològics o geològics) o simbolicidentitaris.

Es tracta d'espais considerats vitals en l'equilibri de l'ecosistema terrestre, per ser zones habitades per determinades espècies vegetals o animals en perill d'extinció, o per la bellesa pròpia de la seva configuració, i també es tracta d'elements concrets, com un estany, o espècimens singulars, com els arbres o arbredes monumentals. Exemples: paisatges de muntanya, parcs naturals o altres espais naturals; boscos i arbres monumentals; tossals i particularitats orogràfiques; gorgs, pèlags, llacs i estanys; lleres de riu o de rieres i salts d'aigua; coves; floracions geològiques; etc.).

Tal com hem comentat en parlar dels elements arquitectònics i dels llocs històrics i zones d'interès etnològic, la protecció a través de la legislació urbanística només pot ser aplicada exclusivament al patrimoni immoble, i per tant en queden exclosos el patrimoni moble (com els objectes conservats en museus, les obres d'art, els elements arquitectònics ja desmuntats, les eines de caràcter etnològic o els materials procedents de jaciments arqueològics), el patrimoni documental (els fons arxivístics, fotogràfics i bibliogràfics) i el patrimoni etnològic de caràcter immaterial (com les manifestacions festives, les tècniques artesanals, la gastronomia, la tradició oral, la música i dansa i el costumari).

4.5. Tipus de protecció

Es proposen sis tipus diferents de protecció, definits de major a menor protecció, enumerats de l'1 al 6. Aquests tipus són:

- Tipus 1: Protecció integral.
- Tipus 2: Béns a recuperar.
- Tipus 3.1: Manteniment de la tipologia.
- Tipus 3.2: Manteniment de l'essència.
- Tipus 4: Manteniment de l'envolvent.
- Tipus 5: Manteniment parcial de l'envolvent.
- Tipus 6: Àrea a documentar.

El tercer tipus de protecció queda dividit en dos apartats segons si està aplicat sobre un bé immoble construït o dissenyat per la mà de l'home, o bé sobre una zona oberta o paratge significatiu. Els diversos tipus de protecció proposats no són aplicables sobre tota la naturalesa de béns protegits; així doncs, veurem com a l'hora de presentar els exemples només es fa dels grups la naturalesa dels quals els permet estar raonadament afectats per la protecció corresponent. Al final de la presentació dels diferents tipus de protecció, s'inclou un quadre on s'indica esquemàticament aquesta possible aplicació.

Tipus 1: Protecció integral

Aplicació

La protecció integral és aplicable als béns que, per les seves característiques constructives, arquitectòniques, històriques, paisatgístiques o funcionals, representen un testimoni de primer ordre a conservar i transmetre íntegrament a les generacions futures, com a document històric de la col·lectivitat, de gran rellevància.

Tots els elements declarats per la legislació sectorial protegits de forma integral, com els Béns Culturals d'Interès Nacional (BCIN) i els Espais de protecció arqueològica (EPA) declarats per la Generalitat, d'acord amb la Llei 9/1993, del patrimoni cultural català, i considerats de primera categoria, tindran aquest tipus de protecció.

Intervenció

Les possibles intervencions han de garantir el manteniment del paratge o immoble protegit, conservar la seva estructura i fesomia originals i possibilitar el seu correcte funcionament, sense que les actuacions de restauració i condicionament suposin aportacions de reinvençió o de nou disseny. La utilització de tècniques i materials contemporanis no suposarà de cap manera la modificació de l'aspecte general del bé i aquests hauran de possibilitar un correcte ús i salvaguarda del mateix, sense malmetre la seva genuïnitat ni representar aportacions formals gratuïtes. El disseny formal i els materials utilitzats en les actuacions necessàries hauran d'ésser elaborats, triats i utilitzats sense que produeixin un impacte visual i cultural sobre el lloc. Si és possible, les intervencions hauran de ser reversibles. No es tracta de realitzar obres que singularitzin aquests espais, sinó d'instal·lar, en cas que sigui necessari, els elements imprescindibles per garantir-ne la correcta i segura utilització, així com la senyalització i accessibilitat.

Conjunt històric (plaça Major, carrer, torres de gaita, etc.)

Exemple: una plaça molt peculiar d'un nucli urbà en què el conjunt dels edificis que l'integren són tots ells mereixedors d'una protecció integral i que, a causa d'això, el conjunt ha de ser conservat íntegrament segons aquests criteris.

La intervenció mantindrà les seves característiques pròpies i no es permetran modificacions o aportacions que alterin la imatge i la lògica del conjunt. Es restauraran els acabats de les façanes, les antigues fusteries, els elements arquitectònics i constructius com

ràfecs, xemeneies, antigues canaleres d'evacuació d'aigües, etc., amb els mateixos materials originals. En cas d'haver de substituir alguna peça, es realitzarà, sempre que sigui possible, amb el mateix criteri i material que l'original. En cas d'haver d'incorporar tècniques actuals per assolir uns determinats objectius, com l'aïllament de les finestres o el reforç de determinades parts de l'estructura d'un porxo o de les façanes, i sigui necessària la utilització de nous materials o sistemes constructius, aquests s'introduiran estudiant la solució que afecti menys la imatge general del conjunt.

A l'interior dels edificis, s'hi intervindrà tot seguint el criteri d'edificis i construccions descrit a continuació.

Edificis i construccions

(palau, església, molí, casa, masia, castell, etc.)

Exemple: un casal que ha mantingut pràcticament intactes les seves característiques formals, constructives i ornamentals originals.

La intervenció en mantindrà les característiques pròpies i no es permetran alteracions o aportacions que malmetin la imatge i la lògica del conjunt. Si la lectura de la seva estructura, distribució original i els seus materials es conserva, la intervenció s'ha de sotmetre completament a les especificitats de l'edifici, evitant canvis formals i constructius que alterin la imatge interior i exterior de l'immoble. Per a les reparacions d'ornamentació, acabats i elements constructius, s'utilitzaran els materials originals de l'edifici (motllures, estucats, paviments, fusteries, lloses d'escala, etc.). En cas que el material no es pugui trobar o les necessitats actuals de condicionament facin difícil la utilització d'aquests materials originals, les noves tècniques i materials que s'hagin d'emprar s'hi incorporaran tot afectant al mínim la imatge i el concepte constructiu de l'immoble. El condicionament de les instal·lacions, la construcció de nous banys o alguna subdivisió de l'espai són actuacions difícils d'evitar, sobretot si pensem que, en molts dels casos, aquests edificis o construccions tindran un ús diferent d'aquell per al qual van ser concebuts. Aquestes millores o redistribucions s'hauran d'introduir amb solucions correctes i d'aparença simple (encara que puguin ser intel·lectualment complexes) que quedin correctament integrades en el conjunt.

Element (finestra, llinda, columna, fanal, porta, mosaic, etc.)

Exemple: una finestra singular en una façana sense valor de protecció.

El seu estat de conservació és bo i no li cal cap tipus d'intervenció per recuperar el seu estat original. Tan sols se li aplicaran mesures de protecció i manteniment que garanteixin la permanència de l'element en el seu lloc original.

Jardí històric

Exemple: un jardí romàntic en què la vegetació que el configura i les construccions que el defineixen es mantenen gairebé intactes des del seu projecte inicial.

Només es permetrà la substitució dels elements vegetals que presentin mal estat de conservació per uns altres exemplars de la mateixa espècie.

Per a les reparacions d'ornamentació, acabats i elements constructius com les balustrades, fonts, bancs o glorietses, s'utilitzaran els materials originals de construcció. En cas que el material no es pugui trobar o les necessitats actuals de condicionament facin difícil la utilització d'aquests materials originals, les noves tècniques i materials que s'hagin d'emprar, s'hi incorporaran tot afectant al mínim la imatge i el concepte constructiu del jardí.

Els jardins històrics sempre formen part d'un determinat corrent artístic del moment en el qual es van construir. En realitzar la intervenció de rehabilitació, l'equip redactor del projecte haurà d'entendre clarament el concepte de gènesi del conjunt, per poder respectar i potenciar al màxim la voluntat d'expressió de l'obra.

La majoria d'aquests jardins eren originàriament de propietat privada i, en molts dels casos, esdevenen d'ús públic. Aquest fet implica irremeiablement el condicionament del jardí per als seus nous visitants, d'acord amb les normatives actuals de seguretat. El condicionament dels recorreguts, la construcció de serveis públics o la revisió o canvi de les instal·lacions (il·luminació o reg) són intervencions gairebé inevitables de realitzar. Aquestes millores o incorporacions s'hauran d'introduir amb solucions correctes i d'aparença simple (encara que puguin ser intel·lectualment complexes) que quedin correctament integrades en el conjunt i tot respectant al màxim els antics materials o elements definidors del jardí, com fanals, empedrats o canals.

Jaciment arqueològic o paleontològic

Exemple: en cas que en un municipi hi sigui localitzat un jaciment arqueològic o paleontològic, aquest sempre quedarà sota la salvaguarda, en una primera instància, del primer grau o Tipus 1 de protecció establert.

Recordem que tant el Tipus 1 de protecció com el Tipus 2 proposen la recuperació del bé catalogat en tota la seva lògica constituent. En el primer cas, el valor per al qual es cataloga el bé és clarament visible, i es tracta de mantenir els valors que el defineixen. En el segon tipus de protecció, caldrà una primera fase d'aproximació per assolir el coneixement necessari del bé i poder definir la intervenció a realitzar. Aquesta haurà de garantir la recuperació dels valors que se li atorguen i que han estat transformats o emmascarats amb intervencions posteriors, però que encara subsisteixen.

El jaciment arqueològic o paleontològic identificat, tot i quedar protegit d'entrada en el primer grau, haurà de ser sotmès a una intervenció de prospecció i estudi, realitzada amb els mètodes adequats a la seva naturalesa (arqueològics i paleontològics), sense poder estar sotmès a cap altre model d'intervenció que atempti contra la possible destrucció de les seves restes.

Un cop realitzades les exhumacions i processos d'identificació i classificació necessaris dels seus elements constituents, es passarà a la segona fase, on es podrà fer una proposta d'intervenció per assegurar la salvaguarda i possible visita del lloc. En la primera fase, s'hauran de definir clarament els objectius de la

possible posterior intervenció per definir l'estratègia de manteniment o recuperació de les restes localitzades.

En la segona fase, es procedirà a redactar el projecte de salvaguarda i condicionament del lloc.

Aquest projecte pot consistir en una intervenció de consolidació i manteniment de les restes localitzades, sense haver de retirar ni enderrocar cap element del jaciment. El Tipus 1 de protecció ha d'assegurar que les intervencions arquitectòniques necessàries per fer possible la visita quedin correctament integrades en el conjunt protegit i de cap manera representin una aportació formal gratuïta.

Però, d'altra banda, aquest projecte d'actuació pot contenir determinades indicacions de retirada d'algunes parts contingudes en el jaciment que, un cop convenientment analitzades en la primera fase, aquest estudi determini que no pertanyen a la lògica del conjunt i se'n decideixi la retirada per evitar d'entorpir la lectura de la lògica del jaciment. És en aquest cas quan estariem actuant sota un Tipus 2 de protecció, però evidentment destinat a recuperar la integritat del bé protegit.

Les intervencions a realitzar sobre les restes del jaciment es faran sota la direcció de professionals especialitzats, que assegurin la salvaguarda de totes les especificitats establertes en els valors que se'ls assignen.

Lloc històric i zona d'interès etnològic

(indrets de batalles, indrets d'aparicions religioses, llocs d'interès artesanal, etc.)

Exemple: paratge on s'hi va produir un determinat esdeveniment bèl·lic i que conserva en bon estat els elements arquitectònics que hi fan referència (un panteó, una escultura, una placa, etc.).

Es vetllarà per mantenir aquests indrets nets de vegetació sobrecrescuda i de possible brutícia generada per la gent que visita el lloc. També s'haurà d'assegurar que els camins o senders per arribar-hi estiguin en bon estat, nets d'elements vegetals sobrecrescuts i d'altres elements com pedres o troncs caiguts enmig del pas, que entorpeixin l'arribada a l'indret o el correcte pas de l'aigua, ja que cal tenir en compte que alguns són ubicats en llocs allunyats del nucli de població i de difícil accés. El condicionament d'aquests paratges serà el mínim per proporcionar la seguretat de l'accés i garantir l'accessibilitat al lloc, la senyalització i la seguretat de la visita.

Els elements arquitectònics existents en el paratge vinculats a la memòria històrica de l'esdeveniment seran reparats amb els mateixos materials originals, sense que la restauració impliqui noves incorporacions de disseny gratuïtes. Els nous elements d'informació o seguretat que calgui introduir es dissenyaran amb materials i formes que en facilitin la conservació i el manteniment i s'instal·laran de manera que distorsionin al mínim la imatge del paratge.

Zona d'interès natural i paisatgístic (paisatge, bosc, llera de riu, estany, etc.)

Exemple: una llera de riu que ha mantingut els seus trets originals intactes.

Només es permetran les mínimes intervencions per aconseguir una bona circulació de les aigües i mantenir l'estructura i la vegetació de la llera del riu. S'hi podran incorporar elements que proporcionin

informació i seguretat al llarg del seu recorregut, sempre que això sigui imperativament necessari, sense pretendre, però, en aquests tipus d'intervenció, incorporar nous usos no establerts que podrien malmetre el valor paisatgístic pel qual el paratge ha assolit el primer grau de protecció. Aquests nous elements es dissenyaran amb materials i formes que en facilitin la conservació i el manteniment i s'instal·laran de manera que distorsionin al mínim la imatge de la llera.

La intervenció en mantindrà les característiques pròpies i no es permetran alteracions o aportacions que malmetin la seva imatge i la lògica del conjunt.

Tipus 2: Béns a recuperar

Aplicació

Béns de valor singular des del punt de vista constructiu, arquitectònic, històric, paisatgístic o funcional, que han perdut la seva coherència original a causa de successives intervencions o per un progressiu deteriorament, i que mereixen el restabliment dels seus trets definitoris.

Intervenció

La possible intervenció en aquests béns comporta realitzar prèviament un estudi acurat del bé o del seu projecte originari, en cas que existeixi, a través de documentació gràfica, escrita i oral, per poder establir una correcta directriu d'intervenció orientada a retornar-li els valors constructius, arquitectònics, històrics, paisatgístics o funcionals originals malmesos.

Cal considerar que, en aquest tipus de protecció, és tan important el projecte original com els possibles posteriors projectes de reconversió o condicionament que el bé hagi sofert, ja que les transformacions esdevingudes al llarg dels segles li poden suposar un valor afegit que caldrà conèixer per poder discriminar o integrar en el projecte de rehabilitació proposat.

Aquest coneixement ha de possibilitar la lectura dels valors patrimonials i l'establiment de les actuacions necessàries per a la seva consolidació i el seu correcte funcionament. En aquest cas es poden arribar a proposar intervencions de caràcter integral que poden, fins i tot, representar l'enderrocament o enretirada de determinades parts o elements segons el que es desprengui de l'estudi previ.

Conjunt històric (plaça Major, carrer, torres de guaita, etc.)

Exemple: una plaça molt peculiar d'un nucli urbà, en la qual el conjunt dels edificis que l'integren són tots ells mereixedors d'una protecció integral, però que, a causa de la desfiguració produïda per diferents remodelacions sofertes al llarg dels segles, haurà d'ésser sotmès a un canvi del seu aspecte i morfologia actual, per recuperar la seva imatge originària segons el que es determini en l'estudi previ.

S'analitzarà la plaça a través de l'antiga planimetria i la documentació gràfica i escrita existent (fotografies, gravats, descripcions d'antics viatgers, visites pastorals, documentació patrimonial, butlletins excursionistes, etc.), per aconseguir entendre la seva morfologia original i el sentit de la seva formació en relació amb la trama urbana que l'envolta.

S'estudiarà la seva tipologia i els elements arquitectònics més significatius de les construccions que l'integren, per reconèixer els elements vinculats a l'antiga lògica constructiva, formal i funcional de les seves edificacions.

El coneixement obtingut d'aquest estudi es convertirà en el fonament científic i cultural del projecte, desprenent-se'n els objectius i les directrius d'actuació.

La intervenció pot representar la retirada de determinats cossos construïts existents, l'obertura d'antics passos, el replantejament del condicionament de la plaça (nivells, recorreguts mitjançant trams d'escala, mobiliari urbà, etc.), la reparació o recuperació de determinats elements arquitectònics dels edificis (xemeneies, ràfecs de coberta, baixants ceràmics, rellotges de sol, etc.) o actuacions que facin recuperar determinades singularitats substituïdes al llarg dels anys per unes altres de més modernes (col·locació de portalons de fusta amb la retirada de les portes d'alumini, estudi cromàtic general de les façanes de la plaça, recuperació dels antics porticons de les finestres, etc.). S'ha de tenir en compte que, en aquest cas, la plaça ens ha arribat en un greu estat de transformació i seran necessàries actuacions que, tot i essent una protecció de primer grau, molts cops representaran una modificació substancial de la imatge que la col·lectivitat actual té del conjunt.

A l'interior dels edificis s'hi intervindrà tot seguint el criteri d'edificis i construccions descrit a continuació.

Edificis i construccions (palau, església, molí, casa, masia, castell, etc.)

Exemple: un casal que, a causa de la desfiguració produïda per les remodelacions sofertes al llarg dels segles, haurà de ser sotmès a un canvi del seu aspecte i morfologia actual, per recuperar la lectura dels seus valors patrimonials.

S'intentarà localitzar el projecte de nova planta de l'edifici, així com els posteriors projectes de rehabilitació que puguin existir, per possibilitar el seguiment del procés de transformació des dels seus inicis, i entendre el solapament progressiu de les seves formes i funcions.

L'aproximació al seu coneixement es farà a través de documentació gràfica i escrita, no solament procedent dels expedients d'obra trobats de l'edifici, sinó a través d'altres

documents que puguin proporcionar informació addicional sobre l'immoble (fotografies aèries del segle passat, antigues fotografies del nucli urbà, documents de cadastre, documents notariais, documents patrimonials, etc.).

Un cop establert el criteri d'actuació, les estructures i els elements arquitectònics genuïns o que es decideixi conservar es restauraran utilitzant els materials i tècniques constructives originals. La possible necessària redistribució de l'espai i el condicionament de l'edifici es realitzaran de manera que possibilitin la lectura dels seus valors específics, tot garantint-ne la correcta integració en el funcionament i imatge general de l'edifici.

Element (finestra, llinda, columna, fanal, porta, mosaic, etc.)

Exemple: una finestra singular que ha patit un procés de transformació i és construïda en una façana sense valor de protecció.

La finestra ha estat tapiada i els brancals i la llinda han estat revestits amb diversos materials d'acabat. Es recuperarà l'obertura i s'eliminaran els revestiments que la desvirtuaven segons el que es desprengui de l'estudi previ. Es procedirà a la seva rehabilitació, tot procurant estudiar els elements necessaris per assegurar-ne el correcte funcionament i manteniment, sense que l'actuació incorpori dissenys formals gratuïts.

Jardí històric

Exemple: un jardí romàntic d'una casa benestant que en el seu moment de creació va representar una aportació estètica i de disseny considerada actualment com a històrica, però que al llarg dels anys ha entrat en un procés de transformació i de deteriorament que el fan difícil de reconèixer.

Part de la vegetació que el configurava ha desaparegut o ha estat substituïda per d'altres de distinta espècie, i de les construccions i elements arquitectònics que el definien, alguns ja no hi són i d'altres han sofert modificacions respecte del seu projecte inicial. Aquesta transformació fa difícil la comprensió del conjunt.

Caldrà conèixer les diferents espècies vegetals originals (majors i menors) i l'arquitectura que va configurar aquell espai, per tal de recuperar l'antic jardí desfigurat amb els anys. La intervenció haurà de retornar al jardí els seus valors naturals, històrics, arquitectònics, estètics o funcionals malmesos.

Es realitzarà un estudi previ a través de fonts gràfiques, escrites i orals per poder entendre la lògica del disseny original i poder establir els criteris d'actuació. S'analitzaran els possibles projectes de reforma que hagi sofert el jardí, per poder valorar-ne correctament tots els elements vegetals i construïts. Es podran eliminar els elements que es determinin en l'estudi previ, per tal de recuperar el seu aspecte i morfologia, de manera que permetin la lectura dels seus valors patrimonials.

Els elements arquitectònics malmesos, com gloriets, balustrades, bancs, escales o paviments, es repararan o reconstruiran amb els materials i tècniques originals, sempre que això sigui possible. En cas d'haver d'introduir-hi materials o tècniques actuals, es realitzarà de manera que quedin integrats en el conjunt.

Es farà un estudi acurat de la vegetació existent. S'arrencaran, substituiran o modificaran les espècies que calgui (vegetals majors –arbres i arbustos– i altres vegetals menors) per retornar al jardí el valor artístic i cultural perdut.

Si el jardí era privat i ara, amb la reforma, passa a ser d'ús públic, s'hi hauran d'incorporar els serveis necessaris per al seu correcte funcionament. Aquests serveis (lavabos, punts d'informació, botigues, bars, etc.) s'intentaran ubicar a les possibles construccions existents. Si això no és possible i s'han de construir nous cossos per allotjar-los, aquests es construiran amb materials i formes que permetin un correcte ús i manteniment, procurant que quedin correctament integrats en el jardí. El mateix criteri s'utilitzarà amb el disseny o tria dels elements de senyalització i possibles nous elements de seguretat, il·luminació o descans del jardí.

Jaciment arqueològic o paleontològic

Exemple: tot jaciment arqueològic o paleontològic resta protegit, en una primera instància, amb el Tipus 1 de protecció.

Tal com hem especificat en l'apartat anterior, un cop realitzada la primera fase d'estudi, pot arribar-se a determinar la necessitat d'alguna intervenció que representi la retirada o enderrocament d'algun element del jaciment, l'addició d'una o més filades de pedra o fins i tot la reconstrucció parcial o total d'estructures. Aquesta determinació assignaria al jaciment un Tipus 2 de protecció, però sempre destinat a recuperar la integritat de la lectura del conjunt. (Vegeu el Tipus 1 de protecció.)

Lloc històric i zona d'interès etnològic
(indrets de batalles, indrets d'aparicions religioses, llocs d'interès artesanal, etc.)

Exemple: paratge on s'hi va produir un determinat esdeveniment bèl·lic i que amb els anys s'ha conreat.

Es recuperarà la imatge original del paratge, tot eliminant-ne el conreu, i es mantindrà viva la memòria històrica vinculada al lloc, amb les mínimes actuacions de senyalització i accessibilitat. Es realitzarà l'estudi previ a través de les fonts gràfiques, escrites i orals existents, per poder conèixer l'antiga morfologia del lloc. S'eliminaran els conreus i es retornarà al paratge la topografia original. S'estudiarà, a través de gravats, documents escrits, fotografies, pal·linologia o memòria històrica, la vegetació que existia en el paratge abans del seu conreu i els possibles elements arquitectònics o simbòlics que actuaven com a punt de referència de l'esdeveniment (plaques, monuments, escultures, paviments, etc.), per poder ser restablerts.

Zona d'interès natural i paisatgístic (paisatge, bosc, llera de riu, estany, etc.)

Exemple: una llera de riu que ha sofert abocaments i desfiguracions pel que fa a la seva topografia original i la vegetació autòctona.

Es recuperarà el seu perfil original i la seva fauna i flora, segons les directius establertes en l'estudi previ.

Es realitzarà l'estudi previ a través de les fonts gràfiques, escrites, arqueològiques, paleobotàniques i orals, per poder conèixer l'antiga topografia de la llera i la vegetació autòctona que la configurava, així com els seus possibles elements d'ordenació

paisatgística (bancs, senders, marges, antigues baranes de protecció, etc.).

S'enderrocaran les possibles construccions que s'hagin construït a la llera al llarg dels anys (edificacions auxiliars del camp, petits magatzems d'eines, etc.). S'arrencarà la vegetació que es consideri oportuna, per adequar la llera a la seva vegetació autòctona. Es plantaran els arbres, arbustos o vegetals menors que l'estudi previ determini, per retornar a la llera el seu paisatge original. Es netejaran i redreçaran els antics senders o camins que voregen el recorregut del riu, i es condicionaran per al seu correcte i segur funcionament.

Els elements de senyalització o nous elements de seguretat, il·luminació o descans que es consideri necessari instal·lar, es construiran amb materials i formes que en permetin un correcte ús i manteniment, tot procurant que quedin correctament integrats en el paisatge del riu.

Tipus 3.1: Manteniment de la tipologia

Aplicació

Béns immobles en els quals el valor a conservar és la seva tipologia, entesa com el conjunt de característiques constructives i arquitectòniques que configuren els trets formals i funcionals de la construcció.

Intervenció

Pel que fa al seu aspecte exterior, només s'hi permetran intervencions de manteniment i consolidació, o canvis per retornar al conjunt l'estat genuí de la seva envoltant, sense modificar en cap cas la volumetria de la construcció. Interiorment, s'hi hauran de mantenir els elements que configuren l'estructura constructiva i arquitectònica de la seva tipologia. Cal ser conscients que el valor patrimonial de la tipologia de l'immoble no resideix tan sols en els trets externs que el determinen, sinó que és inherent al sistema estructural, espacial o d'acabats que el configura i que dóna sentit a la seva lògica global.

Conjunt històric (plaça Major, carrer, torres de guaita, etc.)

Exemple: una plaça constituïda per un conjunt d'edificis de tipologia característica del lloc.

Caldrà mantenir les façanes i les cobertes que confereixen la imatge exterior, com també els elements fonamentals de la seva tipologia interna, com poden ser els forjats, les estructures portants de l'immoble o les encavallades. Els elements protegits s'intervindran seguint un criteri de protecció integral.

L'interior de les cases podrà ser redistribuït amb llibertat, sempre que la intervenció no afecti en imatge i plantejament constructiu en la part protegida. La intervenció seguirà el criteri d'edificis i construccions descrit a continuació.

Edificis i construccions (palau, església, molí, casa, masia, castell, etc.)	Exemple: un casal molt transformat interiorment, de tipologia interessant de conservar. Es podrà intervenir a l'interior amb una certa llibertat, construint nous elements, com ara una cuina, banys, paviments, instal·lacions, envans, etc., però l'estructura interior de murs portants, definició de crugies de distribució, escales, sistema constructiu dels forjats o altres trets fonamentals de la seva tipologia, prèviament estudiada, s'hauran de mantenir.
Jardí històric	Exemple: un jardí d'una casa benestant terrassat, que ha perdut la seva vegetació original i on s'han malmès diferents elements arquitectònics. Es mantindrà la tipologia de l'estructura de terrasses però es podran substituir les espècies vegetals, els acabats i el mobiliari urbà, per retornar a l'espai el seu correcte funcionament com a jardí i poder posar en valor l'antiga ordenació desfigurada.

Tipus 3.2: Manteniment de l'essència

Aplicació

Espais oberts en els quals el valor a conservar és la seva essència, entesa com el conjunt de característiques naturals, paisatgístiques o històriques que possibiliten la percepció d'usos i fets lligats a la memòria d'una zona o paratge.

Intervenció

Es recuperarà l'espai original amb determinats trets naturals, ecològics o paisatgístics, de manera que malgrat que hagin desaparegut en part o en la seva totalitat, se'n pugui reinterpretar l'essència o reconèixer el valor històric o etnològic amb nous materials i elements.

Lloc històric i zona d'interès etnològic (indrets de batalles, indrets d'aparicions religioses, llocs d'interès artesanal, etc.)	Exemple: paratge on s'hi va produir un determinat esdeveniment bèl·lic i que amb els anys s'ha conreat i s'ha modificat, acumulant-hi un conjunt de transformacions que fan difícil identificar l'indret. S'analitzarà l'ordenació actual del lloc i els nous usos que hi són establerts. La intervenció haurà d'introduir els canvis necessaris per poder reconèixer el paratge (neteja d'antics camins d'accés, eliminació de determinats camps de conreu, modificació de la topografia, etc.) i haurà de retornar al lloc els principals elements identificadors que, tal vegada, van ser destruïts o modificats (algun arbre significatiu, una placa commemorativa, un lloc de descans per recordar o pregar, etc.). Aquesta intervenció no pretén retornar al paratge la seva amplitud original ni recuperar totes les possibles antigues construccions, arbrat o elements commemoratius que el definiren, però sí que
--	---

haurà d'assegurar una encertada lectura del lloc, tot retornant-li el reconeixement i respecte que es mereix i facilitant la seva correcta i segura visita.

Zona d'interès natural i paisatgístic (paisatges, bosc, llera de riu, estany, etc.)

Exemple: una llera d'un riu que en part ha desaparegut.

Es recupera el traçat original de la llera amb una nova topografia adequada a les necessitats de la col·lectivitat. En aquest cas, es realitza una nova ordenació del paisatge fonamentada en un antic ús de recorregut perdut, però utilitzant les tècniques, el condicionament i el llenguatge actual.

El valor de la recuperació d'aquest traçat no resideix, tan sols, en l'actuació física de la seva recuperació, sinó en el conjunt d'activitats o especificitats que poden sorgir a l'entorn del seu ús.

Tipus 4: Manteniment de l'envolvent

Aplicació

Béns immobles característics a nivell de paisatge urbà que disposen d'una façana singular vinculada a un volum extern concret.

Intervenció

La protecció a nivell de paisatge urbà determinarà el manteniment de la façana en la seva composició i materials originals, permetent-s'hi intervencions de manteniment i consolidació o canvis per retornar a la façana el seu estat genuí, sense que les actuacions de restauració suposin aportacions de reinvençió o nou disseny. La utilització de tècniques i materials contemporanis no suposarà de cap manera la modificació de l'aspecte general de l'exterior del bé, i aquests hauran d'ésser utilitzats com a veritables eines, per possibilitar un correcte ús i salvaguarda de l'immoble.

En aquest tipus de protecció, la conservació de la façana va lligada a la conservació estricta del volum i dels acabats de la coberta originària, aconseguint així el manteniment de la coherència de l'edifici en el paisatge urbà que l'envolta. Es permet, si es considera oportú, el buidatge total de l'interior de l'edifici.

Conjunt històric (plaça Major, carrer, torres de guaita, etc.)

Exemple: una plaça constituïda per un conjunt d'edificis, com ara cases de cos del segle XIX, els quals constitueixen un valor arquitectònic i cultural a mantenir a nivell de paisatge urbà.

Caldrà mantenir les façanes i les cobertes dels edificis que configuren el paisatge urbà de la plaça. Es conservaran i rehabilitaran les façanes i les cobertes sense permetre, en cap cas, augmentar el volum original dels immobles. En aquest tipus de protecció, l'interior dels edificis podrà està sotmès a les intervencions que els propietaris considerin més oportunes, afectant la protecció tan sols la pell de l'edifici i la coberta.

Qualsevol modificació de la distribució interior dels immobles que configuren aquest espai urbà haurà de respectar la lògica de les seves façanes. Es farà un estudi dels elements arquitectònics, materials i sistemes constructius més característics de l'arquitectura del municipi, per poder possibilitar la recuperació dels trets essencials dels immobles a nivell de paisatge urbà, que probablement representen un exemple constructiu i arquitectònic del lloc.

Edificis i construccions
(palau, església, molí,
casa, masia, castell, etc.)

Exemple: un casal al qual s'assigna un valor patrimonial a nivell de paisatge urbà, tot considerant-lo una peça arquitectònica a protegir dins la trama urbana del lloc, tant a nivell de la seva façana com a nivell del seu volum.

Es repararan les peces i els elements malmesos o deteriorats, tot procurant que els materials i tècniques constructives utilitzades siguin les originals. En cas d'haver d'emprar-hi altres materials o noves solucions, es procurarà que s'integrin correctament a la imatge general del parament. Es podrà arribar a buidar l'interior de l'immoble en la seva totalitat i s'hi podran construir nous departaments, sense malmetre els elements exteriors a conservar. En aquest cas s'haurà d'adaptar correctament la nova distribució interior a les obertures de l'antic palau, tot evitant els projectes que dificultin la correcta lectura de la façana. El projecte interior ha de garantir un funcionament adequat a les possibilitats de la façana i a les de la coberta.

Tipus 5: Manteniment parcial de l'envolvent

Aplicació

Béns immobles el valor dels quals es concentra en una part molt determinada del seu aspecte exterior, mentre que la resta del bé es considera de poc interès històric o arquitectònic, o bé ja ha estat modificat o alterat radicalment.

Intervenció

S'hi permetran les modificacions que no malmetin ni els valors ni la funcionalitat de la part protegida, i també aquelles que li retornin valors que hagin estat malmesos. Intervencions que garanteixin el manteniment de la part de les façanes o cobertes que estiguin protegides, fent possible el correcte funcionament del conjunt, sense que les actuacions de restauració a la part protegida suposin aportacions de reinvençió o nou disseny. La utilització de tècniques i materials contemporanis no suposarà de cap manera la modificació de l'aspecte general de la part protegida.

En aquest tipus de protecció, es permetrà variar el volum construït del bé, per poder assolir, si s'escau, una millor edificabilitat dins els límits establerts per la llei.

Si la intervenció que es proposa en aquest tipus de protecció (ampliació, remunta o substitució) no adapta correctament la nova arquitectura a la part que s'ha de conservar, la pro-

posta de protecció no tindrà cap sentit. Segons com es plantegi el projecte de la intervenció, aquest podria arribar a potenciar formalment i volumètricament el valor assignat a la part protegida o la podria, sens dubte, arribar a desmerèixer, quedant totalment inoperatiu l'esforç de la protecció.

Conjunt històric (plaça Major, carrer, torres de guaita, etc.)

Exemple: una plaça amb cases de cos del segle XIX, amb volums i interiors alterats al llarg del temps, de la qual només sigui necessari conservar-ne les façanes.

Es permet, si es considera oportú, el buidatge total de l'interior dels edificis i la seva redistribució interior, podent-los ampliar en alçada o reconstruir amb alçada major, per colmar l'edificabilitat permesa per la corresponent normativa urbanística però, en tot cas, respectant i restaurant adequadament la part protegida i proposant un projecte global que integri correctament la part a mantenir amb la nova arquitectura proposada.

Edificis i construccions (palau, església, molí, casa, masia, castell, etc.)

Exemple: un casal que ha estat objecte de reformes al llarg del temps i del qual es vol preservar l'aspecte de la façana, sense limitar el volum edificable.

Es permet, si es considera oportú i necessari, el buidatge total de l'interior de l'edifici i la seva redistribució interior, podent-lo ampliar en alçada o reconstruir amb una alçada major, per poder completar l'edificabilitat permesa per la corresponent normativa urbanística, però, en tot cas, respectant i restaurant adequadament la part protegida i proposant un projecte global que integri correctament la part a mantenir amb la nova arquitectura proposada. La possible nova distribució s'adaptarà al màxim a la ubicació i dimensió de les obertures del parament protegit, procurant que la intervenció no atempti contra la lògica formal, funcional i arquitectònica de la façana protegida.

Tipus 6: Àrea a documentar

Aplicació

Aquest tipus de protecció s'aplicarà a la totalitat dels edificis i construccions ubicades en les àrees que, per les seves característiques històriques, es consideri que poden contenir restes d'antigues estructures constituents i definidores de la història del nucli urbà. La majoria de nuclis urbans a Catalunya tenen legalment protegits els edificis o béns immobles que, pels seus evidents valors històrics, constructius, formals o funcionals, queden inclosos en el Catàleg de béns protegits.

Ara bé, la manca d'estudis aprofundits de la morfologia urbana i el conseqüent desco-neixement real de les possibles especificitats històriques atresorades a l'interior de les actuals estructures edificies, fa necessari que aquest catàleg, dins els seus límits legals, plantegi una actuació per evitar la seva possible destrucció, i possibiliti la seva subsegüent adjudicació a un nivell o tipus de protecció.

Finalitat de l'estudi

L'esforç que implica documentar un edifici, per senzill i modest que aquest sembli, possibilita, d'una banda, l'aportació de dades reals sobre les estructures i elements arquitectònics que s'hi troben, i que poden determinar la seva protecció, i de l'altra aporta informació sobre la tipologia documentada. Aquesta informació pot arribar a descobrir i reconèixer un bé patrimonial fins aleshores ignorat, proposant-se, en aquest cas, endegar el seu procés de protecció. A més, es converteix en una eina de treball a l'hora de plantejar la rehabilitació de l'espai estudiat i confereix al propietari un coneixement, tal vegada inesperat o fins aleshores poc valorat, sobre la seva propietat, que farà que, si més no, prengui consciència dels seus valors.

Documentació

La documentació a presentar estarà formada per l'aixecament planimètric de totes les plantes, l'aixecament de tots els alçats, un reportatge fotogràfic de l'interior i l'exterior, documentació històrica escrita i gràfica de l'immoble si existeix, planimetria històrica de l'àrea on és bastida la construcció, superposada amb la planimetria actual del parcel·lari amb anàlisi del traçat urbà, el corresponent informe arqueològic, i altres aportacions que el propietari o redactor de la recerca consideri oportú d'adjuntar-hi.

Responsables de l'estudi i abonament del treball

El redactor responsable del treball serà un professional amb la capacitat suficient per desenvolupar o dirigir la tasca encomanada (ens referim a historiadors, historiadors de l'art, arqueòlegs o arquitectes, o molt millor a equips interdisciplinaris). En tot cas, en el procés d'aquest treball és indispensable poder disposar de l'aixecament de l'estat actual del conjunt d'estructures estudiades i poder-les analitzar en relació amb els altres documents aportats. El cost d'aquest treball ha d'anar a càrrec del promotor.

Llicència d'obra

La concessió de permisos d'obres, sigui de rehabilitació o d'enderrocament, estarà supe-
ditada als resultats de la documentació, que s'haurà de presentar a l'ajuntament acompanyada del corresponent projecte de rehabilitació o, si s'escau, d'un informe tècnic que justifiqui la manca de necessitat o de possibilitats de recuperació del bé. L'ajuntament decidirà la idoneïtat del projecte proposat, ja sigui la seva destrucció i posterior substitució per una arquitectura de nova planta o la seva rehabilitació, sempre en funció de les determinacions urbanístiques del planejament i del catàleg.

Efectivitat de l'estudi

Aquests estudis poden ser encarregats per diversos propietaris al mateix temps, abraçant una àrea més gran i fent més efectiu l'estudi. Fins i tot, l'ajuntament pot promoure l'estu-

Quadre 3. Grups de béns segons la seva naturalesa i tipus de protecció possibles en cada cas.

	<i>Tipus 1 Protecció integral</i>	<i>Tipus 2 Béns a recuperar</i>	<i>Tipus 3.1 Manteniment de la tipologia</i>	<i>Tipus 3.2 Manteniment de l'essència</i>	<i>Tipus 4 Manteniment de l'envolent</i>	<i>Tipus 5 Manteniment parcial de l'envolent</i>	<i>Tipus 6 Àrea a documentar</i>
Conjunt històric	X	X	X		X	X	X
Edificis i construccions	X	X	X		X	X	X
Element arquitectònic	X	X					
Jardí històric	X	X	X				X
Jaciment arqueològic i paleontològic	X	X					X
Lloc històric i zona d'interès etnològic	X	X		X			X
Zona d'interès natural i paisatgístic	X	X		X			X

di de tota l'àrea delimitada. Realitzar l'estudi d'una manera unitària seria el procediment més efectiu i correcte de fer-ho, ja que la lògica formal, funcional i estructural de les diverses propietats prové molts cops de realitats d'escala superior que no es descobreixen amb l'estudi aïllat de les finques, sinó que provenen de la lògica urbana del seu context. Els resultats de l'estudi haurien de conduir a una reassignació del nivell de protecció o a la finalització d'aquesta.

4.6. Estructura del document

Un cop sabem quins són els béns que cal incloure en el Catàleg (Apartat 4.3) i quines són les estratègies que es proposen per determinar la naturalesa del bé i el tipus de protecció que se li pot assignar, cal veure com estructurarem el Catàleg per disposar cada bé en el lloc que li correspon. Nosaltres proposem l'accés al Catàleg a través de la classificació de sis tipus diferents de protecció.

Els béns que són catalogats de nou per la via urbanística a través de l'aprovació del Catàleg es disposaran, un cop definida la seva naturalesa, en el tipus de protecció que l'equip redactor cregui oportú, conscients que el tipus de protecció que se li assigni serà conclouent per a la definició de la possible intervenció a la qual el bé pugi ser sotmès.

Els béns que estiguin protegits per la legislació sectorial i gaudeixin, conseqüentment, del seu rang de protecció i de les prescripcions d'intervenció que li marqui la seva pròpia declaració, seran inclosos en el Catàleg seguint el mateix procediment que els anteriors. Primerament se'ls assignarà una determinada naturalesa i posteriorment s'inclouran en l'apartat de la categoria de protecció que s'assimili al rang de protecció del qual disposen. Ara bé, en aquest cas, cal entendre que les definicions i limitacions de les possibles intervencions a realitzar estaran sotmeses a les determinacions establertes per la llei que ha donat lloc a la seva declaració. En aquest cas, les definicions d'intervenció que s'estableixin

en el Catàleg a través dels sis diferents tipus de protecció seran orientatives, però prevaldrà sempre allò establert en la llei o en la fitxa de la seva declaració individualitzada.

4.7. Procediment de tramitació

Els Catàlegs de béns protegits formen part de la documentació dels *Plans urbanístics* i estableixen mesures de protecció de béns immobles, singulars o de conjunt, per raó de llurs valors culturals, paisatgístics o ambientals (article 95 del Reglament).

Si el Catàleg de béns a protegir forma part de la documentació integrant d'un *Pla d'ordenació urbanística municipal* (POUM), la seva tramitació serà la corresponent a aquesta figura del planejament general. En el cas de redactar el Catàleg de béns a protegir a través d'un *Pla especial*, la tramitació serà la corresponent als plans urbanístics derivats.

La tramitació del Catàleg municipal de béns protegits és regulada per l'article 83 del TR, en el qual es regula la tramitació dels plans d'ordenació urbanística municipal (POUM) i dels plans urbanístics derivats. Els passos que cal seguir són els següents:

1. L'aprovació inicial i l'aprovació provisional dels plans d'ordenació urbanística municipal i dels plans urbanístics derivats que afecten el territori d'un únic municipi pertocuen a l'ajuntament corresponent, sempre que aquest tingui atribuïdes competències urbanístiques de tramitació o d'aprovació de plans. Altrament, es realitzarà segons l'establert en l'article 83.3 del TR.
2. Aprovació inicial pel ple de l'Ajuntament.
3. Els Plans d'ordenació urbanística municipal i els Plans urbanístics derivats, un cop se n'ha acordat l'aprovació inicial, s'han de posar a informació pública, per un termini d'un mes. Els edictes de convocatòria de la informació pública s'han de trametre en el termini de deu dies des de l'aprovació de l'acord d'aprovació inicial (art. 83.4 del TR).
4. Simultàniament al tràmit d'informació pública d'un Pla d'ordenació urbanística municipal o d'un Pla urbanístic derivat, s'ha de sol·licitar un informe als organismes afectats per raó de les seves competències sectorials, els quals l'han d'emetre en el termini d'un mes, llevat que una disposició n'autoritzi un de més llarg (art. 83.5 del TR). En el nostre cas, pel que fa al Catàleg de béns protegits, cal un informe positiu vinculant que ha d'evacuar la Direcció General de Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya (de l'arquitecte territorial corresponent).
5. En el cas que, d'acord amb la normativa aplicable, sigui preceptiu d'efectuar algun tipus d'avaluació ambiental d'un Pla d'ordenació urbanística municipal o d'un Pla urbanístic derivat, l'estudi o informe ambiental que calgui ha d'ésser incorporat al pla i ha d'ésser sotmès a informació pública conjuntament amb aquest (art. 83.6 del TR).
6. Simultàniament al tràmit d'informació pública d'un Pla d'ordenació urbanística municipal, s'ha de concedir audiència als ajuntaments l'àmbit territorial dels quals confini amb el del municipi que és objecte del pla (art. 83.7 del TR). Si un Pla d'ordenació urbanística municipal o un Pla urbanístic derivat no és tramitat per l'ajuntament afectat, se li ha de concedir audiència en el termini d'un mes, a continuació de la informació pública (art. 83.8 del TR).

7. Sol·licitud d'informe de la Comissió Territorial d'Urbanisme corresponent, que l'ha d'emetre en el termini de dos mesos. Un cop transcorreguts, si hi ha silenci administratiu, s'entén que l'informe és favorable (art. 85.1 del TR).

8. Aprovació provisional pel ple de l'Ajuntament.

9. L'aprovació definitiva dels Plans d'ordenació urbanística municipal (POUM) que afecten un sol municipi correspon a la Comissió Territorial d'Urbanisme (art. 78 a del TR). L'aprovació del pla especial corresponent a la redacció d'un Catàleg de masies i cases rurals o a la redacció del Catàleg de béns protegits correspon també a la Comissió Territorial d'Urbanisme (art. 78 c del TR)

10. Tal com descriu l'article 79.1 d del TR, en el cas d'altres plans urbanístics derivats en què la competència d'aprovació definitiva correspongui a l'ajuntament (els que fan referència a l'article 67.1 d del TR), es pot adoptar directament l'acord d'aprovació definitiva, un cop complert el tràmit d'informació pública, prescindint de l'aprovació provisional (art. 83.1 del TR), atenent a l'establert en l'article 85.1 del TR.

11. Silenci administratiu positiu en l'aprovació definitiva de plans urbanístics.

En la tramitació d'un Pla d'ordenació urbanística municipal (POUM), s'entén que es produeix silenci administratiu positiu si la resolució definitiva no es notifica en el termini de quatre mesos des de la recepció de l'expedient complet per l'òrgan competent per a l'aprovació definitiva (art. 89.1 del TR).

En la tramitació dels Plans urbanístics derivats l'aprovació definitiva dels quals correspongui als òrgans urbanístics de la Generalitat, s'entén que es produeix silenci administratiu positiu si la resolució definitiva no es notifica en el termini de tres mesos, des de la recepció de l'expedient complet, per l'òrgan competent per a l'aprovació definitiva (art. 89.2 del TR).

En la tramitació dels Plans urbanístics derivats (els establerts en l'article 67.1 d) del TR), l'aprovació definitiva dels quals correspongui als ajuntaments o als consells comarcals, s'entén que es produeix silenci administratiu positiu si la resolució definitiva no es notifica en el termini de dos mesos des del finiment del període d'informació pública, sempre que es disposi de la declaració d'impacte ambiental pertinent, en els supòsits que sigui preceptiva, i que hagi transcorregut el termini establert per l'article 85.1 (dos mesos), o que la Comissió Territorial d'Urbanisme competent hagi emès l'informe corresponent (art. 89.3).

5. Bibliografia i documentació

5.1. Legislació

Legislació de patrimoni cultural estatal

Llei 16/1985, de 25 de juny, del patrimoni històric espanyol. BOE núm. 155, de 29/06/1985. <http://www.mcu.es/patrimonio/index.html>

Decret de 22 d'abril de 1949 sobre protecció dels castells espanyols. BOE núm. 125, 05/05/1949. <http://www.boe.es/datos/imagenes/BOE/1949/125/A02058.tif> i <http://www.boe.es/datos/imagenes/BOE/1949/125/A02059.tif>

Decret 571/63, de 14 de març de 1963, de protecció d'escuts, emblemes, pedres heràldiques, rotlles de justícia, creus de terme i similars. BOE núm. 77, 30/03/1963. http://www.diba.cat/opc/normativa/decret14_03_1963.asp

Legislació de patrimoni cultural catalana

Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català. DOGC núm. 1807, 11/10/1993. http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/Cultura/Documents/Arxiu/normativa_index.htm%20-%20LLEI_9_1993.doc

Decret 78/2002, de 5 de març, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic. DOGC núm. 3594, 13/03/2002. http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/Cultura/Documents/Arxiu/DECRET_78_2002.doc

Llei 10/2001, de 13 de juliol, d'arxius i documents. DOGC núm. 3437, de 24/07/2001. http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/Cultura/Temes/Arxius/Normativa/arxius/normativa_index.htm%20-%20LLEI_10_2001.doc

Llei 17/1990, de museus. DOGC núm. 1367, 14/11/1990. http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/Cultura/Documents/Arxiu/normativa_index.htm%20-%20LLEI_17_1990.doc

Decret 35/1992, de 10 de febrer, de desplegament parcial de la Llei 17/1990, de 2 de novembre, de museus. DOGC núm. 1561, 26/02/1992. <http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/Cultura/Temes/Museus/Guia%20de%20Recursos/Normativa/Arxiu/d1561.doc>

Llei 2/1993, de 5 de març, de foment i protecció de la cultura popular i tradicional i de l'associacionisme cultural. DOGC núm. 1519, 12/03/1993. http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/Cultura/Documents/Arxiu/normativa_index.htm%20-%20LLEI_2_1993.doc

Decret 389/2006. Decret del patrimoni festiu de Catalunya. DOGC núm. 4743, 19/10/2006. <http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/CPCPTC/Documents/Arxiu/06271054.pdf>

Decret 136/2008, d'1 de juliol, sobre reestructuració del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació. DOGC núm. 5710, 10/07/2008. <http://www.gencat.cat/diari/5170/08182139.htm>

Legislació de patrimoni natural i gestió del paisatge estatal

Llei 3/1995, de 23 de març, de vies pecuàries. BOE núm. 71, 25/03/1995. [http://www.mma.es/portal/secciones/biodiversidad/vias_pecuarias/fondo_vias/pdf/ley_vias1995\[1\].pdf](http://www.mma.es/portal/secciones/biodiversidad/vias_pecuarias/fondo_vias/pdf/ley_vias1995[1].pdf)

Legislació de patrimoni natural i gestió del paisatge catalana

Llei 12/1985, de 13 de juny, d'espais naturals. DOGC núm. 556, 28/06/1985. <http://mediambient.gencat.net/binLegis/20037307.doc>

Modificada per la Llei 12/2006, del 27 de juliol, de mesures en matèria de medi ambient i de modificació de les Lleis 3/1988 i 22/2003, relatives a la protecció dels animals, de la Llei 12/1985, d'espais naturals, de la Llei 9/1995, de l'accés motoritzat al medi natural, i de la Llei 4/2004, relativa al procés d'adequació de les activitats d'incidència ambiental. DOGC núm. 4690, 03/08/2006. http://mediambient.gencat.net/Images/43_111853.pdf

Decret 214/1987, de 9 de juny, sobre declaració d'arbres monumentals a Catalunya. DOGC núm. 757, 29/06/1987. http://mediambient.gencat.cat/Images/43_4532.pdf

Decret 47/1988, d'11 de gener, sobre la declaració d'arbres d'interès comarcal i local de la Generalitat de Catalunya. DOGC núm. 961, 04/03/1988. http://mediambient.gencat.net/Images/43_4534.pdf

Decret 120/1989, de 17 d'abril, sobre declaració d'arbres monumentals, d'interès comarcal i d'interès local. DOGC núm. 1150, 02/06/1989. http://mediambient.gencat.cat/Images/43_73351.pdf

Decret 328/1992, de 14 de desembre, pel qual s'aprova el Pla d'espais d'interès natural. DOGC núm. 1714, 01/03/1993. http://mediambient.gencat.net/Images/43_2645.pdf

Llei 9/1995, de 27 de juliol, de regulació de l'accés motoritzat al medi natural. DOGC núm. 2083, 02/08/1995. http://mediambient.gencat.net/cat/el_departament/actuacions_i_serveis/legislacio/natura/espais_naturals/llei_9_1995.jsp?ComponentID=2670&SourcePageID=3889#1

Modificada per la Llei 12/2006, del 27 de juliol, de mesures en matèria de medi ambient i de modificació de les Lleis 3/1988 i 22/2003, relatives a la protecció dels animals, de la

Llei 12/1985, d'espais naturals, de la Llei 9/1995, de l'accés motoritzat al medi natural, i de la Llei 4/2004, relativa al procés d'adequació de les activitats d'incidència ambiental. DOGC núm. 4690, 03/08/2006. http://mediambient.gencat.net/Images/43_111853.pdf

Llei 12/1981, de 24 de desembre, per la qual s'estableixen normes addicionals de protecció dels espais d'especial interès natural afectats per activitats extractives. DOGC núm. 189, 31/12/1981. <http://mediambient.gencat.net/cat/binLegis/10008189.doc>

Llei 8/2005, de 8 de juny, de protecció, gestió i ordenació del paisatge. DOGC núm. 4407, 16/06/2005. <http://www10.gencat.cat/ptop/AppJava/es/documentacio/normativa/territori/general/lleipaisatge.jsp>

Ordre MAH/228/2005, de 2 de maig, de declaració d'arbres monumentals i d'actualització de l'inventari dels arbres i arbredes declarats d'interès comarcal i local. DOGC 4393, 27/05/2005. http://mediambient.gencat.net/cat/el_departament/actuacions_i_serveis/legislacio/natura/espais_naturals/ORDRE_MAH_228_2005.jsp?ComponentID=62469&SourcePagelD=3889#1

Legislació d'urbanisme estatal

Reial Decret Legislatiu 2/2008, de 20 de juny, pel qual s'aprova el text refós de la Llei del sòl. BOE núm. 154, 26/06/2008. <http://www.boe.es/boe/dias/2008/06/26/pdfs/A28482-28504.pdf>

Legislació d'urbanisme catalana

Decret legislatiu 1/2005, de 26 de juliol, pel qual s'aprova el text refós de la Llei d'Urbanisme. DOG núm. 4436, 28/07/2005. http://mediambient.gencat.net/Images/43_69629.pdf

Decret 305/2006, de 18 de juliol, pel qual s'aprova el Reglament de la Llei d'urbanisme. DOGC núm. 4682, 24/07/2006. http://mediambient.gencat.net/Images/43_111388.pdf

Legislació d'administració general

Decret legislatiu 2/2003, de 28 d'abril, pel qual s'aprova el text refós de la Llei municipal i de règim local de Catalunya. DOGC núm. 3887, 20/05/2003. <http://www.gencat.net/diari/3887/03125008.htm>

Decret 336/1988, de 17 d'octubre, pel qual s'aprova el Reglament del patrimoni dels ens locals. DOGC núm. 1076, 02/12/1988. Correcció d'errades en el DOGC núm. 1147, 26/05/1989. http://www.paeria.es/arxiu/ordenances/Document_cat_73.pdf

Reial Decret Legislatiu 4/2003, de 4 de novembre, pel qual s'aprova el text refós de la Llei de l'organització comarcal de Catalunya. DOGC núm. 4013, 19/11/2003. http://www.gencat.net/governacio-ap/elections/NORMATIVA_GENERAL/DOGC_826_Llei%20organitzacio%20comarcal.pdf

5.2. Bibliografia

AA.DD. «Dossier: La Llei del Patrimoni Històric-Cultural», *Revista Cultura*, núm. 46, juny 1993, Dep. Cultura Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1993.

ALEGRE ÁVILA, Juan Manuel: *Evolución y régimen jurídico del Patrimonio Histórico (Vol. I i II)*, Colección Análisis y documentos, 5, Ministerio de Cultura (Secretaría Gral. Técnica), Madrid, 1994.

CARRASCO, Raimon: «La protecció legal del Patrimoni Cultural», *Jornades sobre la protecció legal del Patrimoni Arqueològic, Dossier de Patrimoni Cultural*, Monogràfic Núm. 6, Diputació de Barcelona, Barcelona, novembre 1991.

CASTELLS CAMP, Josep: «L'inventari del patrimoni arqueològic com a eina de protecció. Les cartes arqueològiques i els catàlegs municipals», *Curs de Protecció del Patrimoni Cultural (Tàrraga, 10 de març 2006)*, *Urtx. Revista Cultural de l'Urgell*, núm. 20, Tàrraga, abril 2007.

COSTA TROST, Margarita: *La rehabilitació com a actitud projectual: el cas del Regomir*, Tesi doctoral, ETSAB, UPC, Barcelona, 2007.

DIPUTACIÓ DE BARCELONA. XARXA DE MUNICIPIS: *Interpretar el patrimoni. Guia bàsica*, Col·lecció Estudis i Recursos Culturals, 1, Diputació de Barcelona, Barcelona, 2006.

GARCÍA FERNÁNDEZ, Javier (ed.): *Legislación sobre Patrimonio Histórico*. Biblioteca de textos legales Tecno, Madrid, 1987.

GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT DE CULTURA: *Catàleg de Monuments i Conjunts Històric-Artístics de Catalunya*, Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1990.

GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT DE CULTURA: *Legislació sobre el patrimoni cultural*, Legislació Temàtica, 7, Generalitat de Catalunya, 2a ed., Barcelona, 2005.

IZQUIERDO I TUGAS, Pere: «Patrimoni arqueològic i administració local. Per una arqueologia preventiva», *Dossier del Patrimoni Cultural*, Diputació de Barcelona, núm. 100, febrer-març, 1998.

IZQUIERDO I TUGAS, Pere: «Marc legislatiu de l'acció municipal envers el patrimoni arqueològic», 1999. <http://sapiens.ya.com/madoz10/Competencies.htm>

LACUESTA, Raquel: «Els municipis i el patrimoni arquitectònic. Compendi legislatiu comentat», *Plecs*, núm. 5, Diputació de Barcelona, Barcelona, 2003.

LLISET BORRELL, Francesc: *Comentaris a la Llei d'urbanisme de Catalunya – Reglament de desplegament parcial i disposicions autonòmiques urbanístiques vigents*, Bayer Hnos. S.A., Barcelona, 2004.

MENÉNDEZ, Francesc Xavier: «La Llei de Patrimoni Cultural de Catalunya», *Intervenció i Patrimoni*, núm. 1, Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de València i Castelló, València, 1997. Una versió ampliada d'aquest treball es va publicar en quatre lliuraments a *Dossier de Patrimoni Cultural*, del Servei de Cultura de la Diputació de Barcelona, núm. 63, 65, 66 i 67, agost-setembre 1994-gener 1995.

MENÉNDEZ, Francesc Xavier: «La legislació de patrimoni cultural de Catalunya i els professionals del patrimoni». *Dossier de Patrimoni Cultural*, núm. 63, agost-setembre 1994, Servei de Cultura Diputació de Barcelona, Barcelona, 1994.

MENÉNDEZ, Francesc Xavier: «Municipi i patrimoni cultural. Drets i deures dels ajuntaments a la llum de la llei de Patrimoni Cultural de Catalunya de 1993», *Segones Jornades de Patrimoni Cultural i Societat*, Premià de Mar (25 d'octubre de 1997), 1998.

MENÉNDEZ, Francesc Xavier: «Les figures jurídiques de protecció del patrimoni cultural a Catalunya: una mena de balanç», *Identitats*, Revista del Castell-Ecomuseu Urbà de Rubí, núm. 1, gener 2001.

MIR I BAGÓ, Josep; PARADA VÁZQUEZ, José Ramón: *El sistema español de competencias locales*, Marcial Pons, Barcelona, 1991.

MUNTAÑOLA I THORNBURG, Josep: *La Topogenèse. Fondement d'une architecture vivante*, Anthropos, París, 1996.

PAREJA, Carles; SEGURA, Gemma: *Les competències municipals en la legislació sectorial de l'Estat i de la CA de Catalunya*, Diputació de Barcelona, 1992.

PEÑUELAS, Lluís (ed.); CARRASCO, Raimon; CARRILO, Marc; DURANY, Salvador; MASSAGUER, Josep: *Manual Jurídic dels Museus. Qüestions Pràctiques*, Diputació de Barcelona, Marcial Pons, Barcelona, 1998.

QUEROL, Maria Ángeles; MARTÍNEZ DÍAZ, Belén: *La gestión del patrimonio arqueológico en España*, Alianza Universidad Textos 161, Alianza D.L., Madrid, 1996.

ROMERO CARRASCAL, Susana: «La protecció del patrimoni històric al Codi Penal de 1995». *Curs de Protecció del Patrimoni Cultural* (Tàrraga, 10 de març 2006), *Urtx. Revista Cultural de l'Urgell*, núm. 20, Tàrraga, abril 2007.

SAURA CARULLA, Magda: *Pobles catalans. Iconografia de la forma urbana de L.B. Alberti al comtat d'Empúries-Rosselló*, UPC, Barcelona, 1997.

STUYCK DEL PORTILLO, Jorge: *Guía básica para la redacción de planes generales en pequeños municipios*, ICARO, Colegio Territorial de Arquitectos de Valencia. València, 2001.

TEN I CARNÉ, Ramon: «La gestió del patrimoni arqueològic a l'empara de la legislació vigent», *Tribuna d'Arqueologia 1995-1996*, Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1997, pàg. 7-20.

URIBESALVO LÓPEZ, Cristina: «La llei del patrimoni cultural català. Aspectes legals de protecció del patrimoni cultural», *Curs de Protecció del Patrimoni Cultural* (Tàrraga, 10 de març 2006), *Urtx. Revista Cultural de l'Urgell*, núm. 20, Tàrraga, abril 2007.

5.3. Webs

Patrimoni immoble

Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya. Direcció General de Patrimoni Cultural. Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació. Carrer Portaferrissa, 1 (Palau Moja). 08002 Barcelona. 93 316 27 40. <http://cultura.gencat.net/invarquit/cerca.asp>

Inventari del Patrimoni Arqueològic i Paleontològic de Catalunya. Direcció General de Patrimoni Cultural. Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació. Generalitat de Catalunya. Carrer Portaferrissa, 1 (Palau Moja). 08002 Barcelona. 93 316 27 40. <http://cultura.gencat.net/invarque/index.asp>

Mapes del Patrimoni Cultural Local. De consulta a <http://www.diba.cat/opc/xep>. Sistema d'Informació Territorial Municipal (SITMUN). Servidor de mapes, Diputació de Barcelona. (activar la capa de patrimoni cultural).

Base de datos de bienes inmuebles. Ministerio de Cultura. Gobierno de España. <http://va.www.mcu.es/patrimonio/index.html>

Patrimoni natural

Informació general de legislació i resolucions de natura i espais naturals: http://mediambient.gencat.net/cat/el_departament/actuacions_i_serveis/legislacio/natura/espais_naturals/inici.jsp?ComponentID=3838&SourcePageID=3090#1

Dades de l'aprovació dels PEIN: http://mediambient.gencat.net/cat/el_medi/espais_naturals/pein/estat_tramitacio_plans.jsp?ComponentID=66557&SourcePageID=68191#proteccio

Xarxa natura 2000, xarxa europea d'espais naturals protegits: http://mediambient.gencat.net/cat/el_medi/espais_naturals/aprovacio_xarxa_natura_2000.jsp?ComponentID=113434&SourcePageID=5730#1

Mapa dels espais inclosos en el PEIN: http://mediambient.gencat.net/cat/el_medi/espais_naturals/pein/mapa_pein.jsp?ComponentID=66389&SourcePageID=5730#1

Arbres monumentals de Catalunya: <http://www.gencat.cat/mediamb/pn/arbres/carbre01.htm>

Inventari d'espais d'interès geològic de Catalunya: <http://mediambient.gencat.net>

Mapa de municipis amb camins ramaders: web amb indicació dels camins classificats pel Departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya (cal descarregar i instal·lar el visor). http://mediambient.gencat.net/cat/el_departament/cartografia/fitxes/Municipisambcaminsramaders.jsp?ComponentID=110918&SourcePageID=6463

Urbanisme

Registre de Planejament Urbanístic de Catalunya: Departament de Política Territorial i Obres Públiques. Generalitat de Catalunya. <http://ptop.gencat.net/rpucportal/AppJava/cercaExpedient.do?reqCode=loadSenseCriteris>

5.4. Acrònims citats en el text

CPCPTC: Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana

BCIL: Bé Cultural d'Interès Local

BCIN: Bé Cultural d'Interès Nacional

BIC: Bé d'Interès Cultural

BIPCC: Béns que integren el patrimoni cultural català

DGPC: Direcció General de Patrimoni Cultural

EPA: Espai de Protecció Arqueològica

IPAC: Inventari de Patrimoni Arquitectònic de Catalunya

IPEC: Inventari de Patrimoni Etnològic de Catalunya

IPIIC: Inventari de Patrimoni Industrial de Catalunya

NPU: Normes de planejament urbanístic

OPC: Oficina de Patrimoni Cultural. Àrea de Cultura. Diputació de Barcelona

PEIN: Pla d'Espais d'Interès Natural

PAUM: Programes d'actuació urbanística municipal

PEU: Pla especial urbanístic

PMU: Plans de millora urbana

POUM: Pla d'ordenació urbanística municipal

PPU: Pla parcial urbanístic

TR: Text Refós de la Llei d'urbanisme de Catalunya

FMC: Federació de Municipis de Catalunya

ACM: Associació Catalana de Municipis

Annexos

Annex 1. Proposta de Catàleg tipus

Com a ajuda per als ajuntaments que han d'aprovar un Catàleg de patrimoni annex a la normativa urbanística, us oferim una proposta articulada que cal adaptar a cada cas. N'hi ha prou, en principi, de posar el nom del municipi al lloc corresponent i de completar l'article 11 amb les mesures de foment que es vulguin implantar. A més, cada ajuntament pot afegir-hi o treure'n allò que es consideri convenient en funció de les característiques del seu patrimoni i de la seva situació urbanística.

Catàleg de béns protegits *(municipi)*

Capítol 1. Disposicions generals

Article 1. Aquest Catàleg de béns protegits té per objecte regular la protecció i la defensa dels valors artístics, històrics i culturals del diferents béns que configuren el patrimoni cultural del municipi de _____.

Segons la Llei 9/1993, del patrimoni cultural català, el patrimoni cultural català està format per «tots els béns mobles o immobles relacionats amb la història i la cultura de Catalunya que per llur valor històric, artístic, arquitectònic, arqueològic, paleontològic, etnològic, documental, bibliogràfic, científic o tècnic mereixen una protecció i una defensa especials, de manera que puguin ésser gaudits pels ciutadans i puguin ésser transmesos en les millors condicions a les generacions futures» (art. 1.2).

Amb la redacció i posterior aprovació d'aquest Catàleg es pretén assegurar la correcta transmissió dels elements que constitueixen la idiosincràsia i genuïtat del municipi de _____.

Aquest Catàleg constitueix una de les figures del planejament urbanístic municipal que tindrà incidència directa sobre la protecció del patrimoni històric, arquitectònic, arqueològic, paisatgístic i mediambiental, que està definit en l'article 69.1 del Decret legislatiu 1/2005, de 26 de juliol, pel qual s'aprova el text refós de la Llei d'urbanisme (TR).

Article 2. La Llei 9/1993, del patrimoni cultural català, estableix tres categories de protecció:

- Els **béns culturals** d'interès nacional (BCIN) són els béns més rellevants del patrimoni cultural català. La seva declaració és reservada al Govern de la Generalitat i s'inscriuen al Registre de BCIN.
- Els **béns catalogats** són aquells béns patrimonials que, malgrat llur importància, no compleixen les condicions pròpies dels BCIN i són inclosos en el Catàleg del patri-

moni cultural català. En els cas del patrimoni immoble catalogat, es denominen béns culturals d'interès local (BCIL)

- La resta de béns integrants de l'ampli concepte de patrimoni cultural català, que són aquells que no pertanyen a cap de les dues categories anteriors i que reuneixen els valors descrits en l'article 1 de la Llei 9/1993, tot i que no hagin estat objecte de declaració ni de catalogació.

Així mateix, gaudeixen de la categoria de bé catalogat tots els béns inclosos en catàlegs municipals de patrimoni incorporats en plans urbanístics aprovats abans de l'entrada en vigor de la Llei 9/1993, del patrimoni cultural català. Tots ells estan inclosos en el Catàleg del patrimoni cultural català.

Article 3. En aquest Catàleg de béns protegits hi són inclosos els béns existents ja catalogats amb anterioritat al municipi a través de la legislació sectorial (BCIN, BCIL), o a través de la legislació urbanística (béns inclosos en catàlegs anteriors i béns catalogats de nou a través del catàleg present).

El contingut del catàleg estarà format per quatre grups de béns, depenent de la legislació que ha donat peu a la seva declaració:

- BCIN.
- BCIL.
- Béns catalogats a través de la legislació sectorial: espais naturals de protecció especial i altres espais naturals inclosos en el PEIN; arbres monumentals; EPA.
- Béns catalogats pel present Catàleg de béns protegits.

L'expressió *Béns Catalogats* s'emprarà a partir d'ara com a sinònim de béns inclosos en el aquest catàleg.

Capítol 2. naturalesa dels béns catalogats

Article 4. Les diferents característiques que presenten els *béns catalogats* del municipi de _____ fan necessària una descripció prèvia del mateixos per poder atorgar a cada tipologia de bé una pauta de protecció i intervenció coherent amb la seva pròpia naturalesa. El conjunt de *béns catalogats* s'ha dividit en set grups, als quals es farà referència en determinar posteriorment el tipus d'intervenció permesa, segons la protecció assignada en cada cas.

- **Conjunt històric:** agrupament de béns immobles, continu o dispers, que constitueix una unitat coherent i delimitable amb entitat pròpia (encara que cadascun dels elements, aïlladament i individual, pugui tenir o no valors prou rellevants) i que gaudeix de valors històrics, arquitectònics, artístics, tècnics, etnològics o simbolicoidentitaris. Exemples: casc urbà o nucli antic; fortaleeses i recintes urbans emmurallats; barri; plaça; carrer; monestir; complex industrial o colònia fabril; explotació agrària complexa; torres de guaita establertes en el territori, etc.
- **Edificis i construccions:** construcció o qualsevol altra obra material produïda per l'activitat humana que configura una unitat singular i que gaudeix de valors històrics, arquitectònics, artístics, tècnics, etnològics o simbolicoidentitaris.

Exemples: edificis monumentals; masies rurals; palaus i cases urbanes; esglésies, ermites i altres edificis religiosos; fàbriques, molins, cellers i altres edificis industrials; pous de glaç i altres construccions preindustrials, construccions civils, com ponts, guals, canals, camins empedrats, túnels, torres de telègraf, mines o pedreres; castells i torres de guaita i de defensa; edificis amb valors simbòlics, com cases nats de personatges, ateneus i seus d'entitats; edificis que contenen patrimoni moble, com arxius o museus; etc.

- **Element arquitectònic:** Element constructiu rellevant, que forma part o no d'un edifici o d'un conjunt, que cal preservar en el seu lloc original o en una altra ubicació, i que gaudeix de valors històrics, arquitectònics, artístics, tècnics, etnològics o simbolicoidentitaris.

Exemples: elements rellevants d'un edifici o construcció (façana, portal, capelleta, rellotge de sol, finestral, capitell, llinda, mosaic i paviment, arcada, paret esgrafiada, escut esculpit, pintures murals, mènsula, reixa forjada, decoració escultòrica,...) i estructures arquitectòniques de menor entitat (creus de terme; oratoris i capelletes; fites de terme; estructures preindustrials com pous de glaç, congestes, tines, forns, sínies, molins, sèquies, marges...; estructures domèstiques –relacionades físicament o no amb la casa– com eres, safareigs, pous, basses, abeuradors, bugaders, cisternes; fonts urbanes i rurals; fanals; trinxeres; làpides de vasos funeraris...).

Cal incloure-hi també els elements urbans commemoratius o ornamentals instal·lats a la via pública (que per definició són també mobles, perquè es poden traslladar), com per exemple escultures al carrer, monòlits i plaques, elements etnològics i industrials instal·lats en rotondes, fonts urbanes, etc.

En el cas d'un element que forma part d'un edifici o construcció i que tan sols ell passa a ser protegit, en permetre la protecció un canvi d'ubicació, podria considerar-se un bé moble. Només es considerarà que passa a ser un bé moble si en aquest canvi se'l tracta com una peça desmuntada a conservar, destinada a finalitat museística, totalment descontextualitzada de la seva funció original. Tot i amb això, la inclusió en aquest catàleg de béns immobles és clara, ja que en el moment de la protecció, l'element considerat forma part constituent d'una unitat immoble i, tal vegada, el seu destí no serà ser traslladat sinó conservat en el seu lloc original en una possible futura rehabilitació del conjunt.

- **Jardí històric:** espai delimitat que és fruit d'un projecte arquitectònic i/o paisatgístic d'ordenació, utilitzant elements naturals, especialment vegetals, com a base fonamental del seu disseny, i que gaudeix de valors naturals, històrics, arquitectònics, artístics o simbolicoidentitaris.

Exemples: jardins de cases pairals o palaus; jardins i parcs públics urbans.

- **Jaciment arqueològic o paleontològic:** El jaciment arqueològic és l'espai o paratge –sovint difícil de delimitar– amb indicis constatats de vestigis arqueològics mitjançant restes tangibles d'estructures o evidències superficials de materials arqueològics. La llei sectorial defineix com a patrimoni arqueològic aquells béns immobles (també els mobles) de caràcter històric generats per l'home i ubicats al sòl, al subsòl o en el medi subaquàtic, que només proporcionen coneixement si s'aplica la metodologia arqueològica. El jaciment paleontològic és l'espai o paratge –sovint difícil de delimitar– amb indicis constatats d'elements fòssils de caràcter natural (zoològic o botà-

nic) anteriors i, per tant, no relacionats amb l'ésser humà, i ubicats al sòl, al subsòl o en el medi subaquàtic. El fet que la legislació de patrimoni cultural reguli conjuntament el patrimoni arqueològic i paleontològic justifica l'inclusió dels jaciments paleontològics en aquesta categoria i no en la de zona d'interès natural i paisatgístic.

Exemples: tot jaciment arqueològic de qualsevol cronologia (que no tingui suficient entitat arquitectònica per ser considerat edifici): taller paleolític d'indústria lítica a l'aire lliure; necròpoli neolítica de fosses; pintures rupestres prehistòriques en abric; hàbitat del bronze final en cova; poblat ibèric; vil·la romana; necròpoli medieval; despoblats medievals; etc. I jaciments paleontològics, com nius d'ous de dinosaure; icnites o petjades de dinosaure; jaciments amb restes de vertebrats o de fauna marina, etc.

- **Lloc històric i zona d'interès etnològic:** paratge o espai obert –amb construccions arquitectòniques o no– que, per raons històriques o culturals, configura una unitat coherent vinculada a un fet històric o a una activitat industrial o etnogràfica passada o present, i que per tant gaudeix de valors naturals, històrics, arquitectònics, etnològics, o simbolicoidentitaris.

Pot ser un indret vinculat a esdeveniments, records o manifestacions folklòriques que no hagi estat transformat per la mà de l'home, però pot també contenir intervencions o vestigis d'intervencions que siguin testimoni d'una determinada cultura del treball, de la festa, de les creences i de la vida quotidiana.

No es tracta de catalogar la toponímia ni les manifestacions festives, les tècniques artesanals, la tradició oral, la gastronomia, el costumari o la música i dansa, que són manifestacions de caire immaterial que no es poden traslladar a un catàleg urbanístic (la qual cosa no significa que no hagin de ser també objecte de protecció per part del municipi), sino d'incloure i preservar els espais físics on es produeixen.

Exemples: espais on es fan aplecs o mercats, peces de terra cultivada, carrerades, camins, zones de culte, indrets de batalles i fets històrics, plaça carbonera, espais de concentració d'obradors artesanals o d'activitats econòmiques tradicionals, llocs vinculats a una llegenda, tradició o aparició religiosa, etc. Els camins –sempre difícils de classificar– podrien encabir-se en aquesta categoria.

- **Zona d'interès natural i paisatgístic:** espai o zona oberta o element natural concret, que per la seva pròpia naturalesa original –no manipulada per la mà de l'home– gaudeix de valors científics, paisatgístics, ecològics, naturals (botànics, zoològics o geològics) o simbolicoidentitaris.

Es tracta d'espais considerats vitals en l'equilibri de l'ecosistema terrestre, per ser zones habitades per unes determinades espècies vegetals o animals en perill d'extinció, o per la bellesa pròpia de la seva configuració, i també es tracta d'elements concrets, com un estany, o espècimens singulars, com els arbres o arbredes monumentals.

Exemples: paisatges de muntanya, parcs naturals o altres espais naturals; boscos i arbres monumentals; tossals i particularitats orogràfiques; gorgs, pèlags, llacs i estanys; lleres de rius o de rieres i salts d'aigua; coves; formacions geològiques, etc.).

A més dels elements descrits, també s'hi inclouran aquells paratges on apareixen indicis de jaciments arqueològics, restes construïdes per la mà de l'home que només poden ésser estudiats amb mètode arqueològic. El tipus de protecció que afecta aquest patrimoni

arqueològic serà regulada per les disposicions del Decret 78/2002, de 5 de març, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic.

Capítol 3. Tipus de protecció

Article 5. El document present estableix sis tipus diferents de protecció, definits de major a menor protecció i enumerats de l'1 al 6. Aquests tipus són:

Tipus 1. Protecció integral

Aplicable als béns que, per les seves característiques constructives, arquitectòniques, històriques, paisatgístiques o funcionals, representen un testimoniatge de primer ordre, a conservar i transmetre íntegrament a les generacions futures, com a document històric de la col·lectivitat de gran rellevància.

Tots els elements declarats per la legislació sectorial protegits de forma integral, com els Béns culturals d'interès nacional (BCIN) i els Espais de protecció arqueològica (EPA) declarats per la Generalitat, d'acord amb la Llei 9/1993, del patrimoni cultural català, i considerats de primera categoria, tindran aquest tipus de protecció.

Tipus 2. Béns a recuperar

Aplicable als béns de valor singular des del punt de vista constructiu, arquitectònic, històric o paisatgístic o funcional que han perdut la seva coherència original a causa de successives intervencions o per un progressiu deteriorament, i que mereixen el restabliment dels seus trets definitoris.

Tipus 3.1. Manteniment de la tipologia

Aplicable als béns immobles en els quals el valor a conservar és la seva tipologia, entesa com el conjunt de característiques constructives i arquitectòniques que configuren els trets formals i funcionals de la construcció.

Tipus 3.2. Manteniment de l'essència

Aplicable als espais oberts en els quals el valor a conservar és la seva essència, entesa com el conjunt de característiques naturals, paisatgístiques o històriques que possibiliten la percepció d'usos i fets lligats a la memòria d'una zona o paratge.

Tipus 4. Manteniment de l'envolvent

Aplicable als béns immobles característics a nivell de paisatge urbà que disposen d'una façana singular vinculada a un volum extern concret.

Tipus 5. Manteniment parcial de l'envolvent

Aplicable als béns immobles el valor dels quals es concentra en una part molt determinada del seu aspecte exterior, mentre que la resta del bé es considera de poc interès històric o arquitectònic, o bé ha estat modificat o alterat radicalment.

Tipus 6. Àrea a documentar

Aquest tipus de protecció s'aplicarà a la totalitat dels edificis i construccions ubicades en les àrees que, per les seves característiques històriques, es consideri que poden contenir restes d'antigues estructures constituents i definidores de la història urbana del nucli urbà. La majoria de nuclis urbans a Catalunya tenen legalment protegits els edificis o béns immobles que, pels seus evidents valors històrics, constructius, formals o funcionals, queden inclosos en el Catàleg de béns protegits.

Ara bé, la manca d'estudis aprofundits de la seva morfologia urbana i el consegüent desconeixement real de les possibles especificitats històriques atresorades a l'interior de les actuals estructures edificies, fa necessari que aquest Catàleg, dins els seus límits legals, plantegi una actuació per evitar-ne la possible imminent destrucció, i en possibiliti la subsegüent adjudicació a un nivell o tipus de protecció.

Capítol 4. Intervenció possible segons el tipus de protecció

Article 6. Segons els diferents tipus de protecció definits en el capítol anterior, es permetran les diferents possibilitats d'intervenció que tot seguit es detallen.

Tipus 1

Les intervencions han de garantir el manteniment del paratge o immoble protegit, conservar la seva estructura i fesomia originals i possibilitar el seu correcte funcionament, sense que les actuacions de restauració i condicionament suposin aportacions de reinvençió o de nou disseny. La utilització de tècniques i materials contemporanis no suposarà de cap manera la modificació de l'aspecte general del bé, i aquests hauran de possibilitar un correcte ús i salvaguarda del mateix, sense malmetre'n la genuïnitat ni representar aportacions formals gratuïtes. El disseny formal i els materials utilitzats en les actuacions necessàries hauran d'ésser elaborats, triats i utilitzats sense que produeixin un impacte visual i cultural sobre el lloc. Si és possible, tota intervenció haurà de ser reversible. No es tracta de realitzar obres que singularitzin aquests espais, sinó d'instal·lar-hi, en cas que sigui necessari, els elements imprescindibles per garantir-ne la correcta i segura utilització, així com la senyalització i l'accessibilitat.

Tipus 2

La intervenció en aquests béns comporta realitzar prèviament un estudi acurat del bé o del seu projecte originari, en cas que existeixi, a través de documentació gràfica, escrita i oral, per poder establir una correcta directriu d'intervenció, orientada a retornar-li els valors constructius, arquitectònics, històrics, paisatgístics o funcionals originals malmesos.

Cal considerar que, en aquest tipus de protecció, és igual d'important el projecte original com els possibles posteriors projectes de reconversió o condicionament que el bé hagi sofert, ja que les transformacions esdevingudes al llarg dels segles li poden suposar un valor afegit que caldrà conèixer per poder discriminar o integrar en el projecte de rehabilitació proposat.

Aquest coneixement ha de possibilitar la lectura dels seus valors patrimonials i l'establiment de les actuacions necessàries per a la seva consolidació i el seu correcte funcionament. En aquest cas es poden arribar a proposar intervencions de caràcter integral que poden, fins i tot, representar l'enderrocament o enretirada de determinades parts o elements, segons el que es desprengui de l'estudi previ.

Tipus 3.1

Pel que fa al seu aspecte exterior, només es permetran intervencions de manteniment i consolidació, o canvis per retornar al conjunt l'estat genuí de la seva envoltant, sense modificar en cap cas la volumetria de la construcció. Interiorment, s'hauran de mantenir els elements que configuren l'estructura constructiva i arquitectònica de la seva tipologia. Cal ser conscients que el valor patrimonial de la tipologia d'un immoble no resideix tan sols en els trets externs que el determinen, sinó que és inherent al sistema estructural, espacial o d'acabats que el configura i que dóna sentit a la seva lògica global.

Tipus 3.2

Es recuperarà l'espai original amb els seus trets naturals, ecològics o paisatgístics, de manera que, malgrat que hagin desaparegut en part o en la seva totalitat, se'n pugui reinterpretar l'essència o reconèixer el valor històric o etnològic amb nous materials i elements.

Tipus 4

La protecció a nivell de paisatge urbà determinarà el manteniment de la façana en la seva composició i materials originals, permetent-s'hi intervencions de manteniment i consolidació o canvis per retornar a la façana el seu estat genuí, sense que les actuacions de restauració suposin aportacions de reinvençió o nou disseny. La utilització de tècniques i materials contemporanis no suposarà de cap manera la modificació de l'aspecte general de l'exterior del bé, i aquests hauran d'ésser utilitzats com a veritables eines, per possibilitar un correcte ús i salvaguarda de l'immoble.

En aquest tipus de protecció, la conservació de la façana va lligada a la conservació estricta del volum i dels acabats de la coberta originària, aconseguint així el manteniment de la coherència de l'edifici en el paisatge urbà que l'envolta. Es permet, si es considera oportú, el buidatge total del interior de l'edifici.

Tipus 5

S'hi permetran les modificacions que no malmetin ni els valors ni la funcionalitat de la part protegida, i també aquelles que li retornin valors que hagin estat malmesos. Intervencions que garanteixin el manteniment de la part de les façanes o cobertes que estiguin protegides, fent possible el correcte funcionament del conjunt, sense que les actuacions de restauració suposin aportacions de reinvençió o nou disseny. La utilització de tècniques i materials contemporanis no suposarà de cap manera la modificació de l'aspecte general de la part protegida.

En aquest tipus de protecció, es permetrà variar el volum construït del bé, per poder assolir, si s'escau, una millor edificabilitat dins els límits establerts per la llei.

Si la intervenció que es proposa en aquest tipus de protecció (ampliació, remunta o substitució) no adapta correctament la nova arquitectura a la part que s'ha de conservar, la proposta de protecció no tindrà cap sentit. Segons com es plantegi el projecte de la intervenció, aquest pot arribar a potenciar formalment i volumètricament el valor assignat a la part protegida o la pot, sens dubte, arribar a desmerèixer, quedant totalment inoperatiu l'esforç de la protecció.

Tipus 6. Elaboració d'un estudi previ

Finalitat de l'estudi previ: L'esforç que implica documentar un edifici, per senzill i modest que aquest sembli, possibilita, d'una banda, l'aportació de dades reals sobre les estructures i elements arquitectònics que s'hi troben, i d'altra banda, aporta informació sobre l'àrea documentada. Aquesta informació pot arribar a descobrir i reconèixer un bé patrimonial fins aleshores ignorat, proposant-se, en aquest cas, endegar el seu procés de protecció. A més, es converteix en una eina de treball a l'hora de plantejar la rehabilitació de l'espai estudiat i confereix al propietari un coneixement, tal vegada inesperat o fins aleshores poc valorat, sobre la seva propietat, que farà que, si més no, prengui consciència dels seus valors.

Documentació de l'estudi previ: La documentació a presentar estarà formada per: l'aixecament planimètric de totes les plantes, l'aixecament de tots els alçats, un reportatge fotogràfic de l'interior i l'exterior, documentació històrica escrita i gràfica de l'immoble si existeix, planimetria històrica de l'àrea on és bastida la construcció superposada amb la planimetria actual del parcel·lari amb anàlisi del traçat urbà, el corresponent informe arqueològic, i altres aportacions que el propi ajuntament, propietari o redactor de la recerca cregui oportú d'adjuntar.

Responsables de l'estudi i abonament del treball: El redactor responsable del treball serà un professional amb la capacitat suficient per desenvolupar o dirigir la tasca encomana-

da (ens referim a historiadors, historiadors de l'art, arqueòlegs o arquitectes, o molt millor a equips interdisciplinaris). En tot cas, en el procés d'aquest treball és indispensable poder disposar de l'aixecament de l'estat actual del conjunt d'estructures estudiades i poder-les analitzar en relació amb els altres documents aportats. El cost d'aquest treball ha d'anar a càrrec del promotor.

Efectivitat de l'estudi previ: Aquests estudis poden ser encarregats per diversos propietaris al mateix temps, comprnent una àrea més gran i fent més efectiu l'estudi. Fins i tot, l'ajuntament pot promoure l'estudi de tota l'àrea delimitada. Realitzar l'estudi d'una manera unitària seria el procediment més efectiu i correcte de fer-ho, ja que la lògica formal, funcional i estructural de les diferents propietats prové molts cops de realitats d'escala superior que no es descobreixen amb l'estudi aïllat de les finques, sinó que provenen de la lògica urbana del seu context.

Valoració de l'estudi previ

La concessió de permisos d'obres, sigui de rehabilitació o d'enderrocament, estarà supe-
ditada als resultats de la documentació, que s'haurà de presentar a l'ajuntament acom-
panyada del corresponent projecte de rehabilitació, o si s'escau, d'un informe tècnic que
justifiqui la manca de necessitat o de possibilitats de recuperació del bé. L'ajuntament deci-
dirà la idoneïtat del projecte proposat, ja sigui la seva destrucció i posterior substitució per
una arquitectura de nova planta o la seva rehabilitació, sempre en funció de les determi-
nacions urbanístiques del planejament i del catàleg.

Tal com descriu la Llei 9/1993, del patrimoni cultural català, en el Decret aprovat l'any 2002,
s'estableix que si es localitza qualsevol bé al qual es consideri mereixedor dels valors que
estableix la llei per poder gaudir de la protecció exigida per la mateixa, es notificarà al Depar-
tament de Cultura de la Generalitat de Catalunya i l'ajuntament prendrà les mesures oport-
unes per assegurar-ne la integritat i salvaguarda mentre l'esmentat òrgan competent no
n'hagi constatat el valor.

Com a conseqüència de l'estudi previ, el bé estudiat podrà ser adscrit a un altre nivell de
protecció o podrà ser exclòs del catàleg.

Capítol 5. Llicències d'obres

Article 7. Les sol·licituds de llicències d'obres en béns inclosos en aquest catàleg se sot-
meten a les prescripcions generals i a les específiques que siguin d'aplicació, establertes
per les normes generals, les normes urbanístiques, el planejament urbanístic i les ordenances
municipals. L'atorgament de llicències en béns incoats o declarats com a BCIN es regirà
per allò establert en els articles 31 al 38 de la Llei 9/1993, del patrimoni cultural català.

Article 8. Sens perjudici del que s'estableix en l'article anterior, les llicències d'obres seran
atorgades per l'alcalde, sempre i quan la legislació sectorial no disposi un altre òrgan, i serà
necessària la presentació d'un informe previ de l'arquitecte municipal i d'un tècnic en patri-
moni cultural, sigui un tècnic de cultura de l'ajuntament o un expert extern. Ambdós infor-
mes hauran de ser avalats pels responsables de l'àrea corresponent.

Article 9. Qualsevol acte subjecte a llicència, tant si es tracta d'edificació com de moviment de terres o altres, i que estigui dins d'un cercle de radi 50 m al voltant d'un jaciment arqueològic, haurà de ser degudament informat per part dels Serveis Tècnics de l'Ajuntament i se'n donarà compte als Serveis Territorials de Cultura de la Generalitat de Catalunya, per tal d'obtenir un informe preceptiu favorable.

Capítol 6. Mesures de foment

Article 10. Els propietaris dels béns declarats o incoats com a BCIN gaudiran dels beneficis fiscals establerts en l'article 59 de la Llei 9/1993, del patrimoni cultural català, i estaran exempts de l'Impost sobre béns immobles en els termes fixats en el text refós de la Llei d'hisendes locals aprovat pel Reial Decret Legislatiu 2/2004, de 5 de març. Les obres que tinguin com a finalitat la conservació, millora o rehabilitació de béns declarats BCIN estaran també exemptes de l'Impost sobre construccions, instal·lacions i obres. No obstant això, els BCIN podran ser també objecte de les mesures de foment que estableix l'article 11 d'aquest catàleg.

Article 11. Els béns afectats per aquestes mesures de protecció, sempre que la seva catalogació pugui suposar per als propietaris o usufructuaris una disminució de les rendes o un increment de les despeses de manteniment i conservació, gaudiran d'unes mesures de foment que vindran regulades en les respectives ordenances fiscals municipals, i que en principi seran les següents (*trieu les opcions adequades per al vostre municipi*):

Exempció de l'impost de la taxa de l'ajuntament _____

Reducció de impost de la taxa de l'ajuntament. Coeficient reductor ____%

Exempció de l'impost de llicència d'obra _____

Reducció de l'impost de llicència d'obra. Coeficient reductor ____%

Exempció de l'impost de l'IBI _____

Reducció de l'impost de l'IBI. Coeficient reductor ____%

Ajuts directes a la rehabilitació, quan hi hagi partida

Altres _____

Capítol 7. Obligacions dels propietaris

Article 12. Els propietaris de béns catalogats com a BCIN o BCIL tindran els deures i obligacions establerts en les normes reguladores del patrimoni cultural català, i hauran d'exercir el seu deure de conservació, segons el que es descriu en l'article 67 de la Llei 9/1993.

Article 13. Els propietaris de béns catalogats a través d'aquest Catàleg tenen l'obligació de conservar-los per tal que mantinguin íntegres els valors per als quals els és assignada la seva protecció.

Article 14. Davant d'un incompliment del deure de conservació dels béns catalogats, l'Ajuntament podrà obligar els propietaris a realitzar les obres d'actuació necessàries per

preservar-los, conservar-los i mantenir-los. Seran també d'aplicació les mesures d'execució establertes en els articles 67 a 70 de la Llei 9/1993, que s'ocupen de l'execució del deure de conservació, reparació dels danys causats, multes coarctives i inspecció.

Capítol 8. Sancions

Article 15. L'incompliment de les obligacions establertes per als béns catalogats a través de la via urbanística amb l'aprovació del Catàleg podrà ser sancionat segons el grau d'importància de la infracció. El règim d'infraccions i sancions relatiu a les conductes contràries a la conservació i protecció dels béns inclosos en el present catàleg serà l'establert en la legislació urbanística i en la de patrimoni cultural. En tot allò que aquesta legislació no reguli, seran d'aplicació els articles següents.

Article 16. Es defineixen dos tipus d'infracció: les greus i les lleus.

Es consideraran *infraccions greus* les següents:

- Destrucció total o parcial dels elements catalogats.
- Execució d'obres sense llicència municipal en els elements catalogats.
- Execució d'obres basades en projectes que ocultin les característiques protegides dels elements catalogats.
- Executar unes obres sense correspondre al projecte presentat.
- Ampliació de les instal·lacions afectant l'estat original de l'element.

Es consideraran *infraccions lleus* les següents:

- Modificació de l'ús dels edificis catalogats sense autorització prèvia.
- Deixadesa en la conservació i manteniment de l'edifici.

Article 17. Segons el tipus d'infracció, les responsabilitats recauran en:

- El propietari, el constructor i els tècnics facultatius, si es tracta d'obres, ja siguin d'enderrocament o de reforma.
- El propietari, si es tracta de deficiències en la conservació i manteniment que malmetin l'estat del bé catalogat.
- L'executor de la infracció i el propietari, quan es tracti d'una activitat danyosa consentida.

Article 18. Les infraccions seran notificades al o als interessats i seran sancionades per l'alcalde amb multes. L'import d'aquestes vindrà reglamentat per la legislació vigent, i la seva quantia serà fixada segons la gravetat de la infracció i el grau de responsabilitat de l'autor, per analogia amb infraccions similars determinades per la legislació patrimonial i urbanística.

Capítol 9. Interpretació

Article 19. Les determinacions d'aquest Catàleg de béns protegits i de les normes que incorpora s'interpretaran en base als criteris establerts en el Capítol II del Títol preliminar del vigent

Codi Civil. En qualsevol cas, aquestes normes s'interpretaran d'acord amb el contingut i objectius expressats en la documentació del _____¹ i amb allò que determina la normativa urbanística.

Article 20. Prevaldrà sempre la interpretació que ofereixi una solució més favorable per a la millor conservació de l'edificació o element a protegir.

Article 21. En cas de discrepància entre la documentació gràfica de les fitxes urbanístiques i l'escripta, preval l'escripta.

Article 22. En cas de discrepància entre les referències d'ordre entre diferents tipus de fitxes i llistats, preval la identificació per l'adreça en cada cas.

_____ (municipi), _____ de _____ de 2____ (data)

Seguidament, cal incloure-hi una relació dels béns protegits, tant dels que gaudeixen ja d'alguna categoria de protecció com dels nous béns protegits a través del Catàleg, tot indicant el grup al qual pertanyen (art. 3). Aquesta llista anirà acompanyada d'una fitxa de detall de cadascun dels béns protegits, tot especificant la categoria, grup o naturalesa del bé i tipus de protecció que els ha estat assignat.

Un cop se sàpiga quins són els béns que cal incloure en el Catàleg, quina és la seva naturalesa i el tipus de protecció que se'ls vol assignar, cal estructurar-los per disposar cada bé al lloc que li correspon.

Els béns que siguin catalogats de nou per la via urbanística a través de l'aprovació del propi catàleg, es disposaran un cop definida la seva naturalesa en el tipus de protecció que s'estimi oportú, tot considerant que el tipus de protecció que se'ls assigni determinarà les possibles intervencions a les quals el bé podrà ésser sotmès.

Els béns que estiguin protegits per la legislació sectorial i gaudeixin, en conseqüència, del seu rang de protecció i de les prescripcions d'intervenció que indiqui la seva declaració, seran inclosos en el catàleg tot seguint els mateixos procediments. El tipus de protecció en aquest cas quedarà sotmès a allò que estableixi la declaració específica del bé, i el tipus de protecció que se li assigni haurà de determinar limitacions iguals o superiors.

S'hi inclouran plànols de situació. Quan la protecció abasti una o més finques en la seva totalitat, s'entendrà que el plànol general de situació és suficient per protegir la totalitat del solar. En cas que només es desitgi protegir una part d'una o més propietats, caldrà elaborar i adjuntar un plànol de detall que delimiti l'entorn protegit.

1. Posar-hi el planejament urbanístic que s'estigui utilitzant al municipi.

Annex 2. Proposta de camps per a la fitxa base

Tot seguit es proposen una sèrie de camps bàsics per formar part de la fitxa de cada element del catàleg.

Tipus de protecció:

Grup o nivell de protecció legal:

Naturalesa del bé:

Nom de l'element

Ubicació

Adreça

Nom del propietari i adreça

Coordenades UTM

Plànol d'ubicació

Classificació urbanística / Qualificació urbanística (ús del sòl)

Referència cadastral

Nivells de protecció legal

Descripció de l'element

Estat de conservació

Referències històriques

Cronologia / Estil

Fotografies (general, façanes, elements de detall d'interès)

Planimetria

Plànol de detall determinant l'entorn protegit

Bibliografia

Data d'elaboració de la fitxa

Autor de la fitxa

Annex 3. Textos legislatius

En aquest annex oferim alguns fragments literals de textos legals que fan referència al patrimoni cultural, i que corresponen a les principals normes jurídiques esmentades principalment en el capítol 1 d'aquesta guia, el **Marc competencial general**.

Pensem que té sentit reproduir els articles d'aquestes normes, que són generals, quan tenen relació amb cultura. Ens referim a la Constitució espanyola, a l'Estatut de Catalunya, i a la legislació (catalana) de règim local. També citem un parell d'articles de la Llei del patrimoni històric espanyola. Són cites curtes i concretes. En canvi, no tindria sentit reproduir la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català –tot i que sí que oferim l'article que fa referència als BCIL–, o el text refós de la Llei d'urbanisme de Catalunya, regulat pel Decret legislatiu 1/2005, perquè són textos legals que tenen àmpliament a veure amb el que tracta aquesta guia.

1. La Constitució espanyola (1978)

Article 44.1. Els poders públics promouran i tutelaran l'accés a la cultura, a la qual tots tenen dret.

Article 46. Els poders públics garantiran la conservació i promouran l'enriquiment del patrimoni històric, cultural i artístic dels pobles d'Espanya i dels béns que l'integren, sigui quin sigui el règim jurídic i la titularitat. La llei penal sancionarà els atemptats contra aquest patrimoni.

Article 148.1. Les Comunitats Autònomes podran assumir competències en les següents matèries: (...) 14. L'artesanía; 15. Museus, biblioteques i conservatoris de música d'interès per a la Comunitat Autònoma. 16. Patrimoni monumental d'interès per a la Comunitat Autònoma. 17. El foment de la cultura, de la recerca (...).

Article 149.1. L'Estat té competència exclusiva sobre les següents matèries: (...). 28. Defensa del patrimoni cultural, artístic i monumental espanyol contra l'exportació i l'espoliació; museus, biblioteques i arxius de titularitat estatal, sens perjudici que les Comunitats Autònomes n'exerceixin la gestió.

Article 149.2. Sens perjudici de les competències que podran assumir les Comunitats Autònomes, l'Estat considerarà el servei de la cultura com un deure i una atribució essencial i facilitarà la comunicació cultural entre les Comunitats Autònomes, d'acord amb elles.

2. L'Estatut de Catalunya (2006)

Article 22.1. Totes les persones tenen dret a accedir en condicions d'igualtat a la cultura i al desenvolupament de llurs capacitats creatives individuals i col·lectives.

Article 22.2. Totes les persones tenen el deure de respectar i preservar el patrimoni cultural.

Article 44.4. Els poders públics han de fomentar la investigació i la recerca científica de qualitat, la creativitat artística i la conservació i la difusió del patrimoni cultural de Catalunya.

Article 44.5. Els poders públics han d'emprendre les accions necessàries per a facilitar a totes les persones l'accés a la cultura, als béns i als serveis culturals i al patrimoni cultural, arqueològic, històric, industrial i artístic de Catalunya.

Article 127. Cultura.

Article 127.1. Correspon a la Generalitat la competència exclusiva en matèria de cultura. Aquesta competència exclusiva comprèn en tot cas:

- Les activitats artístiques i culturals (...).
- El patrimoni cultural, incloent-hi en tot cas:

Primer. La regulació i l'execució de mesures destinades a garantir l'enriquiment i la difusió del patrimoni cultural de Catalunya i a facilitar-hi l'accés.

Segon. La inspecció, l'inventari i la restauració del patrimoni arquitectònic, arqueològic, científic, tècnic, històric, artístic, etnològic i cultural en general.

Tercer. L'establiment del règim jurídic de les actuacions sobre béns mobles i immobles integrants del patrimoni cultural de Catalunya i la determinació del règim jurídic dels béns immobles, i també la declaració i la gestió d'aquests béns, excepte els que siguin de titularitat de l'Estat.

Quart. La protecció del patrimoni cultural de Catalunya, que inclou la conservació, la reparació, el règim de vigilància i el control dels béns, sens perjudici de la competència estatal per a la defensa dels béns integrants d'aquest patrimoni contra l'exportació i l'espoliació.

- Els arxius, les biblioteques, els museus i els altres centres de dipòsit cultural que no són de titularitat estatal, incloent-hi en tot cas (...).
- El foment de la cultura, amb relació al qual inclou:

Primer. (...)

Segon. La promoció i la difusió del patrimoni cultural, artístic i monumental i dels centres de dipòsit cultural de Catalunya.

Tercer. (...)

3. La legislació sectorial. La Llei del patrimoni històric espanyol (1985)

Article 6. Als efectes de la present Llei s'entendrà com a organismes competents per a la seva execució:

- Els que a cada Comunitat Autònoma tinguin al seu càrrec la protecció del Patrimoni Històric.
- Els de l'Administració de l'Estat, quan així s'indiqui de manera expressa o resulti necessària la seva intervenció per a la defensa enfront de l'exportació il·lícita i l'espoliació dels béns que integren el Patrimoni Històric Espanyol. Aquests organismes seran també els competents respecte dels béns integrants del Patrimoni Històric Espanyol adscrits a serveis públics gestionats per l'Administració de l'Estat o que formin part del patrimoni nacional.

Article 7. Els Ajuntaments cooperaran amb els organismes competents per a l'execució d'aquesta Llei en la conservació i custòdia del Patrimoni Històric Espanyol comprès en el seu terme municipal, adoptant las mesures oportunes per a evitar el seu deteriorament, pèrdua o destrucció. Notificaran a l'Administració competent qualsevol amenaça, dany o pertorbació de la seva funció social que els esmentats béns pateixin, així com les dificultats i necessitats que tinguin per a la cura d'aquests béns. Exerciran també les altres funcions que tinguin expressament atribuïdes en virtut d'aquesta Llei.

4. Legislació de règim local. Decret legislatiu 2/2003, de 28 d'abril, pel qual s'aprova el text refós de la Llei municipal i de règim local de Catalunya

Article 66. Competències municipals i locals

Article 66.1. El municipi, per a la gestió dels seus interessos i en l'àmbit de les seves competències, pot promoure tota mena d'activitats i prestar tots els serveis públics que contribueixin a satisfer les necessitats i les aspiracions de la comunitat de veïns.

Article 66.3. El municipi té competències pròpies en les matèries següents: (...)

- El patrimoni historicoartístic.
- Les activitats i les instal·lacions culturals i esportives, l'ocupació del lleure, el turisme.

Article 67. Serveis mínims. Els municipis, independentment o associats, han de prestar, com a mínim, els serveis següents: (...)

- En els municipis amb una població superior als cinc mil habitants, a més: parc públic, biblioteca pública, mercat i tractament de residus.
- En els municipis amb una població superior als trenta mil habitants, a més: el servei de lectura pública de manera descentralitzada, d'acord amb el mapa de lectura pública.

Article 68. Dispensa de prestació de serveis (...)

Article 69. Supòsits de no-necessitat d'instruir expedient (...)

Article 70. Delegació de competències de la Generalitat

Article 70.1. El municipi pot exercir competències delegades per l'Administració de la Generalitat en els termes establerts per les lleis.

Article 71. Activitats complementàries

Article 71.1. Per a la gestió dels seus interessos, el municipi també pot exercir activitats complementàries de les pròpies d'altres administracions públiques i, en particular, les relatives a: (...)

- La cultura, la joventut i l'esport.
- Els arxius, les biblioteques, els museus, els conservatoris de música i els centres de belles arts.

5. Decret legislatiu 4/2003, de 4 de novembre, pel qual s'aprova el text refós de la Llei de l'organització comarcal de Catalunya

Article 25.1. Correspon a la comarca l'exercici de les competències següents:

- Les que li atribueix aquesta Llei en matèria de cooperació, assessorament i coordinació dels ajuntaments, d'acord amb el que estableix l'article 28.
- Les que li atribueixin les lleis del Parlament. L'atribució de competències per lleis sectorials s'ha de fer tenint en compte la tipologia de les comarques, sens perjudici de l'atribució directa de competències als ajuntaments dels municipis que compleixin els requisits mínims de població, capacitat econòmica o capacitat de gestió, d'acord amb els criteris objectius que estableixin les mateixes lleis sectorials.
- Les que li deleguin o li encarreguin de gestionar l'Administració de la Generalitat, la diputació corresponent, els municipis, les mancomunitats i les comunitats de municipis, i les organitzacions associatives d'ens locals regulades pels títols X i XI del Decret legislatiu 2/2003, de 28 d'abril, pel qual s'aprova el text refós de la Llei municipal i de règim local de Catalunya. Les delegacions o els encàrrecs de gestió han d'anar acompanyats de la transferència dels recursos necessaris per a exercir-los.
- ...

6. Llei 9/1993 de 30 de setembre, del patrimoni cultural català

Article 17. Catalogació de béns immobles

1. La catalogació de béns immobles s'efectua mitjançant l'ur declaració com a béns culturals d'interès local.

2. La competència per a la declaració de béns culturals d'interès local correspon al ple de l'ajuntament, en els municipis de més de cinc mil habitants, i al ple del consell comarcal, en els municipis de fins a cinc mil habitants. La declaració s'ha de dur a terme amb la tramitació prèvia de l'expedient administratiu corresponent, en el qual ha de constar l'informe favorable d'un tècnic en patrimoni cultural.

3. L'acord de declaració d'un bé cultural d'interès local ha d'ésser comunicat al Departament de Cultura, perquè en faci la inscripció en el Catàleg del Patrimoni Cultural Català.

4. La declaració d'un bé cultural d'interès local únicament es pot deixar sense efecte si se segueix el mateix procediment prescrit per a la declaració i amb l'informe favorable previ del Departament de Cultura.

5. Tota catalogació de béns immobles ha de contenir els jaciments arqueològics del terme municipal que han estat declarats espais de protecció arqueològica.

Disposició addicional primera. 1. Els béns radicats a Catalunya que hagin estat declarats d'interès cultural o hagin estat inclosos en l'Inventari General de Béns Mobles, d'acord amb la Llei de l'Estat 16/1985, de 25 de juny, del patrimoni històric espanyol, passen a tenir respectivament la consideració de béns culturals d'interès nacional i de béns catalogats. Els béns immobles que en el moment de l'entrada en vigor d'aquesta Llei estiguin inclosos en catàlegs de patrimoni cultural incorporats en plans urbanístics passen a tenir, llevat que siguin béns culturals d'interès nacional, la consideració de béns culturals d'interès local i queden inclosos en el Catàleg del Patrimoni Cultural Català.

Annex 4. Els béns culturals d'interès nacional (BCIN)

Com hem exposat en el capítol 2 d'aquesta guia, la primera i més important categoria de protecció del patrimoni cultural de Catalunya, d'acord amb la **Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català**, és la que correspon als **Béns Culturals d'Interès Nacional (BCIN)**. Aquesta classificació està reservada als «béns més rellevants del patrimoni cultural català, tant mobles com immobles», segons l'article 7 de la llei, i la seva declaració correspon únicament al Govern de la Generalitat.

Els BCIN, un cop declarats, són inscrits pel Govern de la Generalitat en el **Registre de BCIN**. Com que s'equiparen a la figura estatal del Béns d'Interès Cultural (BIC), creada per la Llei 16/1985, de 25 de juny, del Patrimoni Històric Espanyol, la Generalitat comunica a l'Estat la inscripció del bé per a la seva anotació en el Registre General de BIC de l'Estat.

Tot i que els ajuntaments no tenen cap paper en el procediment, excepte el de ser informats, detallarem en aquest annex, a títol informatiu, les tipologies de BCIN i el procediment de declaració per part de la Generalitat.

Classificació dels BCIN

Els BCIN immobles es classifiquen en set figures, segons l'article 7 de la llei:

- a) **Monument històric:** construcció o altra obra material produïda per l'activitat humana que configura una unitat singular.
- b) **Conjunt històric:** agrupament de béns immobles, continu o dispers, que constitueix una unitat coherent i delimitable amb entitat pròpia, encara que cadascun individualment no tingui valors rellevants.
- c) **Jardí històric:** espai delimitat que és fruit de l'ordenació per l'home d'elements naturals i que pot incloure estructures de fàbrica.
- d) **Lloc històric:** paratge natural on es produeix un agrupament de béns immobles que fan part d'una unitat coherent per raons històriques i culturals a la qual es vinculen esdeveniments o records del passat, o que contenen obres de l'home amb valors històrics o tècnics.
- e) **Zona d'interès etnològic:** conjunt de vestigis, que poden incloure intervencions en el paisatge natural, edificis i instal·lacions, que contenen en llur si elements constitutius del patrimoni etnològic de Catalunya.

f) Zona arqueològica: lloc on hi ha restes de la intervenció humana que solament és susceptible d'ésser estudiat en profunditat amb la metodologia arqueològica, tant si es troba en la superfície com si es troba en el subsòl o sota les aigües. En cas que els béns culturals immobles definits per les lletres a), b), c), d) i e) tinguin en el subsòl restes que solament siguin susceptibles d'ésser estudiades arqueològicament, tindran també la condició de zona arqueològica.

g) Zona paleontològica: lloc on hi ha vestigis fossilitzats que constitueixen una unitat coherent i amb entitat pròpia, encara que cadascun individualment no tingui valors rellevants.

De les set figures citades, cinc corresponen exactament a les ja creades per la **Llei 16/1985, de 25 de juny, del Patrimoni Històric Espanyol**. Les noves figures que la llei catalana crea són la e) i la g).

Els BCIN mobles poden ésser declarats d'interès nacional singularment o com a col·lecció.

Béns que gaudeixen de la categoria de BCIN

Són BCIN tots aquells béns declarats per la Generalitat segons el procediment que estableix la llei, a partir de 1993, i que més tard explicarem.

Però, segons la disposició addicional primera de la llei, s'equiparen a BCIN els béns radicats a Catalunya que hagin estat declarats bé d'interès cultural (BIC) amb anterioritat a la Llei 9/1993, del patrimoni cultural català, i d'acord amb la Llei 16/1985, de 25 de juny, del Patrimoni Històric Espanyol.

La llei catalana, en aquesta mateixa disposició, també declara «automàticament» BCIN tres grups de béns:

- Els castells (més tard ho analitzarem).
- Les coves, els abrics i els indrets que contenen art rupestre.
- La documentació de l'Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA).

La llei espanyola, a més dels béns declarats segons el procediment que estableix la llei d'ençà de 1985, declara «automàticament» BIC (figura creada per la llei espanyola de 1985) les coves, els abrics i els indrets amb manifestacions de pintura rupestre (article 40.2), així com altres béns declarats amb anterioritat i que ara són equiparats a BIC.

Si tots els BIC estatals passen a ser BCIN, també han de ser considerats BCIN aquells béns declarats amb anterioritat a la llei espanyola de 1985 i que l'esmentada llei (segons les disposicions addicionals 1 i 2 i la disposició transitòria 8) equipara a BIC.

Es tracta dels següents:

- **Els béns que van ser declarats** i protegits a partir de decrets i disposicions normatives de la legislació de patrimoni artístic anterior a 1985 (fonamentalment arran de la Llei de 13 de maig de 1933, de Defensa, Conservació i Acreixement del Patrimoni Historicoartístic Nacional) i que estiguin inclosos en l'Inventari del Patrimoni Artístic i Arqueològic d'Espanya. La majoria tenen la categoria de Monument historicoartístic (MHA).

- Els béns afectats pel Decret de 22 d'abril de 1949 (Ministeri d'Educació Nacional) sobre la protecció dels **castells espanyols**, que estableix que «tots els castells d'Espanya», sigui quin sigui el seu estat, queden sota protecció de l'Estat. Com que la llei espanyola de 1985 estableix que són considerats BIC i queden sotmesos al règim de protecció d'aquesta llei tots els béns afectats pel decret esmentat (cosa que la llei catalana de 1993 també recull, com hem vist), resulta que tots els castells espanyols són BIC, i els catalans, BCIN. Se solen considerar efectivament BIC-BCIN aquells castells que apareixen en uns repertoris oficials (que en teoria són provisionals) que mantenen les administracions, i que estan donats d'alta amb el número corresponent al Registre de BCIN (i al Registre de BIC). La llei catalana de 1993 estableix que «en el termini de tres anys, el conseller de Cultura ha de presentar a l'aprovació del Govern de la Generalitat una relació d'aquests castells» (Disposició addicional primera. 2), però aquesta actuació no s'ha materialitzat. El decret responsabilitza als ajuntaments de la protecció dels castells.
- Els béns afectats pel Decret 571/1963, de 14 de març (Ministeri d'Educació Nacional), sobre la protecció d'**escuts, emblemes, pedres heràldiques, rotlles de justícia, creus de terme** i similars. Aquest decret, tot i que no és citat en la llei catalana de 1993, però sí en l'espanyola de 1985, afecta Catalunya, per la qual cosa hem de considerar BCIN els escuts heràldics de pedra i les creus de terme, encara que s'hagin convertit en objectes mobles.
- Els béns afectats pel Decret 499/1973, de 14 de març (Ministeri d'Educació i Ciència), sobre la protecció d'«hórreos» i «cabazos» antics d'Astúries i Galícia (no afecta Catalunya).
- Els «paratges pintorescos», reconeguts en la Llei 15/1975, d'espais naturals protegits, mentre no siguin reclassificats (segons la llei espanyola de 1985). El que estableix la llei catalana de 1993 (Disposició addicional 5a) és que aquesta reclassificació s'ha de fer en tres anys. Si no, s'haurà d'entendre la declaració original com a caducada.
- Els museus afectats pel Decret 474/1962, d'1 de març (Ministeri d'Educació Nacional), que declara monuments historicoartístics **determinats museus** (i que a Catalunya són uns 33). Aquest decret no està recollit ni per la llei espanyola de 1985 ni per la llei catalana de 1993, però com que els MHA anteriors a 1985 són BIC i aquest decret no ha estat derogat, cal considerar-los BCIN.

Tots aquests béns han d'estar inscrits en el **Registre de BCIN de la Generalitat de Catalunya**.

A Catalunya hi ha, aproximadament, **més de 2.237 BCIN immobles**, dels quals 1.914 són monuments històrics (i 215 més incoats). D'aquests 1.914, 1.550 són castells declarats pel decret de castells de 1949.

Origen de la proposta i de la tramitació de la declaració

La declaració de BCIN requereix la incoació prèvia d'un expedient, iniciat per l'Administració de la Generalitat, o bé d'ofici (a iniciativa pròpia), o bé a instància «d'una altra administració pública o de qualsevol persona física o jurídica» (article 8.1 de la llei).

Això significa que qualsevol persona pot impulsar la protecció d'un bé com a BCIN per atorgar-li la màxima protecció que reconeix la llei. Per tant, la petició a l'administració competent, que és el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, la pot realitzar qualsevol persona a nivell particular, o una associació, o una fundació, i també una administració (un ajuntament, un consell comarcal, etc.), sense descartar, òbviament, el mateix propietari del bé.

La persona física o jurídica interessada adreçarà a la Direcció General del Patrimoni Cultural (DGPC) una instància de part, on hauria de fer constar la ubicació del bé proposat com a BCIN i la seva descripció, així com l'esment dels valors que se li atribueixen, i la documentació complementària que calgui (fotogràfica, principalment).

Procediment de la declaració de BCIN

En cas d'una sol·licitud externa, els tècnics de la DGPC l'estudiaran, tot realitzant la recerca oportuna, consultant els inventaris pertinents i demanant informes interns (si la iniciativa veix d'ofici de la mateixa DGPC, també es poden fer els estudis i informes previs).

La DGPC emet un informe previ. Si aquest és desfavorable, i la DGPC decideix desestimar la petició, cal comunicar-ho als sol·licitants de forma motivada (la legislació de procediment administratiu marca el termini de tres mesos per fer-ho. Decret legislatiu 2/2003, de 28 d'abril, pel qual s'aprova el text refós de la Llei municipal i de règim local de Catalunya, art. 92), per la qual cosa s'arxiva la petició.

Si l'informe previ és favorable, s'inicia l'expedient de declaració. Si el bé proposat no disposava de la protecció de BCIL, aquesta protecció l'adquireix «de facto» en iniciar-se l'expedient de declaració, quedant sotmès a les prescripcions de la Llei 9/1993, de protecció del patrimoni cultural català.

Raonablement, **l'expedient ha de consistir principalment en un informe** redactat per l'estament tècnic de la DGPC que, com a mínim, ha de contenir una descripció acurada del bé («clara i precisa, que permeti la identificació, amb llurs pertinences i accessoris»), amb el seu context històric, i una justificació dels valors (artístics, històrics, etnològics, etc.) que s'al·leguen per justificar la seva declaració. L'informe ha de determinar si s'hi inclou el subsòl, i en cas que l'immoble contingui objectes mobles vinculats, també s'hi han d'incloure, i també adquiriran la condició de BCIN. La proposta ha de proposar la classificació del bé (si es tracta d'un bé immoble) en una de les set figures esmentades anteriorment i detallades en l'article 7 de la llei (monument històric, conjunt històric, jardí històric, lloc històric, zona d'interès etnològic, zona arqueològica i zona paleontològica). Cal igualment determinar els criteris bàsics que han de regir les intervencions sobre el bé. Això implica detallar l'abast de la protecció de l'immoble (tot i que és total), condicionant i prescrivint, si escau, les possibilitats de rehabilitació i reforma de les diverses parts, i també incorporant criteris de manteniment i de conservació que afectin l'estructura interior, així com la fesomia exterior del bé, i el seu entorn. Aquestes condicions obligaran la propietat, i també l'ajuntament corresponent. La declaració ha de contenir igualment una proposta motivada d'entorn de protecció (és una novetat que incorpora la llei catalana de 1993), marcat en un plànol, i que pot incloure el subsòl. L'informe pot obligar la propietat a paralitzar

o modificar l'ús del bé, si aquest és incompatible amb la seva preservació (amb dret a indemnització). L'expedient també ha de contenir un informe detallat sobre l'estat de conservació del bé, i, finalment, ha d'anar acompanyat de documentació complementària, gràfica, bibliogràfica i cartogràfica: plànols de situació; planimetria arquitectònica del bé, si és possible –plantes i seccions–; fotografies antigues i actuals; documentació cadastral i urbanística, i dades en relació amb la propietat; documentació històrica.

La Direcció General del Patrimoni Cultural de Catalunya deriva l'expedient elaborat a **dos organismes** que han d'emetre el seu respectiu informe favorable perquè continuï endavant el procediment. Aquests informes són preceptius i vinculants; si són desfavorables, l'expedient s'atura i la declaració de BCIN quedarà desestimada.

El que diu la llei (article 8.3) és que «hi ha de constar l'informe favorable del Consell Assessor del Patrimoni Cultural de Catalunya i també de l'Institut d'Estudis Catalans o d'una de les institucions científiques, tècniques o universitàries de prestigi o competència reconeguts que siguin determinades per reglament».

Així, els dos organismes implicats són:

- **Una institució científica de prestigi; en primera instància, l'Institut d'Estudis Catalans (IEC).** El text dona, per tant, dues opcions: l'IEC o un altre organisme, i deixa la qüestió per a un futur reglament que no ha vist la llum. Per tant, no es poden concretar quines altres institucions poden ser competents en la matèria. Normalment es demana l'informe a l'IEC. Els membres de l'IEC emeten un informe amb la seva opinió, essent aquest informe preceptiu i vinculant. En cas que sigui desfavorable, l'expedient queda aturat i la declaració de BCIN desestimada. En el cas d'informe favorable, aquest es transmet al segon òrgan implicat.
- **El Consell Assessor del Patrimoni Cultural Català.** Aquest organisme és un òrgan col·legiat, consultiu i assessor de les administracions públiques en matèria de patrimoni cultural, que es crea per la mateixa Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català (articles 80 i 81), i es regula pel Decret 102/1994, de 3 de maig, sobre la composició i el funcionament del Consell Assessor del Patrimoni Cultural Català. Aquest emet el seu informe, essent vinculant la seva decisió. En cas de ser desfavorable, l'expedient s'atura i la declaració queda desestimada.

En cas de ser favorable, coincidint amb l'IEC, l'expedient de declaració es publica en el DOGC i en el BOE i a partir d'aquest moment **queda oficialment incoat l'expedient**.

La incoació de l'expedient de declaració d'un BCIN s'ha de notificar als interessats i a l'ajuntament o ajuntaments del municipi on radica el bé.

La incoació de l'expedient de declaració comporta l'**aplicació immediata i provisional del règim de protecció establert** per als béns culturals que ja han estat declarats d'interès nacional. Per part dels ajuntaments, implica la suspensió de la tramitació de llicències municipals de parcel·lació, edificació o enderrocament a la zona afectada, i també la suspensió dels efectes de les llicències ja concedides. No obstant això, el Departament de Cultura pot autoritzar la realització de les obres que sigui manifest que no perjudiquen els valors culturals del bé, autorització que ha d'ésser prèvia a la concessió de la llicència municipal, llevat que es tracti de llicències concedides abans de la incoació de l'expedient (article 9.3).

L'expedient és sotmès a exposició pública i s'obre un període d'al·legacions, en què tota persona física o jurídica pot participar-hi, sota el principi de la antiformalitat, adreçant-les a la Direcció General del Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya. Els tècnics competents de la Direcció General del Patrimoni Cultural analitzen i contesten les al·legacions. Si no existeix cap aportació que suposi una reconsideració imminent, es tanca el procés administratiu.

L'expedient s'envia al Consell Executiu del Govern de la Generalitat i, inclosa en l'ordre del dia, es realitza la declaració oficial de BCIN, acordada pel Govern de la Generalitat de Catalunya a proposta del conseller de Cultura.

L'acord de declaració de béns culturals d'interès nacional s'ha d'adoptar en el termini de divuit mesos a comptar de la data en què s'ha incoat l'expedient. La caducitat de l'expedient es produeix si un cop transcorregut aquest termini se sol·licita que s'arxivin les actuacions i dins els trenta dies següents no es dicta resolució. Un cop caducat l'expedient, no es pot tornar a iniciar dins els dos anys següents, llevat que ho demani el titular del bé.

La declaració d'un BCIN s'ha de notificar als interessats i als ajuntaments dels municipis on radica el bé. A més, la declaració s'ha de publicar en el Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya i en el Butlletí Oficial de l'Estat.

Els BCIN han d'ésser inscrits en el **Registre de Béns Culturals d'Interès Nacional**, que gestiona el Departament de Cultura (article 13.1). La inscripció s'ha de notificar al Govern central perquè l'anoti també en el Registre General de Béns d'Interès Cultural de l'Administració de l'Estat (article 13.4), el qual assignarà al nou BCIN un número de registre estatal.

Descatalogació d'un BCIN

La facultat de deixar sense efecte una declaració d'un BCIN és competència del Govern de la Generalitat, d'acord amb l'article 14 de la llei. El procediment serà idèntic, amb els mateixos tràmits i requisits, que el necessari per a la seva declaració. Això comporta l'informe tècnic de la DGPC i els dos informes vinculants de les dues institucions consultives abans esmentades. No es pot invocar com a causa determinant per donar de baixa un BCIN l'incompliment de les obligacions de conservació i manteniment que regula la llei.

Entorn de protecció del BCIN

La figura de l'**entorn de protecció del BCIN** apareix a partir de l'aprovació de la Llei 9/1993, del patrimoni cultural català. Segons l'article 11.1.b, la delimitació de l'entorn d'un BCIN és una especificació obligatòria de l'expedient de declaració, i per tant tots els BCIN declarats a partir de la llei de 1993 ja gaudeixen d'entorn de protecció.

Però què passa amb tots els BCIN incorporats al Registre procedents dels catàlegs estatals, anteriors fins i tot a la llei espanyola de 1985? Són béns, la majoria dels quals «monuments historicoartístics», perfectament declarats i protegits com a immobles, però que no tenen definit un entorn de protecció. La DGPC, de forma gradual, està incoat expedients de declaració d'entorn que afecten els principals monuments. I ho fa aplicant un mecanisme semblant al de la mateixa declaració de BCIN. Per això, amb la llei catalana de 1993,

apareix *de facto*, tot i que no està regulada com a tal, una nova «figura» de protecció, que són els entorns de protecció.

Segons l'article 11.1.b de la llei, l'entorn, que pot incloure el subsòl, és constituït per l'espai, sigui edificat o no, que dona suport ambiental al bé i l'alteració del qual pot afectar-ne els valors, la contemplació o l'estudi. En aquest sentit, i d'acord amb l'article 35.3, el volum, la tipologia, la morfologia i el cromatisme de les intervencions en els entorns de protecció de BCIN no poden alterar el caràcter arquitectònic i paisatgístic de l'àrea ni pertorbar la visualització del bé. Està prohibit igualment qualsevol moviment de terres que comporti una alteració greu de la geomorfologia i la topografia del territori, i qualsevol abocament d'escombraries, runa o deixalles.

Així com la declaració de BCIN és competència exclusiva de la Generalitat, la declaració d'entorn és una competència concurrent de la Generalitat i dels ajuntaments. **La protecció de l'entorn d'un BCIN la pot impulsar l'ajuntament afectat** (mitjançant un instrument del planejament urbanístic, d'acord amb l'article 33.2 de la llei) **o la mateixa DGPC** (amb un procediment semblant al de la declaració de BCIN). En qualsevol cas, en el cas dels BCIN amb delimitació de l'entorn, l'ajuntament corresponent ha de elaborar un instrument urbanístic de protecció o adequar-ne un de vigent. La redacció d'aquest instrument –un Pla Especial de Protecció, per exemple– requereix també l'aprovació del Departament de Cultura mitjançant un informe favorable. Mentre aquest instrument de control de l'entorn del BCIN no estigui redactat i aprovat, les intervencions que s'hi realitzin restaran sota la tutela de la DGPC, mitjançant les **comissions territorials del patrimoni cultural**.

En el moment en què l'ajuntament corresponent té aprovat l'instrument de protecció de l'entorn, aquest resta sota la tutela municipal. Els projectes que afectin aquest entorn rebran la llicència d'obres directament de l'ajuntament, el qual s'ajustarà a allò que estableixi el mateix Pla Especial de Protecció, sense que calgui l'aprovació ni la supervisió de la corresponent comissió territorial del patrimoni cultural.

Les comissions territorials del patrimoni cultural

Es tracta d'uns organismes col·legiats, creats el 1990 i reformats el 2005, que, tot i que la Llei 9/1993, del patrimoni cultural català, no els esmenta, tenen importants funcions en la matèria, com aprovar els plans urbanístics i les intervencions que afecten un BCIN. La norma que els regula és el **Decret 276/2005, de 27 de desembre, de les comissions territorials del patrimoni cultural**. Aquests organismes incorporen representants de l'administració local (diputacions i ajuntaments, a través de la FMC i l'ACM). Hi ha cinc comissions creades, corresponents a cinc territoris: Barcelona, Tarragona, Lleida, Girona i Terres de l'Ebre. El decret de 2005 prescindeix de la Comissió de Catalunya, que havia coexistit fins llavors amb les territorials.

Efectes de la declaració de BCIN. Afectació de la legislació urbanística

La declaració comporta un conjunt d'obligacions a la Generalitat, als propietaris i als ajuntaments, que després analitzarem.

En qualsevol cas, els efectes directes d'una declaració de BCIN són:

- **L'adaptació de la normativa urbanística:** la declaració de BCIN preval sobre el planejament urbanístic que afecti prèviament el bé. Això comporta l'obligació de l'ajuntament de modificar el planejament per incloure la protecció integral del bé declarat (article 33.1).
- **La revisió de les llicències urbanístiques** que afecten el BCIN, i que havien estat suspeses amb la incoació. La Generalitat ha d'elaborar un informe vinculant sobre la seva validesa, per la qual cosa pot obligar l'ajuntament a modificar o anul·lar una llicència. Si s'escau, les indemnitzacions van a càrrec de la Generalitat (article 31).
- **La prohibició de destrucció o d'enderrocament** (total o parcial) del BCIN, si no és que es descatalogui, és a dir, que es tramiti un nou expedient per deixar sense efecte la declaració (articles 25.2 i 32.1).
- **L'autorització d'obres** que afectin el BCIN, que queda en mans del Departament de Cultura de la Generalitat, mentre no hagin estat aprovats els instruments de protecció de planejament oportuns per part de l'ajuntament (article 34).

La llei obliga l'ajuntament a elaborar un instrument de protecció (o a adequar-ne un de vigent) –un Pla Especial de Protecció, per exemple–, en el marc de la legislació urbanística, **en determinats tipus de BCIN:** conjunts històrics (CH), llocs històrics (LLH), zones arqueològiques (ZA), zones paleontològiques (ZP), zones d'interès etnològic (ZIE), i també –com ja hem vist abans– els entorns de protecció de qualsevol BCIN (article 33.2).

Aquests instruments els ha d'aprovar el Departament de Cultura, que ho fa mitjançant les comissions territorials del patrimoni cultural.

És la Generalitat, a través de les comissions esmentades, la que autoritza totes les intervencions, prèviament a la concessió de la llicència municipal, en:

- Els altres tipus de BCIN –monument històric (MH) i jardí històric (JH)–, que no requereixen cap instrument urbanístic municipal específic.
- En zones arqueològiques (ZA) i zones paleontològiques (ZP), tot i que requereixen un instrument urbanístic municipal específic.
- I en la resta de tipus de BCIN esmentats més amunt –CH, LLH, ZIE i entorns–, mentre no estigui aprovat per l'ajuntament l'instrument urbanístic referenciat.

En aquest darrer cas, **a partir del moment en què l'instrument urbanístic és vigent, és l'ajuntament el que autoritza les llicències**, sense la intervenció de la Generalitat. Això comprèn l'autorització d'obres i llicències (article 34.1) i fins i tot els enderrocaments (article 32.2) en aquells BCIN que siguin CH, LLH, ZIE o entorns de protecció, que es regiran pel que estableix l'instrument urbanístic municipal aprovat.

En cas contrari, els ajuntaments han de notificar les llicències d'obra que afectin qualsevol BCIN al Departament de Cultura, simultàniament a la notificació a l'interessat (article 34.5), i deixar la decisió en mans de la Generalitat, a través de les comissions territorials del patrimoni cultural.

Finalment, pel que fa als **canvis d'ús d'un monument**, és el Departament de Cultura qui l'autoritza, amb informe de l'ajuntament afectat, prèviament a la concessió de la llicència municipal corresponent

Criteris d'intervenció en un BCIN

Pel que fa a les obres en els BCIN, **qualsevol projecte d'intervenció ha d'incloure una descripció dels valors** històrics, artístics i arqueològics del bé –sense oblidar les seves característiques constructives, formals i funcionals– i del seu estat actual de conservació, així com una valoració de l'impacte de la intervenció proposada (article 34.3).

El mateix article 34.4 estableix que qualsevol intervenció s'ha de regir per un conjunt de criteris (enumerats en l'article 35), i pels que conté el mateix expedient de declaració, però al mateix temps reconeix, en consonància amb la inevitable subjectivitat que sempre condiciona la valoració del patrimoni, un marge de discrecionalitat i d'equilibri entre la intervenció i la preservació.

En l'esmentat article 35 de la Llei 9/1993, del patrimoni cultural català, es descriuen els **criteris bàsics que han de determinar les intervencions** en els diferents tipus de BCIN. En alguns casos, aquests criteris –que de fet segueixen els que estableix la llei espanyola de 1985– han desfermat la polèmica, perquè la seva no-aplicació mimètica ha originat denúncies judicials contra les administracions.

No detallarem aquí els criteris, però destacarem el fet que la intervenció sobre el bé i la seva utilització han de respectar els valors que motivaren la declaració, tot i que s'autoritzi l'ús d'elements, tècniques i materials contemporanis per a la millor adaptació del bé al seu ús actual. L'obra comporta també l'estudi científic del bé. També hi prohibeix la publicitat i la instal·lació de cables, antenes i similars que n'alterin la contemplació. Els preceptes més conservacionistes i que han provocat algunes restauracions polèmiques són: l'obligatorietat de conservar les característiques tipològiques d'ordenació espacial, volumètriques i morfològiques més remarcables del bé; la prohibició de «reconstruir totalment o parcialment el bé, excepte en els casos en què s'utilitzin parts originals, i de fer-hi addicions mimètiques que en falsegin l'autenticitat històrica», i la prohibició d'«eliminar parts del bé, excepte en el cas que comportin la degradació del bé o que l'eliminació en permeti una millor interpretació històrica». És evident que condicionar la restauració a l'ús de parts originals dificulta greument la intervenció.

Les intervencions en els conjunts històrics també estan condicionades, per exemple, a mantenir-ne l'estructura urbana i arquitectònica, la silueta paisatgística, les alineacions, la volumetria, la morfologia i l'edificabilitat, i també hi són prohibides les instal·lacions elèctriques, telefòniques, antenes de televisió, etc., i els rètols publicitaris què perjudiquin la imatge del conjunt.

Les intervencions en els entorns de protecció dels BCIN tampoc no poden alterar el caràcter arquitectònic i paisatgístic de l'àrea, ni la visualització del bé.

En definitiva, qualsevol intervenció sobre un BCIN immoble ha de permetre potenciar i fer intel·ligibles els valors pels quals va ser declarat com a tal. Aquesta finalitat ha de perme-

tre rehabilitar el bé i millorar les condicions del seu ús, sense que en suposi cap pèrdua de genuïnitat. Cal garantir el manteniment i l'operativitat del bé per tal d'evitar que caigui en desús, amb la conseqüent degradació i posterior desaparició que això acostuma a comportar.

La protecció d'un edifici o d'un conjunt històric, pel que fa al resultat final de la seva intervenció, dependrà exclusivament de la capacitat d'anàlisi i la sensibilitat projectual dels tècnics redactors del projecte i, en els casos que correspongui, de la professionalitat dels tècnics competents del Departament de Cultura de la Generalitat, que l'han d'aprovar.

Com que no existeix cap normativa que determini quina ha de ser la formació professional concreta, ni la titulació, ni la capacitació tècnica dels responsables del projecte, cal que les administracions –i els promotors privats– en garanteixin **la màxima professionalitat i eficiència tot encarregant la redacció del projecte a un equip interdisciplinari**, amb un arquitecte al capdavant. En aquest equip hi han de participar historiadors, arqueòlegs o historiadors de l'art, que elaborin l'estudi històric previ, i si s'escau i si així ho determina l'autorització d'obres, l'estudi o prospecció arqueològica corresponent.

Drets i obligacions dels propietaris d'un BCIN

La Llei 9/1993, del patrimoni cultural català, estableix un conjunt d'obligacions per als titulars dels BCIN, que també afecten els ajuntaments quan aquests són els propietaris. Atès que un dels propietaris de patrimoni més notables és l'Església Catòlica, la llei li dedica un article, el 4, per subratllar l'obligació de l'Església de vetllar pel patrimoni eclesiàstic i de col·laborar amb les diverses administracions amb aquesta finalitat.

Aquestes obligacions dels propietaris, promotors i posseïdors són, entre d'altres (al marge de les que es relacionen amb les intervencions, que ja han estat exposades anteriorment):

- Comunicar al Registre de BCIN (a la Generalitat) tots els actes tècnics o jurídics que afectin el bé (article 13.2).
- Notificar a la Generalitat el trasllat del bé, en el cas dels mobles (article 44), i la intenció de transmetre o alienar el bé, per tal que pugui exercir els drets de tempteig i retracte (article 26.1).
- Preservar i mantenir el bé per assegurar-ne els valors, i garantir que el seu ús sigui compatible amb la seva conservació (article 25.1), així com presentar a la Generalitat, en compliment del deure de conservació, un programa de manteniment (article 29).
- Permetre l'accés als especialistes a efectes d'estudi (articles 25.3 i 30.1.a), així com la visita pública en horari prèviament assenyalat, almenys quatre dies al mes (article 30.1.c).
- Permetre la col·locació de la senyalització del bé com a BCIN (article 30.1.b).

Els propietaris també tenen altres deures genèrics que no tan sols afecten els BCIN sinó tot el patrimoni cultural català, com el deure genèric de conservació (article 21.1), el d'informació sobre l'ús i l'estat de conservació dels béns a les administracions (article 21.2),

o el de comunicació a la Generalitat de la seva possessió (article 40). També han de comunicar les transmissions i subhastes dels béns a la Generalitat (perquè pugui exercir els drets de tempteig i retracte) (article 22), i permetre la inspecció dels seus béns a les administracions (article 70.1). Les persones i les entitats que es dediquen habitualment al comerç d'antiguitats han de portar un llibre-registre de les seves transaccions (article 41.1).

Finalment, els particulars també tenen el deure genèric d'exigir a les administracions el compliment de la llei i de comunicar a aquestes les situacions de perill que afectin el patrimoni cultural (article 5).

Les infraccions a aquestes obligacions estan sancionades pels procediments administratius que estableix la mateixa llei en el títol IV (articles 67-79), que poden impulsar Generalitat i administració local. La llei contempla multes coercitives; sancions a infraccions que es classifiquen com a lleus, greus i molt greus; comís de materials; mesures cautelars, com la suspensió d'obres, o ordenar la reparació de danys causats.

La llei també estableix per als propietaris de BCIN una sèrie de drets o garanties, com el dret de rebre una indemnització per part de la Generalitat en cas de la suspensió d'una llicència urbanística que afecti un BCIN (article 31); el gaudi de beneficis fiscals (article 59.1); l'exempció de l'IBI i de l'impost de permisos d'obra (article 59.2), així com facilitats per a l'accés al crèdit oficial (article 55.3). Pel que fa al procés de declaració de BCIN, la llei atorga als propietaris el dret d'instar a la Generalitat la declaració (article 8.1); o el dret de ser escoltats en el procés (article 8.2) i de ser informats tant de la incoació (article 9.1) com de la declaració (article 12). Qualsevol afectació d'una propietat, sigui en sòl urbà, no urbanitzable o urbanitzable, ha de ser notificada als propietaris per tal que puguin ajustar-se a les condicions de protecció que marca la llei, sense caure en cap possible infracció.

En relació amb el patrimoni cultural en general (inclosos el BCIN), els propietaris també tenen dret a rebre de la Generalitat subvencions i ajuts (article 55.1) i a eixugar deutes a l'administració mitjançant pagaments amb béns culturals (article 58).

Drets i obligacions dels ajuntaments respecte d'un BCIN

La Llei 9/1993, del patrimoni cultural català, estableix un conjunt d'obligacions als ajuntaments en relació amb els BCIN del seu terme, que són, entre d'altres:

- Traslladar els projectes d'obres que afectin BCIN a la Generalitat. L'ajuntament està obligat a notificar a la Generalitat les llicències urbanístiques que afectin BCIN (article 34.5). Prèviament a la concessió de la llicència municipal, l'ajuntament ha de trameure (si no ho fa el promotor) el projecte d'intervenció al Departament de Cultura, que serà qui l'avaluarà i l'autoritzarà, si escau, en determinats tipus de BCIN, tal com hem exposat més amunt.
- Modificar el planejament urbanístic per incloure la protecció del bé declarat (article 33.1) i elaborar o modificar, en el marc de la legislació urbanística, un instrument de protecció específic per a determinats tipus de BCIN (article 33.2), que també hem descrit més amunt. Un cop aprovat, serà l'ajuntament el que regularà les autoritzacions d'obres (article 34.2) i les d'enderrocament (article 32.2) en aquests BCIN.

La llei també obliga els ajuntaments a exonerar els propietaris de BCIN de l'IBI i de l'impost per permís d'obres. Aquesta pèrdua d'ingressos no pot ser compensada per la Generalitat (article 59.2).

D'altra banda, la llei estableix que si l'ajuntament ha d'adoptar mesures per evitar danys a tercers com a conseqüència del mal estat d'un immoble BCIN, ho ha de comunicar al Departament de Cultura, el qual disposa d'un termini de quaranta-vuit hores per determinar les condicions de la intervenció (article 34.6). L'ajuntament també pot suspendre obres en un BCIN, sempre que ho comuniqui a la Generalitat en quaranta-vuit hores (article 77.2).

La llei també estableix per als ajuntaments, en relació amb els BCIN del seu terme, una sèrie de drets o garanties. Per exemple, en el marc del procés de declaració, l'ajuntament té el dret d'instar a la Generalitat la declaració (article 8.1), així com el dret de ser escoltat en el procés (article 8.2) i de ser informat tant de la incoació (article 9.1) com de la declaració (article 12). L'ajuntament pot suspendre una llicència d'obres d'un immoble i demanar a la Generalitat la seva incoació com a BCIN (article 23.2). També té dret de ser informat per la Generalitat dels trasllats de BCIN mobles (article 44). La llei reconeix també als ajuntaments i consells comarcals els drets de tempteig i de retracte, subsidiàriament respecte de la Generalitat, sobre BCIN (article 26).

En matèria de subvencions, la llei no contempla un dret específic dels ajuntaments a ser-ne beneficiaris (articles 54 i 55).

Els ajuntaments també tenen altres deures genèrics, que no tan sols afecten els BCIN sinó tot el patrimoni cultural català, com el deure de col·laboració de totes les administracions públiques per vetllar i protegir el patrimoni (articles 3.1 3.2), i de promoció de les reproduccions i la restauració de béns mobles (article 42). Ajuntaments i consells comarcals estan obligats a comunicar a la Generalitat les situacions de perill (article 3.3). També l'ajuntament ha de suspendre preventivament les llicències d'obres d'un immoble, a requeriment de la Generalitat (article 23.1), mentre es decideix la incoació com a BCIN.

Els ajuntaments també tenen capacitat sancionadora, d'acord amb els procediments administratius que estableix la mateixa llei en el títol IV (articles 67-79). La llei contempla multes coercitives; sancions a infraccions que es classifiquen com a lleus, greus i molt greus; comís de materials, i mesures cautelars, com la suspensió d'obres.

Pel que fa als drets genèrics dels ajuntaments i consells comarcals –és a dir, aquells que afecten tot el patrimoni cultural català, més enllà dels BCIN–, hem d'esmentar el dret de ser informats per la Generalitat de les actuacions que es duguin a terme en el marc de la llei (article 3.4), i el dret de participar en els patronats dels monuments de la Generalitat situats en el seu territori (article 62.3).

Cal destacar que els ajuntaments i consells comarcals són competents per procedir a l'expropiació –per l'incompliment del deure de conservació– (articles 64 i 67.4); per prendre mesures per obligar la propietat a fer les obres necessàries de conservació, o executar-les subsidiàriament, a càrrec dels obligats (article 67); o de reparació dels danys causats per obres il·lícites (article 68) en BCIN i BCIL.

Annex 5. Els Mapes de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona

En el marc dels seus programes de cooperació local en matèria de patrimoni cultural, l'Àrea de Cultura de la Diputació de Barcelona està desenvolupant, des de l'any 1998, el Programa d'Inventaris del Patrimoni Cultural Local.

La realització de Mapes, anteriorment denominats inventaris, de Patrimoni Cultural té per objecte la recollida exhaustiva i la sistematització de dades sobre el patrimoni cultural i natural d'un municipi concret i la seva valoració, **per tal que l'ajuntament pugui prendre posteriorment les mesures adients per a la seva conservació, protecció, gestió i difusió**, així com la planificació de la seva rendibilització social. Aquest programa ofereix als ajuntaments una **eina de coneixement de la globalitat del seu patrimoni cultural**, mitjançant una base de dades detallada que conté la descripció acurada de tots els béns immobles, mobles, documentals, immaterials i naturals detectats al terme i que reuneixin uns determinats valors, perfectament ubicats en un mapa.

Específicament, els objectius dels Mapes són:

- La sistematització de la informació i el seu accés públic.
- La gestió i conservació del conjunt del patrimoni local.
- La seva difusió als ciutadans.
- L'establiment de diferents modalitats de rutes didàctiques i turístiques.
- La presa de decisions en el planejament urbanístic.
- La planificació de la senyalització.

Els Mapes de Patrimoni Cultural han de comprendre la detecció exhaustiva, descripció i valoració dels següents grups d'elements patrimonials:

- Patrimoni immoble: edificis, conjunts arquitectònics, elements arquitectònics, jaciments arqueològics i obra civil.
- Patrimoni moble: elements urbans, objectes i col·leccions.
- Patrimoni documental: fons d'imatges, fons documentals i fons bibliogràfics.
- Patrimoni immaterial: manifestacions festives, tècniques artesanals, tradició oral, música, dansa i costumari.
- Patrimoni natural: zones d'interès natural i espècimens botànics singulars.

Els Mapes inclouen de partida els béns ja prèviament declarats i protegits, tant per part de l'ajuntament (planejament urbanístic, BCIL) com per part de la Generalitat (Béns Culturals incoats o declarats d'Interès Nacional –BCIN–, i altres figures de protecció d'espais

i espècimens naturals). També han d'incloure els béns inclosos en altres inventaris oficials, com els que es mantenen des del Departament de Cultura de la Generalitat: els jaciments arqueològics inclosos en l'Inventari del Patrimoni Arqueològic de Catalunya; els edificis inclosos en l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya; els béns inclosos en l'inventari del Patrimoni Industrial de Catalunya –gestionat des del Museu de la Ciència i la Tècnica de Catalunya (MNACTEC)– i els elements inclosos en l'Inventari de Patrimoni Etnològic de Catalunya, que manté el Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana (CPCPTC).

Les fitxes inclouen, per a cada element, informació sobre la seva situació, classificació, descripció, història, bibliografia, observacions i fins a tres fotografies digitalitzades.

Les empreses i professionals que col·laboren en la realització dels Mapes de Patrimoni Cultural apliquen tots una mateixa metodologia, que s'estructura en tres fases:

- Documentació prèvia: bibliografia, inventaris i bases de dades públiques, o procedents de centres de documentació i museus, i informació de l'ajuntament.
- Treball de camp: informació oral, visita a tots els elements, situació en plànol, fitxa de camp i fotografies.
- Treball de gabinet: comprovacions, informatització i redacció de la memòria.

La memòria dels Mapes inclou:

- Una valoració global del patrimoni local, amb la metodologia emprada, que inclou les fonts i la bibliografia, així com els col·laboradors i els agraïments, i el diagnòstic sobre l'estat, característiques i potencialitats del patrimoni local, amb gràfics de suport.
- Un apartat de recomanacions per a la protecció, conservació, recerca i difusió dels elements inventariats, a nivell general, incloent-hi, si s'escau, propostes d'actuacions per a casos concrets.

En aquest sentit, els tècnics encarregats de la redacció del Mapa han de proposar, en la memòria que el complementa, quins béns haurien de ser protegits, sigui com a BCIN o com a BCIL, o dins la normativa urbanística, i proposar-hi el nivell de protecció més adequat per a cada cas.

Els Mapes es lliuren en forma de Sistema d'Informació Geogràfica, segons un programa específic de l'Oficina de Patrimoni Cultural, i en dues versions, una de completa, destinada als diferents serveis municipals implicats en la gestió i difusió del patrimoni i del territori (cultura, urbanisme, medi ambient, turisme...), i una altra per a consulta pública, on es reserven algunes informacions per tal de protegir els béns culturals mateixos i el dret a la intimitat dels seus propietaris.

Les dades de la versió pública s'incorporen al sistema d'informació geogràfica en línia de la Diputació de Barcelona (Sistema d'Informació Territorial Municipal – SITMUN), a l'adreça <http://sitmun.diba.cat>. En un futur proper, es preveu que la producció, consulta i actualització de la totalitat de la informació es realitzin a través d'internet (<http://diba.cat/opc/xep>).

Els Mapes es realitzen per iniciativa conjunta de la Diputació i l'ajuntament sol·licitant, que materialitzen la seva col·laboració mitjançant un conveni i n'encarreguen l'elaboració a un

professional o empresa especialitzada a través d'un contracte finançat conjuntament per totes dues administracions.

Entenem que la realització d'un Mapa del Patrimoni Local ha de ser el primer pas per a la redacció de qualsevol norma de protecció, se segueixi o no el mètode i el programari de l'Àrea de Cultura de la Diputació de Barcelona. Una valoració exhaustiva del conjunt dels béns patrimonials és imprescindible per prendre decisions fonamentades.

En el camp del patrimoni, però, hi ha un marge de subjectivitat inevitable a l'hora d'incloure o no un bé cultural en el Mapa, encara que els criteris de valoració responguin a pautes essencialment tècniques i científiques. Però en l'acte posterior de protegir-lo, el marc de decisió és més complex, i no deixa de ser l'expressió d'una voluntat política, que pot estar condicionada per altres factors. És per això que el Mapa aporta un volum de coneixement imprescindible per a ulteriors decisions de caire urbanístic. Tot respectant la indiscutible potestat de cada municipi per establir els nivells de protecció del seu patrimoni, aquest document pretén facilitar unes pautes per a la transformació de la informació facilitada en els Mapes de Patrimoni Cultural en una normativa urbanística de protecció, de manera que els ajuntaments petits i mitjans, que són la immensa majoria, puguin fer-se càrrec d'aquest procés de forma autònoma, amb el suport dels tècnics municipals i d'aquells especialistes que, si s'escau, convindrà consultar.

El balanç del Programa d'Inventaris del Patrimoni Cultural no pot ser més positiu. El resultat ha estat la realització de 77 mapes, a més d'una trentena en diversos estadis de realització, que ja estan beneficiant gairebé la tercera part dels municipis de la província.

La Diputació de Barcelona és una institució de govern local que treballa conjuntament amb els ajuntaments per impulsar el progrés i el benestar de la ciutadania.

La col·lecció **Documents de Treball** facilita als agents del món local documentació actualitzada per contribuir a la millora de la gestió de les polítiques públiques locals.

Des de la Constitució i l'Estatut de Catalunya fins a les lleis de règim local, tot el cos legislatiu vigent sobre patrimoni cultural, tant a nivell català com estatal, estableix, per part dels poders públics, el dret genèric de protegir els béns que hi pertanyin, encara que no estiguin inclosos específicament en alguna figura legal.

La necessitat de dotar d'instruments els municipis per tal de protegir i dinamitzar el patrimoni ha estat un dels objectius de l'Àrea de Cultura de la Diputació de Barcelona. Aquesta guia persegueix subministrar als ajuntaments una eina amb la que puguin prendre les mesures adients per a la protecció del patrimoni local immoble dels municipis, la qual ajudarà a la seva conservació, gestió i difusió.

**Diputació
Barcelona**

Àrea de Culura

Oficina de Patrimoni Cultural

Comte d'Urgell, 187, 1a planta

Edifici del Rellotge

08036 Barcelona

Tel. 934 022 566 · Fax 934 022 825

o.patrimonio@diba.cat

www.diba.cat/opc

